191
No. XXX

GRIGORE ALEXANDRESCU

VIAŢA ŞI OPERA LUI

1083

Biblioteca scoalei.
Martie 1911
3313 dublet
148095

E. LOVINESCU

Grigore Alexandrescu

Viaţa şi opera lui

BUCUREŞTI
«MINERVA» — Institut de Arte Grafice şi Editură. — Bulevardul Academiei 3. — Edgar-Quinet 4.
1910.

1956

RC 12/04

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 3313

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ «MINERVA», B-DUL ACADEMIEI, 3. — EDGAR QUINET, 4

Reproducerea oprită

B.C.U. Bucuresti
C148095

SR. 09.18 "Alexandrescu,

GR. ALEXANDRESCU.

PREFAŢĂ

In afară de Istoria literaturii româneşti în secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea, d-lui N. Iorga, un fel de bogată frescă mai mult culturală, în afară de cursul de literatură al d-lui Ovid Densuşianu, ne publicat încă, literatura noastră nu are o istorie mai largă şi mai amănunţită.

Pentru închegarea ei, în cadre definitive, ne-ar trebui mai întâi o serie de cercetări asupra lucrurilor de amănunt şi de monografii ale celor mai însemnaţi scriitori ai noştri, căci, deşi e aproape de necrezut, nu avem încă nici până astăzi studii complete asupra unor figuri naţionale, ca de pildă: Eminescu, Alecsandri, Alexandrescu, I. Eliade Rădulescu...

Pentru o astfel de întreprindere, mă pre-

gătesc acum. In mijloacele puterii mele de muncă, a priceperii mele critice, şi pe cât îmi vor îngădui împrejurările atât de nesigure şi atât de puţin purtătoare de linişte, voiu da pe rând, cu ajutorul Minervei, o serie de monografii, în care cercetarea literară şi istoriografică să se îmbine cu o amănunţită apreciere estetică, încercând astfel a trage şi cadrul vremei şi a închegà şi biografia sufletească a scriitorilor noştri, nu numai după ştiri din afară ci din însăşi opera lor.

Incep cu Grigore Alexandrescu, acest puternic poet, atât de puţin răspândit în marele public, deşi a ispitit până acum prin însemnătatea lui pe cei mai mulţi cercetători literari... Dau această monografie, care, ţintind a se îndreptà către un număr cât mai mare de cititori, stăruesţe mai mult asupra cercetării literare, fără a lăsà dealtminteri la o parte şi amănuntele de ordin istoriografic, ce sânt de nevoie pentru înţelegerea poetului sau a împrejurărilor literare în care tăià el.

Nu-mi rămâne acum decât să mulţumesc celor ce s'au ocupat înaintea mea, — şi

numai în unele puncte — de Grigore Alexandrescu, şi anume: d-lui G. Bogdan-Duică pentru partea documentară, d-lui I. Găvănescu, pentru partea estetică, d-lui Pompiliu Eliade, pentru înrâuririle scriitorilor francezi asupra poetului şi d-lui Em. Gârleanu, care ne-a dat o foarte reuşită ediţie critică a lui Grigore Alexandrescu...

După felul cum va fi primită această încercare, atârnă şi data când va ieşi al doilea volum, — ce ar sta să apară, altminteri, în primăvară.

E. LOVINESCU.

Bucureşti, 30 Octomvrie 1909.

I.

VIAŢA LUI GRIGORE ALEXANDRESCU.

Nu fără o strângere de inimă începem acest capitol privitor la viaţa lui Grigore Alexandrescu...

Iată o mare figură, nu numai pentru începuturile noastre literare, ci pentru întreaga noastră literatură, un scriitor care n'a fost numai o verigă însemnată în desfăşurarea culturii, limbii şi poeziei neamului nostru, ci încheagă o adevărată personalitate, minunată ca putere şi noutate de simţire şi de cugetare, trainică şi pentru totdeauna, iată un mare poet, peste care vremea n'a aşternut decât douăzeci şi cinci de ani, un om aşadar care ar trebui să trăească încă în amintirea vie a multora dintre contemporanii săi — şi cu toate acestea în jurul vieţii lui nu întimpinăm decât uitare!

E o mare durere de a vedeà cum dispar dintre noi figuri aşà de însemnate, fără a fi înţelese şi cunoscute mai bine. Anii se aştern pe urmă, depărtându-le şi mai mult, învăluindu-le în neguri greu de pătruns chiar pentru ochiul cel mai iscoditor. Cercetările literare ajung aproape cu neputinţă şi întregul farmec ce se resfrânge asupra operii din cunoaşterea vieţii de toate zilele a autorului se zădărniceşte astfel pentru totdeauna...

Pentru a studià viaţa lui Grigore Alexandrescu, nu avem decât un singur izvor mai închegat, deşi nu fără lipsuri şi greşeli: *Scrisoarea lui Ion Ghica către Vasile Alexandri*[1]). Încolo, pentru a aflà alte amănunte, trebuie să cercetăm la întâmplare prin ziarele şi revistele timpului, trebuie să iscodim cu mare băgare de seamă opera poetului spre a scoate câte odată numai bănueli, şi

[1]) *Amintiri despre Grigore Alexandrescu.* Scrisoare către V. Alexandri, de Ion Ghica, membru al Academiei Române. Extras din Analele Academiei Române, seria II, Tom. VIII. Secţia a II-a. Memorii şi notiţe. Tipografia Acad. Române. 1887. (Scrisoare comunicată Academiei Române în şedinţa dela 22 Martie 1886). Aceiaş scrisoare, cu oarecari adaosuri, în *Scrieri în versuri şi proză* ale lui Gr. Alexandrescu din 1893, — ediţie pregătită de Ion Ghica. Noi o vom cità după ediţia lui Alexandrescu îngrijită de d. Gârleanu, unde e reprodusă.

numai uneori, dacă nu veşti neîndoioase, cel puţin logice... Ceeace ar trebui cunoscut în toată mărunţimea, şi cu tot belşugul cu putinţă, ne scapă aproape în întregime: avem astfel dinaintea noastră o viaţă de 75 de ani, din care treizeci de activitate rodnică şi glorioasă pentru literatura noastră, şi cu toate acestea nu vom puteà hotărî decât abià câteva date sigure. Tot ce e la mijloc, plinul atâtor ani, ne va rămâne poate pentru totdeauna necunoscut...

*

Grigore Alexandrescu s'a născut la Târgovişte, leagănul Văcăreştilor, al lui Eliade şi al lui Cârlova; el era fiul vistierului Mihaiu şi al Mariei Fusea[1]). Ca an al naşterii lui primim şi noi anul 1812, după spusele lui Ghica, deşi după înştiinţarea de moarte ar trebui să ne hotărîm pentru 1810[2]).

[1]) Aceste desluşiri asupra familiei lui Alexandrescu au fost adăugate de Ion Ghica în *„Scrisoarea"* sa publicată în fruntea ediţiei operilor lui Alexandrescu din 1893; ele lipsesc din comunicarea făcută Academiei la 22 Martie 1886, şi din broşura din 1887.

[2]) Această înştiinţare din 25 Noembrie 1885, ne arată că poetul avea 75 de ani când a murit. Data naşterii ar fi trebuit să fie deci la 1810.

Asupra întregei lui copilării, petrecută în acest bătrân oraş, asupra împrejurărilor de viaţă a celor dintâi ani ai tinereţii lui, nu ştim aproape nimic. Putem spune doar atât că tânărul Grigore nutrià o duioasă dragoste pentru părinţii săi, şi că anii petrecuţi la căminul părintesc, au fost din cei mai fericiţi, au fost ceeace numià el «veacul lui de aur»:

Din zilele trecute, din vechea fericire,
Din veacul meu de aur, din sfântul meu amor,
Idei au rămas numai, precum o nălucire
Rămâne dimineaţa din visuri care zbor[1]).

Din nenorocire însă, atât tatăl cât şi mama lui murirà de timpuriu; la ce dată, şi în ce împrejurări nu ne spune nimeni. Noi sântem totuşi porniţi a crede că anul morţii lor, sau a unuia din ei, fu 1827, şi pentru următorul cuvânt. Din studiul cronologic al poeziilor lui Alexandrescu, pe care îl vom întreprinde ceva mai târziu, vom vedeà că *Miezul Nopţii*, — pe care îl privim ca pe cea dintâi poezie originală cunoscuta a lui

[1]) *Adio la Târgovişte*, p. 137 din ediţia d-lui Gârleanu, la care se vor referi de altminteri toate citaţiile.

Alexandrescu — nu puteà fi scris decât în primăvara anului 1830.

In această poezie găsim însă următorul vers :

De când perdui părinţi-mi trei erni întregi trecură[1],

care ne face să încheiem aproape cu siguranţă că părinţii lui muriseră în 1827. Anii ce urmară fură din cei mai crânceni ; din cele cinci elegii tipărite în 1832 se încheagă, după cum vom vedeà, un puternic simţimânt de iubire fiiască, şi de desnădejde de a se găsì singur, şi fără ajutor pe lume.

Când, cum şi în ce împrejurări a părăsit Târgovişteа, tânărul Grigore, pentru a venì la Bucureşti, iarăşi nu găsim nicăiri. Dar şi de data aceasta, citindu-i versurile mai cu luare aminte, putem aveà o bănuială cel puţin în privinţa anului. Poezia *Adio la Târgovişte*, după cum vom lămurì aiurea, e scrisă după 8 Mai 1830; şi cum, pe de o parte, descripţia ruinilor ca şi-a localităţilor de prin prejur e foarte vie, ca de pildă :

[1] Alexandrescu, în ediţia Gârleanu, p. 97.

Aci stejari cu fală la cer se îndreptează,
Nălţând ale lor ramuri spre sfintele câmpii,
Aci plopii cu frunza o vale'ncorunează;
Acolo se văd dealuri, *ş'aici* sălbatici vii.

Din coasta *astor* stânce, din vârful *ăstui* munte, etc.[1]).

tragem încheierea că poezia fusese scrisă chiar dinaintea ruinilor şi că prin urmare poetul se află încă la Târgovişte, în primăvara anului 1830; de altminteri întreaga poezie nu e decât un rămas bun luat dela Târgovişte. Putem merge şi mai departe. În altă poezie a culegerii din 1832, «*Întoarcerea*», în care poetul cântă întoarcerea sa la Târgovişte, găsim următorul vers cu privire la copaci:

La a mea tristă plecare v'am lăsat îngălbeniţi[2]).

ce ne arată că Alexandrescu plecase toamna. Cum însă în primăvara anului 1831 îl găsim *cu siguranţă* în Bucureşti, nu ne rămâne decât să încheiem că-şi părăsise oraşul părintesc în toamna anului 1830. Ce a făcut în Bucureşti în iarna următoare, nu ştim; se poate să fi stat liniştit în beciu

[1]) Alexandrescu, în ediţia Gârleanu, p. 135.
[2]) Alexandrescu, în ediţia Gârleanu, p. 112.

de sub scara Mitropoliei, unde locuià, la unchiul său, părintele Ieremia. Aici, cele o mie de volume, aruncate în podul casei de la Mitropolie, au închegat dacă nu cea dintâi hrană spirituală a tânărului poet, cel puțin cea mai întăritoare. Ceva mai târziu, el aveà să petreacă multe ceasuri tihnite în acest pod, cu prietenul său Ion Ghica, trecând cu o deopotrivă lesniciune dela Viețile Sfinților la Tucidid și Xenofon. Înzestrat cu o memorie neobișnuită, Alexandrescu își legănase copilăria în citirea poeților greci vechi și noi, și la vârsta de șaptesprezece ani, străbătuse întreaga literatură clasică franceză. Fără o cultură închegată și pe îndelete și treptat câștigată, prin avântul și puterea pripită a unui suflet doritor de a pricepe și de a ști, el se apropiase de tot ce e măreț și frumos în literatură, deodată și deadreptul.

Cea dintâi dată mai sigură cu privire la Alexandrescu, o avem din primăvara anului 1831, când poetul se întâlni cu viitorul său biograf, Ion Ghica, «la clasa de limba

[1]) Ghica, în Alexandrescu — Gârleanu, p. 18.

franceză a dascălului Vaillant, într'o odăiță în Sfântul Sava». Dar și acum întâmpinăm oarecare îndoeli, ce au fost ridicate de d. G. Bogdan-Duică, în cel mai bun și mai documentat studiu biografic ce s'a scris până astăzi asupra lui Grigore Alexandrescu [1]).

Dascălul J. A. Vaillant venise în țară pentru băiatul lui Iordache Filipescu, trăind apoi pe lângă copiii — doi băeți și mai multe fete — lui Mihalache Ghica [2]). După câtva timp, el deschise, ce-i dreptul, o școală de limba franceză cu o clasă de gramatică și alta de literatură, dar nu la Sfântul Sava ci în casele lui «Papa, lângă hanu Grecilor» [3]). Aceasta o știm, între altele, și după înștiințarea din *Curierul românesc*, din numărul dela 1 Maiu 1830 [4]): data deschiderii

[1]) Gh. Bogdan-Duică,: *Despre Grigorie Alexandrescu* în *Convorbiri literare* pe 1900, XXXIV, p. 746—763 și 835—857.

[2]) N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, I. p. 207.

[3]) D. Bogdan-Duică din greșeală citește «casele lui Pană» *loc. cit.* p. 838.

[4]) Iată acea înștiințare: «D. Vallian, prin voea și slobozenia Ex. S. D. Prezidentului, la 5 Maiu va deschide o școală de limba franțozească care va fi împărțită în doă clasuri: cel dintâi va fi hotărît pentru Literatură și care se va învăță dela 7 ceasuri și jumătate până la 9 și jumătate euro-

cursului e hotărîtă pentru 5 Mai 1830, ceea ce pare a se fi adeverit, dacă ţinem seamă de o altă înştiinţare din acelaş *Curier*, din 15 Iunie.

E drept că profesorii şcoalei naţionale dela Sf. Sava arătară însemnătatea limbii franceze, printr'un raport către Eforie din 22 Decembrie 1831, dar Eforia numì ca profesori pe Simeon Marcovici pentru şcolarii înaintaţi şi pe Ion Popp pentru începători [1]). Abià la 1 Maiu 1832, Vaillant fu numit prin contract ca director al pensionului dela Sfântul Sava. Toţi şcolarii interni de sub conducerea lui Vaillant erau îndatoraţi să urmeze cursurile dela Sfântul Sava. Nu intrăm în amănuntele certei ce se iscă pe urmă între Eforie şi Vaillant, care voià să

---

peneşti înaintea prânzului; iar cel de al doilea pentru învăţătura principurilor grămatici şi va ţinea dela 10, până la 12 ceasuri iarăşi europeneşti.

Preţul învăţăturei pentru un şcolar va fi şase împărăteşti pe trei luni, plătiţi înainte.

Trei fraţi, de vor fi, vor plăti numai 15 împărăteşti. Cei ce vor voi să subscrie la această şcoală, să se îndrepteze în casele D, Papa, lângă hanu Grecilor».

Înştiinţarea fu reprodusă şi în No. din 15 Iunie 1830. p. 108, spunându-se: «D. Vallian a început învăţăturile sale etc».

[1]) V. A. Ureche, *Istoria şcoalelor*, I, p. 145.

facă cursuri deosebite în pension, împiedecând pe bursieri de a merge la şcoala publică naţională [1]).

Ceeace scoatem însă din aceste date ale timpului, e că Ghica nu puteà să se întâlnească cu Alexandrescu în primăvara anului 1831 la şcoala lui Vaillant «dela Sfântul Sava», ci în casele lui Papa. Greşala lui Ghica, oricât de neînsemnată ar părea, e totuş neliniştitoare, căci e mai lesne să uiţi un an decât să uiţi şcoala, sau chiar localul de şcoală unde ai învăţat. Dacă toate datele biografice nu ne-ar arătà că anul întâlnirii a fost negreşit 1831, l-am fi schimbat mai lesne decât să primim o astfel de uitare neînţeleasă.

Iată-l pe tânărul Alexandrescu «înfăşurat într'un surtuc cafeniu, oacheş, foarte oacheş, părul negru, sprâncene groase îmbinate, ochii căprii scânteetori; mustaţa îi mijià pe buză» [2]). Sfios, din cale afară de sfios, el stăteà pe banca din fund, lângă părete, în timp ce pe băncile dinainte se aflau Costache Bălăceanu, Ion Ghica, Grigore Grădişteanu,

[1]) V. A. Ureche, *loc. cit.* I, p. 165.

[2]) Ghica, în Alexandrescu-Gârleanu, p. 5.

Costache Rosetti, Scarlat Filipescu şi Nae Budişteanu. Ne aducem aminte, din scrisoarea lui Ghica, de chipul frumos şi neaşteptat în care sfiosul tânăr se făcù deodată cunoscut camarazilor săi, recitând epistola lui Boileau către Molière, fără şovăire, fără îngânare, şi fără o singură greşeală, trecând peste rimă fără a o căutà. «Niciodată până atunci, spune biograful său [1]), nu auzisem o dicţiune mai corectă şi mai plăcută; deşi citisem şi recitasem de o sută de ori acea epistolă, dar pot spune că numai atunci i-am înţeles spiritul şi eleganţa»...

Gheaţa se rupse de odată ; necunoscutul se vădià a fi *cineva*. La ieşire, Ghica se apropie de dânsul, iscodindu-l. Poetul îi recită scene întregi din : *Fedra* şi *Andromaca* lui Racine; mai mult decât atât, el îi recită şi *Adio la Târgovişte*... Din acea zi cei doi tineri se împrieteniră, — prietenie care aveà să dăinuească pururi senină şi neştirbită peste cincizeci de ani, ne istovindu-se decât odată cu moartea lor. Pildă rară de statornicie în sentimentele cele mai

[1]) Ghica, în Alexandrescu-Gârleanu p. 6.

alese — a doi bărbaţi cari aveau să ajungă două glorii ale neamului nostru!

*

După cum vom vedeà, elegia *Adio la Târgovişte* ca şi *Miezul Nopţii* fuseseră scrise încă de pe când poetul era la Târgovişte, aşa că următoarele rânduri ale lui Eliade, nu pot fi înţelese decât în chip mai larg: «Alecsandrescu Grigoriu, scrie Eliade în Issachar,[1]) în casa Banului Grig. Bălleanul luă primele inspiraţiuni poetice, şi însuşi patriotice». Cele dintâi inspiraţii, atât pecât putem hotărî, şi le-a luat poetul din privirea ruinilor *Târgoviştei*, amintitoare de atâta slavă, din legăturile lui cu poetul Cârlova, cu care îşi petrecuse copilăria, şi de ale cărui poezii patriotice aveà să se înrâurească, dar mai ales din timpuriile încolţiri ale nevoiei, când, lipsit de părinţi, se văzuse deodată singur pe lume, fără nici un sprijin. Putem spune că lui, ca şi atâtora, durerea i-a închegat cel dintâi vers simţit şi armonios... Când şi în ce vreme a intrat în casa lui Grigore Băleanu, nu ştim — dar sântem siguri că

[1]) Issachar, p. 44.

tot ce-a învăţat acolo i-a fost de bună îndrumare, Băleanu fiind acela ce se străduise cu facerea unui dicţionar român [1]), şi închegase societatea secretă dela Braşov, împreună cu Nicolae Văcărescu şi Constantin Câmpineanu.

Iată-l acum pe Alexandrescu intrat prin Ion Ghica în casa lui Take Ghica, de pe podul Caliţii, care aveà să-i fie atât de primitoare.

Acì, în camera lui Ion, obişnuià Alexandrescu să vină spre a citì din scriitorii francezi, sau spre a recità versuri de ale lui ; acì, făcù el cunoştinţa lui Iancu Văcărescu, vestitul autor al *Primăverii amorului.* Tânărul poet, plin de faima şi de versurile logofătului, şi începù pe dată să-i spună pe din afară din poeziile lui : *Ceasornicul îndreptat, Odă la stema ţării* etc. Văcărescu, ne povesteşte Ghica, încântat, îl sărută, zicându-i : — «Băete, tu o să fii un poet mare». Prevestire, ce avea să se împlinească apoi atât de minunat, slujindu-i ca un fel de botez de glorie.

[1]) Issachar, p. 75.
[2]) Issachar, p, 77.

In casa lui Ghica mai cunoscù poetul pe Eliade, pe fraţii Câmpineni, pe Poteca şi pe atâţi alţi fruntaşi ai mişcării culturale de pe atunci, cu cari aveà să se lege repede pentru a străbate împreună timpuri atât de frământate, ce au desbinat pe unii, apropiind pe alţii şi mai mult. Una din aceste întruniri ne e amintită, cu toată nota ei patriarhală, de Ion Ghica în *Scrisoarea* lui. Văcărescu se puse la întrecere cu Alexandrescu în recitarea versurilor din Anacreon, iar mai apoi tânărul poet salută un curcan fript, blagoslovit de părintele Grigorie Poenăreanu, cu fabula sa *Vulpoiul predicator* [1]), ce se sfârşià cu :

«Prinţule, în loc de plată,
Aşi pofti câţi-va curcani».

Puţin după aceea, Eliade îl luă la dânsul acasă, în mahalaua Dudescului.

*

Dacă ne-am mărginì numai la ceeace ne spune Ghica, singurul biograf al poetului, atunci ar trebuì să ne mulţumim de acum

[1]) Fabula care, după cum vom vedeà, e tradusă din Florian.

încolo, cu ştirea că Alexandrescu a stat câtva timp la Eliade, care îi scoase şi cel dintâi volum de versuri, în Decemvrie 1832, pentru a se mută apoi la Câmpineanu. Atât ne spune Ghica, fără a ne da vreo dată, vreun amănunt mai însemnat. Pentru a află ceva, trebuie să ne îndreptăm, aşa dar, spre foile timpului, unde, între altele, dăm şi peste o ceartă crâncenă între Alexandrescu şi bine făcătorul său de ieri, Eliade. Deşi această ceartă erà pornită din îndemnuri destul de josnice, deşi felul cum a fost dusă cade afară din sfera literaturii, ne vom oprì totuş mai mult asupra ei, mai întâi pentru a prinde *in concreto* felul cum se polemizà acum 70 de ani, şi apoi pentru amănuntele noi şi încheierile logice ce vom aveà prilejul să tragem pentru biografia poetului nostru [1]). Inainte de a duce mai departe firul natural al vieţii lui Alexandrescu, să stăruim aşa dar şi asupra acestui vârtej, care fu cearta cu Eliade, căci, oricât de tur-

[1]) Această polemică a fost amintită şi cercetată pe scurt mai întâi de d. Bogdan-Duică, *art. cit.* p. 842, şi următoarele; apoi de d. Em. Gârleanu, în prefaţa ediţiei sale a lui Alexandrescu, p. XIII şi următoarele.

burătoare ar părea, ne dă totuş lumini preţioase pentru închegarea unei biografii a poetului. Ne vom abate din cale poate prea mult, dar această abatere ne va slujì la ceva.

Cel dintâiu răsunet literar al duşmăniei ivite — vom vedeà din ce pricini — o găsim în prefaţa poeziilor lui Mumuleanu [1]), publicată şi în *Curierul de ambe sexe* [2]), în care Eliade spune de pe departe: «Pretutindenea vede cineva o versificaţie slobodă; feţe întregi vrednice de cei mai clasici poeţi, şi dacă autorul ar mai fi trăit, sau dacă grijele şi necazurile l'ar fi lăsat să poată a-şi mai cercetà şi îngriji pe unde şi unde lucrările sale, sau a se sfătuì cu prietenii săi, scrierile acestea după urmă ar fi fost un cap-d'operă de o imaginaţie firească şi un model pentru mulţi versificatori carii scriu fără a se gândì, strivesc şi înghisuesc biata rimă, nu le place a-şi esprimà ideile cele stravagante, şi după ce îşi înşiră pă hârtie nişte

[1]) *Poezii ale lui Paris Mumuleanul.* Buc. In tip. lui Eliad, 1837.

[2]) *Curier de ambe sexe.* Periodul I, p. 90.

neînșîrate cugetări dintr'un cap crud și bolnav, se socotesc că a sburat Minerva din capu-le, și îndrăgiți de sine, încântați de minunile ce fac, să grăbesc a-și da faptele la lumină; dar mulțumită că nu avem încă o chalcografie, că le-am vedea în capul cărților și portreturile posomorâte și pă gânduri sau ucigându-se singure».

Aceste rânduri erau scrise de Eliade în 1837; ele se îndreptau împotriva lui Alexandrescu, după cum vom aflà mai apoi. Deocamdată vedem că un Paris Mumuleanu ajunsese în mintea lui Eliade, un model pentru poeți al căror «cap e crud și bolnav», ca al lui Grigore Alexandrescu! Dușmănia criticului se înteți curând și mai mult, brutală și deadreptul, în următoarele împrejurări.

Alexandrescu, care colaborà la *Romănia*, publică în No. din 5 Martie 1838 al acestei foi, o fabulă întitulată *Vulpea, calul și lupul*[1]), iscălind-o: *G. A-scu.*

Eliade știà prea bine cine se ascundeà sub această prescurtare, și nici nu erà greu: el aveà deci un prilej fericit de a se năpusti

[1]) Fabula e luată de altminteri după Lafontaine.

cu urgie împotriva autorului fabulei, fără a părea că e mânat de îndemnuri personale. In *Curierul de ambe sexe* al aceluiaş an apărù aşadar un articol întitulat «*Critică literară*» sub semnătura lui I. Eliad, — ce poate slujì ca o pildă de rătăcirea la care poate fi împins un critic, cunoscut de altminteri ca om de bun simţ şi de gust, atunci când duşmănia oarbă îi întunecă judecata[1]):

«Numele acestui poet, scrie Eliade, este G. A-scu. Dacă vrei să-l ghiceşti, cititorule, eu mă socotesc că aceste trei semne vor să zică «Ghiţă Ariciulescul». Un ariciu poet sau un poet al aricilor nu este o minune ce se întâmplă pe toate zilele. Sau dacă voeşti să-ţi fac o tălmăcire a acestor slove mai iscusită. ...*Scu*, în limba românească însemnează nobleţă, adecă este de o putere cu acel vestit *de* europenesc. *G.* va să zică *Ghindă*, şi A, *As*; aşa dar *G. A-scu* va să zică după limba întortochiată: *Ghindă, as, de*; şi după limba creştinească *As de ghindă*. Publicarea acestor bucăţele nu crez să o fi făcut *Romănia* decât pentru raritatea şi mon-

[1]) *Curier de ambe sexe*. Period. I. p. 238.

struozitatea versurilor, vrednice de un cabinet de istorie naturală».

Începând astfel, uşor putem bănui ce poate fi critica în sine, pe care de altminteri Eliade o socoteşte ca «foarte blândă». Un vers nu mai rămâne la loc; pornitul critic se repede, răstogolind totul în cale-i. La urmă, el clădeşte din nou fabula, aşa cum ar trebui să fie, şi, mărinimos, o dăruieşte poetului cu următoarele cuvinte: «Critice-o cine va voi: dar ca să mă ascunz după deget, o dăruesc D-lui G. A-scu, zic că a făcut'o tot Dumnealui. Ce ştii? Poate că îi voiu mai fi dăruit şi altă-dată.» — Aluzia e străvezie. Eliade se gândeşte la vremea când luase pe tânărul Alexandrescu acasă la dânsul, ajutându-l.

Critica aceasta atât de duşmănoasă şi de nedreaptă atinse de sigur pe poet; o mărturie avem şi în faptul că el lăsă la o parte fabula şi din culegerea sa din 1838 ca şi din cele următoare. Abia ediţia d-lui Gârleanu îi dădù locul ce i se cuvine în opera lui Alexandrescu.

Poetul nu puteà să primească o lovitură atât de puternică, fără să răspundă: şi, în

adevăr, răspunsul lui fù spiritual şi usturător, aşa cum se cuvinià de la un talent satiric de măsura lui Alexandrescu. Fabula *Privighetoarea* şi *Măgarul* nu poate fi privită decât ca un răspuns lui Eliade. Criticul e măgarul, care ascultând privighetoarea cântând, îi dă sfaturi, cum trebue să cânte, şi, ca să fie şi mai convingător, începe şi el[1]):

Un cântec jalnic şi necioplit,
Incât de aspra lui armonie,
Toată pădurea s'a îngrozit.

Adecă tocmaicum făcuse şi Eliade cu fabula lui Alexandrescu, prefăcând-o în întregime, aşa cum i se păruse lui mai bine. Ce-i rămâneà privighetoarei decât să răspundă:

— «Povaţa e în zadar
Căci, d'aşi urma-o, nu e 'ndoială,
Că eu în locu-ţi n'aş fi măgar».

Poetul era răzbunat, dar nu se îndestulase încă. Dacă cercetăm, în adevăr, culegerea dela 1842, găsim şi alte spirituale versuri ce se îndreaptă împotriva lui Eliade.

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 272.

Aşa de pildă în *Epistola D-lui Maior Voinescu II*, găsim următoarele versuri[1]):

Tu ştii că am păţit-o, când am cercat a spune,
Că versuri schilogite nu crez să fie bune,
Şi că deocamdată noi nu ştim latineşte.
Ura neîmpăcată, ce 'n furia-i scrâşneşte,
Şi-a revărsat veninul, a vrut să-şi răsplătească
Şi fabulele mele spre rău să tâlcuească.
A zis: (ce urît vede a omului orbire!)
Că lupii, urşii, leii vorbesc de stăpânire;
Că lupul e cutare, ce judecă, despoae,
Şi ia de pe om pielea ca lupul de pe oae;
Că lebăda e omul ce dă povăţuire,
Acelor care umblă pe cale de peire;
Că boul e cutare ajuns în treaptă mare,
Dator de orice bine la oarba întâmplare,
Şi 'n sfârşit, că măgarul, ce sbiară şi răcneşte,
E un autor jalnic ce prost ne sfătueşte.

de unde vedem că Alexandrescu se ridicase şi mai de mult împotriva latinismului lui Eliade, către care acesta lunecase după 1840. Unde şi cum o făcuse, — aveni numai bănueli fără a aveà şi siguranţa[2]).

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 196.

[2]) O polemică filologică se ivi între Eliade de o parte, în *Curierul românesc*, şi pseudonimul Petre Inlesnitorul, în *Pământeanul*, în anul 1839. D. Stăncescu, biograful lui Eliade, bănueşte că Petre Inlesnitorul nu e decât Grigore Alexandrescu (*Evenimentul*, 27 Maiu, 1896). Noi nu avem aceiaş siguranţă. Ne mărginim totuş a desfăşură pe scurt

Impotriva aceluiaş «autor jalnic», stăpânit de un fel de *furor italicus*, mai găsim şi

momentele mai însemnate ale acestei polemici. In No. 9 din 31 Iulie 1839 al *Pământeanului* găsim un articol semnat Petru Inlesnitoru întitulat: *Către D. Iancu Statornicu!* (care ar putea fi Iancu Ghica). Articolul e îndreptat împotriva etimologismului. «Etimologia, scrie autorul, ieste un fel de scriere ce arată vârful urechii a ori-căruia, deosebind pe învăţatul din neînvăţat, s'a iscodit de procopsitul Petru Maior la leatul 1812, s'a tipărit în dicsionarul dela Buda la leatul 1829 şi D. Eliad a publicat-o aici la leatul 1838.» Ş'apoi mai departe următoarele rânduri de bun simţ: «Te sperii, domnule, de etimologica scriere cu care ne ameninţă înnoitorii noştri, ai dreptate; tinerimea noastră ar pierde cu dânsa vremea scumpă pe care ar fi păcat s'o jărtfească la zadarnica plăcere a ochilor, care ieste singurul folos al acestei scrieri şi care va mulţumi numai pe cei din mândrii şi egoişti cari vor şti latineşte. Intr'adevăr, ce-i pasă tinerimii cum ar trebui să scrie cu slove latineşti: *care, acest, zic, cânt, poartă,* numai să le poată scrie fără nici o greutate, şi citindu-le să poată auzi sunetul cel adevărat? dar, cum ar putea face aceasta fără greutate, dacă mai întâiu ar trebui să înveţe latineşte?» Părerea lui Petru Inlesnitoru asupra viitorului alfabet era următoarea «In sfârşit, ce să facem dar cu slove latineşti de vom vrea a le întrebuinţă? Un alfabet astfel încât ştiindu-l odată să nu afle nimeni greutate, de cât pelticul căruia-i va fi totd'auna anevoe cu orice slove; un alfabet care să nu ceară mai întâi cunoştinţele limbii latineşti, un alfabet care să nu dea tiparului nostru monopolul literaturii noastre, un alfabet pe care să-l putem află în toată Europa, în sfârşit un alfabet care europenind limba noastră să o ferească de cuvintele acele de râs, dăscăleşti, egoiste şi mândre care din nenorocirea iei îmbogăţesc limba franţozească adecă: ortografie a bucătă-

următoarele versuri din *Epistola către Vol-*

resii, ortografie a bacanului, ortografie după cuvânt, ortografie sâlnică sau a Academiei.»

In adevăr nici nu se puteau păreri mai sănătoase şi mai de bun simţ.

Răspunsul lui Eliade nu se lăsă aşteptat il găsim în adevăr în *Curierul românesc,* No. 133 şi 134 din 22 şi 25 August 1839. Nu vom stărui prea mult asupra acestui răspuns, căci nu cercetăm discuţia *în sine*, ci numai în laturea ei polemică. O parte a acestei polemici nu e decât un fel de glumă asupra cuvântului: «*Inlesnitoru*», în cealaltă, Eliade aduce toate argumentele ce se aduc de obiceiu pentru etimologism împotriva fonetismului. Iată ce mă face să cred că *P. Inlesnitoru* nu e Alexandrescu: Eliade bănueşte mereu că autorul articolului n'ar fi român ci străin. «Domnule Petre Inlesnitorule, să-ţi spun ceva, şi să mă ierţi: dumneata după cum se vede din câte ai scris eşti străin şi nu ştii încă bine limba românească» (p. 470). Inlesnitorul ar fi putut fi deci altcineva, şi mai ales un străin.

Petre Inlesnitorul răspunse la articolul pornit al lui Eliade în Suplimentul *Pământeanului*, No. 21 (1839), printr'un articol, de data aceasta tot atât de pornit şi de zădarnic.

Eliade replică în suplimentnl *Curierului Românesc*, No. 165 (p. 661) dela 4 Noembrie 1839, adăugând şi cunoscuta lui scrisoare catre censor. Răspunsul e de o violenţă, cu care de altminteri ne-a obişnuit Eliade, şi după oarecare aluzii la serviciile ce i-ar fi făcut odinioară autorului s'ar părea din nou, că acesta ar puteà fi Alexandrescu: «... şi precum am ştiut a alergà pentru dânsul şi a-'l lăudà oriunde, şi precum nu ştiu de loc a-i răspunde după înjură; asemenea ştiu a-i spune că de se va mai întâmplà a se mai îmbolnăvi şi a nu aveà ajutor, atunci să n'aibă bănuială, va puteà să-mi scrie şi iar voiu fi gata a face orice, a alergà şi a-mi împlini o datorie ce avem oa-

taire, unde descriind Parnasul, zugrăveşte cu siguranţă pe Eliade în versurile[1]):

Altul, strigând furios să suntem neam latinesc,
Ar vrea să nu mai avem nici un cuvânt creştinesc,
Şi lumei să arătăm că nu ne-am degenerat.

în timp ce

...iar eu
Mă trag d'o parte, privesc şi scriu cum dă Dumnezeu.

De asemenea şi epigrama V ţinteşte şi pe Eliade:[2])

In iad, mai dăunăzi, câţiva răposaţi,
Cari în viaţă treceau de 'nvăţaţi.
Dideseră jalbă, arătând că cer,
Să se pedepsească jupânul Volter,
Pentru câte rele de dânşii vorbia,
Atunci când trăia,
— «Domnilor», strigă Volter mânios,
«Jalba ce aţi dat este de prisos;

menii unii pentru alţii». Lăsându-l în pace pe *Inlesnitorul*, Eliade atăcă pe censor, pe cunoscutul Piccolo, că a îngăduit să se publice astfel de lucruri împotriva lui, şi încheind «...ia lecţia aceasta, ce nu o vei fi auzit pe unde-ai umblat, şi cel ce te învaţă, cel ce se plânge, vezi că e pravilnic, se plânge şi te pălmueşte în public, nu pe ascuns, nu cu nume schimbat. Iată-mă de faţă, curat, întreg... Eliad.» Astfel se încheie polemica între Eliade şi Petre Inlesnitorul şi deşi ar fi oarecare cuvinte să credem că Inlesnitorul e chiar Alexandrescu, e mai probabil să fi fost altcineva, un străin poate.

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 206.

[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 339.

«Ce pedeapsă-mi vreți? Ce rău îmi doriți?
«Eu vă socoteam destul mulțumiți,
«Când în București, după cum v'am spus,
«Doi vrăjmași ai mei știți cum m'au tradus.»

Cei doi traducători ai lui Voltaire sânt: Eliade cu «*Fanatismul sau Mohamet proorocul*» (1831) și Comisul Vasile Pogor cu «*Henriada*», pe care Eliade o lăudase în *Curierul de ambe sexe.* [1])

*

Dar care erà punctul de plecare al acestei aprige certe? Erà la mijloc oare numai o neînțelegere literară? Iată o întrebare, pe care, cu obiceiurile cunoscute ale vremii, ne-o punem îndată...

Pentru a intrà în adâncul acestei polemici, adânc foarte puțin curat, ne va trebui să cercetăm cu deamănuntul poezia lui Eliade, intitulată *Ingratul* și publicată în *Curierul de ambe sexe.* [2]) Cu oricâtă silă am face-o, trebuie totuș s'o facem, căci, dacă scapă în parte judecății literare, ea e plină de amănunte vrednice de luare aminte pentru

[1]) *Curier de ambe sexe*, I. p. 265, cf. N. Iorga *Ist. lit. rom. în veacul XIX*, I, p. 255.

[2]) *Curier de ambe sexe*, II. p. 74.

biografia lui Alexandrescu, ca şi pentru spiritul timpului. Pentru acest cuvânt am şi întreprins povestirea certei dintre cei doi scriitori.

Iată începutul :

> Născut de a fi slugă, crescut în desfrânare,
> Copil fără ruşine, din rămăşiţi hrănit,
> Slugarnic la mari case, deprins la îmbuibare.
> Şi rob de bună voie, de inimă lipsit...

Până aici găsim viaţa lui Alexandrescu, în cele dintâi timpuri ale venirii lui la Bucureşti, — viaţă de «copil fără ruşine», pripăşit pela casele boereşti, viaţă de trubadur, dacă nu răsfăţat, cel puţin primit destul de bine oriunde... Iată acum şi clipa, în care tânărul poet veni la Eliade ca să-i ceară adăpost :

> Ingrate, îmi calci pragul în mână c'o hârtie,
> Imi spui că-ţi e urâtă viaţa de slugar,
> Te rogi să-ţi dau scăpare la simpla ta junie.
> Să-ţi sprijin a ta râvnă ş'al versurilor dar.

Hârtia de care vorbeşte Eliade e desigur stăruinţa cuiva ; a cui, nu ştim. Destul că poetul fu primit în casa lui Eliade, cu bunăvoinţă :

Din toată neaverea-mi, sperjur, 'ţi-aduci aminte
Că drumu 'nvăţărei cu râvnă ţi-am lesnit;
La orice trebuinţă m'aveai ca p'un părinte,
Şi hrană, 'nbrăcăminte, nimic nu 'ţi-a lipsit.

Eliade îi dădù nu numai hrană şi adăpost, ci îl încărcă şi de sfaturi ; îi citi versurile şi i le îndreptă.

Şi ziceri rătăcite ţi le puneam pe cale
Şi rima-ţi sbârnâindă mereu 'ţi-o acordam,
Şi versuri şotâncate ce n'au nici deal nici vale
Pe legiuit semicol sudând le compuneam.

Păgâne, stanţe groase, puţind de ateie
Le biciuiam cu totul din veacul lui Christos,
Şi gânduri de perzare, dovezi de nebunie,
Ţi le 'ntorceam în cuget creştin şi omenos.

Jelind creştine rude, în astfel de urlare
Sbierai la Pluton, Cerber, chemai pe Apollon
Şi vrând să-ţi schimbi şi limba şi scurta-ţi cugetare.
Prefaci creştinătatea, şi ceru'n erizon !

N'aveai de loc ruşine cu osteneli străine.
Să te arăţi în lume...

Incheiem de aici, că trebuie să recunoaştem o oarecare înrâurire a lui Eliade asupra culegerii din 1832. Multe din versurile tânărului poet au fost desigur bătute din nou pe nicovală de Eliade. Cum însă toate poeziile au fost publicate deadreptul în volum, nu avem putinţa de a cercetà mai

cu deamănuntul înrâurirea lui Eliade ; nu ne rămâne decât să ne mulţumim cu ceeace ne spune el însuşi. Strofa treia e în legătură cu o strofă din *Miezul nopţii*, în care poetul doreşte să fie un nou Orfeu ca, scoborându-se în Hades, să poată îmblânzi pe Cerber şi pe Pluton spre a-şi aduce pe pământ părinţii...

De ce glasul meu n'are a lui Orfeu putere ?
Dar... ce să fac cu dânsa, căci Pluton a surzit,
Căci Cerber nu mai iartă de el apropriere,
Căci basmele acele cu veacul au pierit.

Critica lui Eliade prinse de altminteri : ceva mai târziu, în ediţia din 1847, Alexandrescu înlătură întreaga strofă împreună cu alte şapte, pentru a le înlocui cu trei strofe noi, mult mai izbutite.

Poezia porneşte apoi pe calea intimităţilor. Aflăm că poetul a fost greu bolnav de «lingoare» şi că a scăpat numai mulţumită îngrijirilor părinteşti ale lui Eliade :

Te bolnăvişi, viperă ; cu braţele deschise
Te priimii în casă ; te-am pus pe patul meu
Şi privighiam la capu-ţi în ale boalei vise
Întregi şi nopţi şi zile, — ştii tu şi Dumnezeu.

Plângeam la capătâiu-ţi, îţi răsuflam lângoarea.

. . . . . .

Amănuntele boalei ne sânt date apoi cu o stăruinţă foarte puţin poetică, peste care putem trece şi noi cu lesniciune. Mult mai însemnate, şi mai bogate în ştiri biografice, sunt strofele ce urmează :

Doi ani un cap de vrajbă între şcolari studenţi,
Învăţător, tovarăşi, şi clase îngălai !
Batjocură-ţi făcuseşi din cei mai eminenţi ;
Nimic nu învăţaseşi, şi toate defăimai.

Doriam să-ţi văz sporirea : cu multă îngrijire,
La împărţiri de cinste de privitor mergeam :
Ca demoni de ispită l'a tainelor sfinţire,
Aşa periai din şcoală, ş'aci nu te vedeam.

Te întrebam adesea : de ce la cercetare
Nu eşti şi tu ca alţii părinţi să veseleşti ?
De ce nu te îndupleci l'a şcoalei regulare
Să simţi de datorie, c'aşa mai mult sporeşti ?

C'o gură muşcătoare, c'o buză d' ironie
Îmi răspundeai, păgâne, că n'ai ce învăţă,
Că vrâsta-ţi este mare şi vrei filosofie,
Şi nu aflai destoinici spre a te lumina.

Prisos 'ţi er' ascultarea şi buna cuviinţă ;
Limbi, stilul, istoria, matezia nu vreai,
Fugiai de legi, de drepturi şi n'aveai trebuinţă
Ţi erà netrebnici toate, de toate te fereai.

din care scoatem mai întâi însemnatul amănunt că Alexandrescu, chiar după adăpostirea lui la Eliade, a urmat la «şcoală», — de sigur la colegiul Sfântul Sava,

vre-o doi ani. Poetul nu era un elev sârguitor, căci acum nu mai avea să înveţe pe de rost clasicii francezi, ci trebuia să se îndeletnicească cu «legi» «drepturi», limbi» «stil»... Alexandrescu, destul de învârstă şi pornit spre poezie şi filozofie, nu se mai puteà împăcà cu astfel de discipline ; studiul său fù deci neroditor. Ceicetând, în adevăr, lista premiaţilor pe 1832[1]) găsim de pildă pe Ion Ghica cu «premiul I-iu la geometrie şi accesit la aritmetică», pe Nicolae Bălcescu cu «accesit la gramatica limbii *franţuzeşti*», în lista de pe anul 1833[2]) găsim pe Dumitru Brătianu, — nicăeri însă nu vom da peste numele lui Grigore Alexandrescu.

Pentru a arătà acum până unde puteà să ajungă ura lui Eliade, mai citàm următoarea strofă :

> Făcuseşi vre-o cinci rânduri de basne ticăloase
> Şi nu-ţi găseai potrivnic la o chimeră-fleac :
> Rea boală te-apucase, ce cade nu la oase,
> *Ci 'n minte se 'ncuibează, şi nu mai are leac.*

Douăzeci şi cinci de ani după aceea, adică în 1864, retipărind poezia, în ediţia a II-a

[1]) V. A. Ureche, *Istoria şcoalelor*, I, p. 230.
[2]) V. A. Ureche, *Istoria şcoalelor*, I, p. 325.

a *Curierului*, Eliade găsì de cuviinţă să adauge nota: «*Aluzie la semnele de nebunie ce de atunci da Ingratul,*» — căci se ştie că pe la 1864 facultăţile mintale ale poetului începuseră să se tulbure... Cruzime întristătoare pentru un om ca Eliade !...

În strofele ce vin, nemilosul «binefăcător», îşi urmăreşte victima mai departe. Se ştie că, plecând dela Eliade, Alexandrescu intrase mai târziu în armată, fără a se statornici de altminteri nici acolo:

Cercaşi să-ţi plimbi lenea, să schimbi şi meserie,
Ca Spârcul schimbând locul să scape de ponos;
Ceruşi ajutorinţă să-ţi fiu drept chezăşie;
Chezaş, hrănitor, reazăm ţi am fost mai cu prisos.

Cu gândul trândăviei porniai la ascultare
Şi slujba, datoria, în veci n'ai cunoscut:
Ca jădov 'ndărătnic ce intră 'n scăldătoare
Schimbaşi costum; dar jădov şi spârc n'ai prefăcut.

Aflăm, aşadar, ceeace nu ştiam până acum, că Eliade fusese unul din ceice stăruiseră ca Alexandrescu să fie primit în armată, lucru nu atât de lesnicios, armata fiind deschisă mai mult fiilor de nobili. Că Alexandrescu nu era făcut pentru miliţie, nu e greu de văzut, de aceea şi trebui s'o părăsească curând...

Ajungem acum la o altă parte a acestei poezii, mai lungă, dar şi mai acoperită, care are nevoie însă de oarecari lămuriri pentru a fi înţeleasă. Iat'o :

Acel duh de partide, robie perzătoare [1])
Care d'atâtea veacuri ăst neam a chinuit
Pe mulţi oameni de cinste c'o mască amăgitoare,
În sfaturi blestemate cu procleţi a unit.

Ce organ mai nemernic deprins în făr' de-lege ?
Ce satelit mai scârnav, ce sbir mai blestemat,
Putea să nemerească şi la un loc să lege
Decât un fur de sfinte, o iasmă, un ingrat ?

Ochit, ales, iei nume în sfatul de perzare,
Băgat de acela însuşi cui minţi că te închini.
La creşterea 'ţi de slugă, credeai înnobilare
A slugărî 'n păcate, înlesnitor de vini.

Căzut şi eu în cursa urzirii prea spurcate,
Ce ia însuşi vederea, ca orb am 'naintat;
Şi când am deschis ochii, te văz aci ingrate !
Cu sărutarea ludei, trădând m'ai tâmpinat.

Ce loc de periciune ! ce sfaturi zăpăcite !
De tine numai vrednici şi d'oricare smintit !
Al ţării Pandemoniu şi cuibul de ispite !
O ! cât am plâns bărbaţii ce rău s'au amăgit !

De ce societate tainică vorbeşte Eliade, în care intrase şi el o clipă, fără să ştie ?

[1]) In ediţia II, dela 1864, Eliade pune nota : Aluzie la începutul şcoalei rodiniane.

De ce Pandemoniu (în nota din 1864, el adaugă : *acea eterie ocultă)* pomeneşte ? De ce şcoala rodiniană ? Iată atâtea întrebări, pe care ni le punem şi care cer câteva scurte lămuriri.

Din sânul *Societăţii filarmonice,* închegată în 1833 prin stăruinţa lui Câmpineanu şi cu ajutorul lui Eliade, Alexandrescu şi al multor altora [1]), şi care erà pe cale de a se risipì din pricina intrigilor şi a persecuţiei, se desfăcù în 1837 o societate secretă întocmită de Câmpineanu, Eliade şi alţi şase membri ai *Societăţii filarmonice :* Grigore Cantacuzino, Iancu Roset, Iancu Filipescu, Bălăceanu, Ion Văcărescu şi Voinescu II. Societatea erà politică şi aveà un program înaintat ca : emanciparea Ţiganilor, Egalitatea tuturor Românilor înnaintea legii etc. [2]). Ea nu avù însă o viaţă lungă : imprejurările comice şi intrigile ce au «desfăcut-o» sunt povestite pe larg de

[1]) Statutele *Societăţii filarmonice* sunt tipărite în No. 77 al *Curierului Român* din 1835 ; în No. 78 al aceluiaş *Curier* se dă lista «soţilor» cu contribuţia lor. Pentru anul 1835 găsim pe Alexandrescu cu 6 galbeni.

[2]) Statutele acestei societăţi, cu XI puncte, se găsesc în Eliade, *Echilibru între antitesi,* p. 63.

către Eliade în al său *Echilibru* [1]). Legăturile între foştii «soţi» se încordară. «O răcire lungă, scrie Eliade [2]), fù de amândouă părţile ; toţi rupseră relaţia cu mine, afară de I. Roset. D. Câmpineanu păţise mai mult decât toţi şi bietul păţit devine adesea mai prepunător. Toţi abandonară şirul lucrărilor Societăţii filarmonice şi al Societăţii secrete *în locul celei din urmă, veni asupra mea în adins, a-şi întinde rădăcine şi ramure lungi, Societatea rodiniană dela piaţa Sorbona*».

Această societate, pe care Eliade o numeşte *Rodiniană*, dela figura unui vestit erou al lui Eugène Sue : Rodin, cu care îl asemănă pe Ion Ghica, — fusese întemeiată de Ion Ghica la Paris, cu un program foarte înaintat, cu mult prea înaintat pentru un spirit mai cumpănit ca acel al lui Eliade. În ochii acestuia, «masoneria» rodiniană aveà un program foarte subversiv ca : parodiarea tutulor principiilor, prin exces; libertatea tiparului până la calomnie ; egalitate

[1]) Eliade, idem, p. 87.
[2]) Eliade, idem, p. 98.

cu cei mari până la impertinență : «persecuția tutulor celor ce nu vor fi din *cârdoșia* acestui Pandemoniu, mascat cu nume de societăți literare, de *partid național de propășire*» și horresco referens, întrebuințarea spionagiului, a calomniei, a asasinatului[1])....

Fără îndoială că în această societate, în acest *Pandemoniu*, în fruntea căruia se află marele său dușman Ion Ghica — Rodin — lovește Eliade, în strofele citate. Societatea de la Paris își întinsese repede ramurile sale și la București, iar Grigore Alexandrescu, credincios prietiniei către Ghica, intră în «sfatul de perzare» al comitetului secret din București.

Ochit ales, iei nume în sfatul de perzare,
Băgat d'acela însuși cui minți că te închini.

In aceste versuri nu poate fi vorba de sigur de cât de Ghica și de Alexandrescu....

După cât se pare din strofele de mai sus ale *Ingratului*, Eliade fusese și el ademenit o clipă în acest «Pandemoniu» — pentru a ieși repede și nu fără sgomot. In

[1]) Eliade, *Echilibru*, p. 63.

credința lui, i se păru chiar că din sânul societății s'a urzit «nenorocirea» de ordin intim ce avea să'l izbească curând, și pe care o presupuneă pusă la cale de Ghica. Pentru a nu stărui prea mult asupra unui lucru delicat, cităm strofa:

Să urli de turbare când ți-or cădea blesteme
A două inimi calde ce tu le-ai desunit
Și 'n viața de acum și 'n cea de apoi vreme:
Să tremuri ca un câine în rane schilăvit.

Avem acum cheia de boltă a întregei certe, ce nu puteà fi numai literară sau politică. Erà la mijloc o altă vină mai mare, pe care Eliade nu i-o puteà iertà lui Alexandrescu, și în adevăr nu i-a iertat-o până la moarte... Să aruncăm un văl de pietate peste nenorocirile casnice ale oamenilor mari, și ca și Sem să acoperim goliciunea lui Noe...

Eliade, spirit viguros și războinic prin însăș întocmirea lui, nu puteà să-și lase dușmanul în pace așa de lesne. In adevăr, în no. 24 al *Curierului de ambe sexe*[1]), întreprinzând o critică mai obștească asupra

[1]) Period. II *Domnul Sarsailă autorul*, pag. 373.

unor poeți, aruncă și unele săgeți ce nu se puteau îndreptà decât împotriva lui Alexandrescu. La el se gândià, desigur, când scrià «Ce-i mai rămâne decât să se numească autor și apoi să se facă privighetoare», de oare ce Alexandrescu în cunoscuta lui fabulă își luase frumosul rol de privighetoare.

Sau când scrià :

«Dumnealui în vorbă sau scris nu mai pomenește decât de Amon, de Apolon, că și autorul Alexandriei tot de dânșii vorbește ; vezi în versurile D-lui cu loc fără loc «aură, balaură, Procne, Pluton, Cerber.» Aluzia e privitoare la *Miezul Nopții*. Lovirea e și mai vădită când vorbește de dragostele lui Alexandrescu. Dacă are în adevăr o iubită (și nu numai în închipuire) : «Se pune Păcala și o numește Hantătar știe, și-ți începe când cu *barce* (aluzie la poezia *Barca*), când cu *Candele* (aluzie la poezia *Candela*) când o poartă prin căruță, când pe subt scară, face pe biata femee de ocară, o dă târgului».

Iată acum și o critică literară asupra lui Alexandrescu. «Apoi ca să descrie natura

în simplicitatea ei (cu toate că d-lui nu-i plac lucrurile simple şi se 'nebuneşte după pestriţ) vre-un câmp vesel, un cer senin, vre-o apă limpede, vre-un crâng, vre-o dumbravă, un deluleţ, un munte, D. Sarsailă, (tipul presupus al lui Alexandrescu) ca să fie înalt, îl vezi că e numai trăznete şi plesneşte, numai urlete şi vaete ; apşoara i se pare o Mare în talazuri, câmpul păstorilor o tabără sângeroasă, fluerul o trâmbiţă de ale mari : e numai grozăvii de potoape. Când e dumnealui trist sau melancolic, e numai foc şi inimă albastră, cu toate că mai nici o dată nu e trist, dar zice aşa că e al dracului, ştie să se prefacă hoţul ca să arză inima bietei creştine: e viclean, uite-te, de n'are margini[1]...»

O ast-fel de critică e mai mult o harţă....

In culegerea de *„Satire politice care nu circulat în public, manuscrise şi anonime între anii 1840—1866*, culese de C. D. Aricescu"[2]) găsim o lungă «Satiră a poetului Grigore Alexandrescu contra lui Eliade»

[1]) *Curier de ambe sexe*, period II, p. 379.
[2]) Bucureşti, 1884.

de 22 de strofe, deşi d. Gârleanu nu ne-a dat, din nebăgare de seamă, decât cinci [1]). Satira e fără nici o valoare şi de o trivialitate, ce nu găseşte pereche decât în răspunsul lui Eliade, tot atât de lung şi de josnic. După o strofă a acestuia :

E gugumanul sau Gugurică
Care se crede şi satiric
O blasnă slută, ofiţerică
Cu săbioara tic-tiric-tic....

am puteà crede că satira (ca să-i spunem aşà) e din 1827, pe când Alexandrescu era militar, ceeace nu e cu putinţă de oare-ce la acea dată cearta între cei doi scriitori nu izbucnise încă. Intr'o altă strofă găsim aceleaşi învinuiri literare — dar în ce ton minor ! — pe care le găsisem şi în *Ingratul* sau aiurea :

Par'că cu Dracii el se rudeşte,
De părinţi, rude 'l auzi vorbind;
De porunceală lacrimi pişteşte,
La Pluton Cerber orăcăind.

Ne oprim aci cu aceste nevrednicii neliterare....

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 239. Informaţia d-lui Gârleanu dela p. XVII, e greşită. Amândoi *luptătorii* s'au împroşcat cu 22 de strofe

Vom aminti totuş că ani mulţi după aceea legăturile între cei doi scriitori erau tot încordate. Intr'o scrisoare, din 12 Fevruarie 1843, Alexandrescu răspundeà lui Ghica care-i ceruse o însemnare de cărţi ieşite în tipografia lui Eliade : «Ştii bine că nu sunt tocmai prietin cu Eliad, ca să-i ceiu o asemenea însemnare.» Intr'o altă scrisoare, din 1844 Ghenarie 11, poetul critică pe Eliade şi pe Marcovici pentru că ar fi pus «mânuşiţele pe câte 40.000 lei pentru ostenelile dumnealor în literatură», adăugând : «Nenorociţi muritori cari au darul de a plăceà tuturor guvernelor, în vreme ce noi goniţi subt cel trecut, suferiţi de cel de acum, suntem ca nişte epuri fricoşi».

Alexandrescu mai publică, în *Românul*, dela 12 Februarie 1861, fabula întitulată *Catârul cu clopoţei*, împotriva unui bărbat protector al ziarului *Naţionalul* şi al lui Eliade : e vorba de un netot, care ajungând om mare, se ameţeşte de situaţia sa ca măgarul de clopoţeii legaţi la gât. Subiectul nu e departe de cel din *Boul şi viţelul*, dar ce deosebire în desfăşurarea lor artistică!...

No. 30 din *Naţionalul* (13 Aprilie 1861) ne aduse răspunsul lui Eliade (sub iscălitura *X)* prin jalnica fabulă *Câinele bolnav de ochi,* din care scoatem doar aceste versuri, ce descriu viaţa poetului Alexandrescu tânăr: viaţă de dulău,

Ce 'n juneţe 'i petrecuse
La multe curţi boereşti,
Să roadă practisise
Pe la uşile stăneşti

Alexandrescu răspunse din nou prin *Românul,* din 11 Maiu 1861, arătând printr'o scrisoare toate schimbările la faţă prin care trecuse Eliade în viaţa lui politică, pentru a'l înfierà apoi într'o satiră, intitulată întâi «*Confesiunea unui lepădat*» şi apoi *Confesiunea unui renegat,* care se încheie cu mărturisirea renegatului:

Gâde am fost în viaţă şi gâde voi să mor..

Acesta e şi cel din urmă răsunet al vrăşmăşiei neiertătoare dintre cei doi scriitori..

*

După un ocol atât de mare, dar nu şi nefolositor, să ne întoarcem îndărăt pentru a înnodà firul firesc al povestirii noastre.

Din ce-am văzut până acum ştim că Alexandrescu fu primit în casa lui Eliade în anul 1832, unde i-se dete adăpost, hrană, îngrijire în timpul unei grele boale, sfaturi literare şi îndrumări pentru viaţă ; aici, tânărul poet pare a fi stat *cel puţin* doi ani, câtă vreme a urmat şi la şcoală (la Colegiul Sfântul Sava, de sigur) fără a fi făcut însă vre-o ispravă ; în 1832 Eliade îi tipări cel dintâi volum de poezii traduse şi originale : *Eliezer şi Neftali.*

«Mai târziu, scrie Ion Ghica, s'a mutat la *maiorul* Câmpineanu». Când anume, nu putem şti cu hotărâre ; nu credem să greşim totuş, oprindu-ne asupra anului 1834.

Pe la sfârşitul anului 1833, în Octomvrie, Ioan Câmpineanu şi Eliade întemeiară *„Societatea Filarmonică"*, cu scop de a lucrà pentru «cultura limbii româneşti şi înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale şi instrumentale în Principat, şi spre formarea unui Teatru Naţional» [1]). In casele lui Câmpineanu se adunau membrii acestei socie-

[1]) D. C. Ollănescu : *Teatru la Români* (extras din Analele Acad. Rom.), Partea II, p. 25 şi următoarele.

tăți, peste o sută la număr, [1]) ca să pună la cale cele trebuitoare pentru îndrumarea Societății; printre dânșii se prenumără, după mărturia lui Ghica, și tânărul Alexandrescu.

In ședința dela 27 Octomvrie 1835, se votă proectul de Regulament al Societății și se alese un «comitet dirigent», având ca președinte pe Marele Vornic Gh. Filipescu și ca Vice-Președinte pe *Colonelul* Câmpineanu... Alexandrescu intrase la Câmpineanu, pe când acesta era *maior*, deci cam prin 1834.

Tinerețea lui — 22, 23 de ani — nu-i îngăduia, de sigur, să ia o parte mai hotărâtoare în frământările literare și culturale ale acelei vremi; pentru a fi însă de folos cu ceva teatrului ce se deschideà, el traduse în 1835, tipărind'o în tipografia lui Eliad, tragedia *Alzira*, pe care o închină *Colonelului I. Câmpineanu*, pentru grija ce purtà întocmirii și înaintării Teatrului Național.

In casa lui Câmpineanu (care după cum

[1]) Eliade, *Issachar*, p. 62.

se ştie intrase in armată la 1831, cu rangul de căpitan, rămânând mai târziu în chip numai nominal), în această casă, Alexandrescu se întâlnià cu ofiţeri ca Ştefan şi Nicolae Golescu, căpitanii Costache şi Scarlat Creţulescu, căpitanul Voinescu II, citind împreună *Campaniile lui Napoleon*, *Memoriile lui Frederic cel mare* şi alte istorii militare. Indemnat prin pilda zilnică şi desigur după stăruinţa unora dintre dânşii, Alexandrescu intră în armată ca «iunker», ataşat la Djurstvă. Cu toate cercetările făcute, ne pare rău că n'am putut înnimeri data exactă a acestei intrări ; ea nu puteà fi însă decât spre sfârşitul lui 1836 sau chiar la începutul lui 1837. Intr'o zi, ne spune Ghica[1]), şeful lui, nefiind mulţumit de caligrafia poetului, îl trimese la graniţă, cu însemnata însărcinare de a cercetà de paşaport pe cei ce treceau şanţul despărţitor al oraşului muntenesc de cel moldovenesc, şi a tăià la răboj oile ce treceau de pe un mal pe cellalt al Milcovului...

Asupra şederii lui Alexandrescu la Foc-

[1]) Ghica, în *Alexandrescu-Gârleanu*, p. 9, 10.

şani, dealtminterea foarte scurtă, avem un preţios izvor în a sa *„Epistolă familieră d-lui Colonel I. Câmpineanul"*, foarte glumeaţă şi plină de amănunte topice. Peisagiul trist, lipsit de dealuri, de păduri, al punctului de vamă, câmpia unită şi fără poezie, ţânţarii supărători de pe lângă râuleţ, viaţa lipsită de interes, toate micile neplăceri ale şederii lui la Focşani, le descrie poetul cu humor şi cu mişcare :[1])

Vino dar, de ai răbdare, şi ascultă să-ţi descriu,
Un cuprins unde 'ntâmplarea astăzi voeşte să fiu
Ca să n'ai cuvânt a zice, c'a mea muză n'a făcut,
Pentru buna ta plăcere orice 'n mână 'i-a stătut.
Aici nu sânt văi sau dealuri ; nu sânt crânguri sau păduri,
Care 'mpodobesc cu fală sânul veselei naturi,
Şi de unde îşi înalţă cântăreţul sburător
Imnurile-armonioase l'al naturei Ziditor
Nu e locul însuflărei şi'al înaltei cugetări,
Ce umple duhul de gânduri, inima de desfătări ;
Ci câmpie fără margini, ce arată ne 'ncetat
O vedere monotonă ochiului cel întristat.
Spre amiază-zi se vede nişte pomi, şi nişte vii,
Nişte sălcii semănate ici şi colea pe câmpii ;
Iar la răsărit departe, a lor frunte îşi ivesc
Nişte munţi care cu slava cea perdută se fălesc.
Spre apus curge o apă, între două ţări hotar :
Fraţi a căror neunire a avut sfârşit amar
. . . . . .

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 189.

Alt, ori încotro 'ntorci ochii şi ori încotro priveşti,
Nimic nu se mai arată, deşertul îl întâlneşti.
Se preumblă peste câmpuri milioane de ţânţari,
Care după răutate, seamănă a oameni mari;
Muşcă cât îi iartă gura şi cu câte au puteri
Prin cântări mă desfătează, parc'ar fi paracliseri.

Aici, la Focşani, i se urî desigur poetului, — deşi lunile din urmă îi fuseseră înseninate de o dragoste fericită, — cea întâi dragoste a lui cu răsunet literar, — dragoste, care fu izvorul unui şir de poezii, pe care îl vom numì *ciclul Elizei*.

Şederea poetului la Focşani, după cum am spus, fu scurtă : în Octomvrie 1837 el îşi dădù demisia [1]), întorcându-se la Bucureşti, în timp ce prietenul său Ion Ghica îşi făceà

[1]) Iată textul demisiei, publicat mai întâi de d. G. Bogdan-Duică, *art. cit.* p. 841, şi care se găseşte în *Buletin gazeta oficială*, 1837, p. 208: «Potrivit cu raportul şefului oştirii cu No. 3531, Noi poruncim a se slobozi din slujbă praporgicul Grigorie Alexandrescu, cu toate că pentru folosul slujbei urma această punere la cale să se facă mai dinnainte.» No. 66 anul 1837, Octomvrie 27.

In *Analele parlamentare ale României*, vol. IX, p. 236, găsim bugetul oştirii româneşti pe 1837. Alexandrescu e trecut cu praporgic din polcul No. 2 cu leafa întreagă pe tetraminia Ghenarie şi Maiu, iar din tetraminia de Septemvrie analogon lei 414 bani 45; peste tot 2071 lei şi 105 bani.

studiile la Paris. Tatăl acestuia, prinzând dragoste de Alexandrescu, îl luă la el acasă «peste drum de teatru».

Intors în Bucureşti, el se legă şi mai mult de Câmpineanu, care încă din 1834 ajunsese deputat de Brăila în Obşteasca adunare şi se unise cu Vornicul Emanoil Băleanu şi cu prietenii săi Grigore Cantacuzino şi Iancu Roset pentru a întreprinde o acţiune patriotică şi de control asupra guvernului, ce erà în slujba Rusiei. Prin talentul său oratoric, prin patriotismul său fără pată, Câmpineanu ajunse curând conducătorul unei majorităţi parlamentare, primejdioasă şi pentru domn şi pentru Rusia. Făcându-se alegeri noi, ţara trimise din nou în Adunare pe capii opoziţiei. Cunoaştem lupta aprigă ce se inteţi şi mai mult între guvern şi Adunare, în clipa când consulul Rusiei, Rükmann, voi să adauge un paragraf nou la Regulamentul organic, prin care nici o schimbare nu s'ar mai fi putut aduce Regulamentului, fără învoirea dinainte a *„Inaltei Porţi cu împreună unire a Curţii Rusiei"*. Câmpineanu îndupleca adunarea să res-

pingă cererea Rusiei, ceeace îi aduse de-altminteri și disolvarea... [1]).

La toate aceste frământări patriotice și politice, Alexandrescu nu puteà luà parte prin cuvânt; îi rămâneà însă versul. Când vom aveà de cercetat latura politică a operei lui Alexandrescu, vom vedeà atunci cu câtă căldură a îmbrățișat poetul politica lui Ion Câmpineanu, ajungând un fel de poet al opoziției patriotice împotriva lui Alexandru Ghica, și a politicii lui rusești.

Ion Ghica, înființând la Paris o societate secretă în rue de la Sorbonne, — pe care Eliade aveà s'o numească mai târziu școala Rodiniană — găsì în Alexandrescu un fel de reprezentant în București, dacă ne luăm cel puțin după ceeace spune Eliade în *Ingratul*. Tot în această vreme, pe la sfârșitul lui 1837 și începutul lui 1838 — putem pune și cearta poetului nostru cu Eliade, pe care am urmărit-o mai de aproape.

La 1838 îi ieșì la tipografia lui Zaharia Karkaleki, al doilea volum de poezii. De acum Alexandrescu intră în epoca de maturitate li-

[1]) Ghica. *Scrisori* (XXV, *I. Câmpineanu*), p. 545.

terară; viaţa lui e mai liniştită şi mai lipsită de nevoi; talentul lui e format şi preţuit, activitatea lui mai bogată şi mai stăpână pe sine. In 1840, urzindu-se după cât se pare un complot pentru răsturnarea lui Alexandru Ghica, poetul scrise *Anul 1840*, care prin bogăţia de idei, prin tonul său energic şi entusiasmul său, e unul din capodoperile literaturii noastre. La sfârşitul lui 1840, Ion Ghica, întorcându-se în ţară de la Paris, îşi găsi prietenul tot la Djurvstă, în mahalaua Gorgani, dar de data asta nu ca junker, ci închis. Ce se întâmplase în răstimp? Ghica ne spune că Rusia, văzându-se lovită prin fabula *Lebăda şi puii Corbului*, ceruse prin consulul său închiderea poetului. Că această fabulă e îndreptată împotriva Rusiei, nu mai e nici îndoială, dar ea fusese publicată în ediţia din 1838, şi ne vine greu să înţelegem de ce Rusia băgase de seamă că e atacată de poet abia după câţiva ani. In schimb însă, în *Dacia Literară* din lunile Maiu-Iunie 1840, se publicase *Anul 1840*, care e mult mai energic şi mai revoluţionar decât fabula *Lebăda şi puii Corbului*. Ne vine deci mai lesne să credem

că *Anul 1840* fusese pricina arestării poetului (Octomvrie 1840), în acelaş timp pe când şi Câmpineanu stăteà închis de doi ani, mai întâi la mănăstirea Mărgineni, şi apoi la Plumbuita, fără a mai vorbì şi de alţi patrioţi ca Bălcescu, Boliac, Băleanu, închişi şi ei prin deosebite părţi.

După 3 luni, Alexandrescu fù slobozit de la Spătărie şi, dupăce stătù un scurt răstimp la otelul Conduri, se mută din nou la Take Ghica, unde aveà să rămână apoi până la 1844. In închisoare, pentru a-i trece de urât, el traduse *Meropa* lui Voltaire, care nu văzù însă lumina decât la 1847[1]). Iancu Ghica, ducându-se la Iaşi ca profesor la academia Mihăileană, scrisorile lui Alexandrescu, către prietenul său, printr'o întâmplare fericită, se află păstrate la Academia Română (no. 801 în seria manuscriptelor), fiind depuse acolo de însuş Ion Ghica. La 1844 corespondenţa e întreruptă pentru a se înnodà din nou la 1849, după plecarea lui Ghica la Constantino-

[1]) Tipărită cu fondurile *Asociaţiei literare*, a cărei deviză «In unire nădejdea!» o şi are pe copertă.

pole. O parte din aceste scrisori au fost publicate de d. G. Bogdan-Duică în *Viața Românească*[1]).

Această corespondență, din nefericire, nu prea e bogată în amănunte mai însemnate asupra vieții poetului. Găsim în ea știri din viața zilnică, noutăți, însurători, morți vestite prietenului său. In acel timp (1842), la Iași se pregătia o nouă ediție a poeziilor lui Alexandrescu prin îngrijirea lui Donici. Poetul rugă pe Ghica cu privire la unele schimbări ce erau de făcut în versurile sale. Mai aflăm tot deodată de intenția lui Alexandrescu de a se mută la Iași spre a găsi vre un post; «fereşte-te însă, scrie dânsul la 29 Ghenarie 1842, de a cere pentru mine vre un loc la şcoală: sunt multe cuvinte care nu m'ar iertà să priimesc şi aş vrea mai bine un post în slujba administrativă sau judecătorească[2]).»

In vara anului 1842, Ghica venind în vacanță la București, cei doi prieteni întreprinseră o călătorie peste Olt, mergând din mănăstire în mănăstire de la Cozia până

[1]) *Viața Românească*, an I. 1906, p. 12—23; şi 186—199.
[2]) G. Bogdan-Duică, *loc. cit.* p. 13.

la Tismana, şi la Turnu-Severin, şi apoi din stână în stână, când călare când pe jos, se întoarseră dela Gura Bahnei până la Turnu-Roşu. Rodul acestei călătorii de o lună jumătate se găseşte în *Memorialul de călătorie*, publicat de Alexandrescu în fruntea ediţiei din 1863 şi în câteva din cele mai bune poezii ale poetului ca: *Umbra lui Mircea la Cozia*, *Răsăritul lunei la Tismana*, *Mormintele la Drăgăşani*.

Memorialul trebuiă să fie opera comună a celor doi prieteni. Alexandrescu se însărcinase cu partea descriptivă şi poetică, pe când Ghica îşi luase asupra-şi partea ştiinţifică, şi mai ales mineralogică. Memorialul nu ne istoriseşte însă decât începutul călătoriei, vreo zece zile în tot.

Intre aceste, se întâmplase o schimbare în politica ţării. Alexandru Ghica, răpunând bandele de Bulgari, Greci şi Albanezi ce voiau să treacă Dunărea pe la Galaţi şi Brăila, îşi câştigase prietenia Turciei dar şi-o înstrăinase pe cea a Rusiei. In urma răspunsului adresei tronului, care prin uneltirea Rusiei închegă o mulţime de învinuiri împotriva Domnului, curtea suverană şi cea

protectoare orânduiră o anchetă, încredințată lui Duhamel și lui Chechib Effendi, care ajunse la încheierea că Domnul trebuie destituit. Și înadevăr, Alexandru Ghica și fù depus la 7 Octomvrie 1841.

In locul lui fù ales Gheorghe Bibescu, de la care Alexandrescu așteptă o mai mare bunăvoință pentru literatură și literații țării. «Am văzut răvașul lui Donici, scrià el lui Ion Ghica în Noemvrie 1842[1]), și te rog să-i răspunzi că nu știu dacă subt Domnia viitoare poeziile vor aveà soarta, ce au avut-o sub Ghica. Dar nădăjduim că nu».

Și înadevăr poetul fù bine primit la curtea lui Bibescu, care îl luà uneori vara la țară, la Breaza. Nu mult după aceea el fù numit chiar, în 1845, ca șef al secției I-a a secretariatului de Stat [2]).

---

[1]) F. 17, cf. Bogdan-Duică, *art. cit.* în *Convorbiri* pe 1900, p. 761.

[2]) *Buletin gazetă oficială.* Luni 3 Dec. No. 110 din 1845: Noi Gheorghe Dimitrie Bibescu VV, cu mila lui Dumnezeu domn stăpânitor a toată țara românească către secretariatul statului: văzând recomandația ce prin raportul cu No. 1803. Ni se face de către Secretarul Statului, de a se orândui D. Serdarul Grigorie Alecsandrescul în postul de Șef al Secției I-ia care se află vacant prin darea demisiei d-lui Serdarul Grigorie Grădișteanul, iar șef al Mesei jelbelor D. Pitarul

In 1842 poetul publicase ediția poeziilor sale, la Iași, care îi crescuse numele său literar; prin 1843, el luă parte la întrunirile ce se țineau mai ales la Voinescu, împreună cu Eliad, Bălășescu, cei doi Goleşti, Bolintineanu, Boliac, Laurian, în care se închegă *Societatea literară* [1]). La 1846 Alexandrescu fù înălțat de Bibescu la rangul de paharnic...

După 1848 poetul începù a se amestecà din ce în ce mai mult în politică; pe măsură ce adevărata lui inspirație lirică se sleià, el se amestecă în vălmășagul luptelor politice, în care căutà un îndemn pentru a face versuri de aprigă satiră... In 1859, însemnătatea lui socială erà atât de mare, în cât i se propuse să fie ministru, ceeace dealtminteri nu primì. «Nu știu, scrie el lui Ghica într'o scrisoare de la 31 Martie 1859 [2]),

Ion Filipescul și în locul acestuia D. Alexandru Hrisoscoleul, de la secția franțuzească, Noi primim această recomandație și poruncim a se face urmare întocmai.

Urmează iscălitura M. Sale. Secretarul Statului, M. Băleanu.

[1]) V. A. Ureche, *Istoria Școalelor* II, p. 268, și 329, cf. Bogdan-Duică, *art. cit.* p. 762 notă 3; cf. și o scrisoare a poetului către Ghica, F. 17.

[2]) Scrisori, F. 172.

cum ai privit refuzul meu de a intrà în minister. Poziția erà frumoasă și aș fi primit oricare alt minister, de exemplu pe al cultului, pe al pricinilor străine, chiar și pe al controlului, afară însă de al finanțelor. Prefacerile ce se cer în toate ramurile sale sunt numeroase, timpul foarte scurt și camera cum o știi. Apoi m'am temut să fiu ministru numai pentru două trei luni, nefiind în poziție materială independentă ca să mă pociu susține în urmă». In schimb, el fù numit director la ministerul cultelor și instrucției.

La 1860 Alexandrescu fù trimes în comisia interimară de la Focșani, unde și fù lovit de crunta boală ce aveà să-i întunece mintea vreme de douăzeci și cinci de ani. O icoană a poetului, cam din acel timp sau puțin înainte, ne e dată de Bonifaciu Florescu. «Acolo, în acel oraș ce este o ruină a trecutului, celebră prin niște ziduri, ruine de ruine, cari au adăpostit odată gloria strămoșească, văzui pe Gregoriu Alessandrescu. El treceà în depărtare, slab, și palid ca o umbră; un minut îl zării în stradă, dar această aparițiune nu se va stinge niciodată

din memoria mea. Crezui că în ochiul său, un moment îndreptat spre mine, zărisem flacăra geniului, şi pe faţa sa eră răspândită acea paloare care, zice poetul, nu mai părăsì chipul lui Moise, din ziua când văzuse faţa lui Dumnezeu[1]).»

In 1864 i se votă de către adunare, dimpreună cu Vaillant şi Donici, o recompensă naţională [2]).

Anii trecură apoi, unii după alţii, fără a ne aduce ceva nou; un văl greu acoperì mintea strălucită a poetului, fără putinţă de tămăduire [3]). La 25 Noembrie 1885 Alexandrescu se stinse, uitat aproape de toţi, fiind întovărăşit la groapă numai de prea puţini prieteni. Dar, dacă cei din jurul lui, împiedecaţi de alte nevoi ale clipei de faţă,

[1]) *Columna lui Traian*, 1874, V, no. 5, p. 116.

[2]) A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza*, I, p. 374.

[3]) După cât se pare dintr'un articol al ginerelui său, Georgian Medinţeanu, din *Românul* de la 3 Decemvrie 1885, poetul nu-şi pierduse toată luciditatea. «Eu, zice autorul, în calitate de ginerele său l'am admirat timp de şapte ani, în care interval aveam zilnic ocaziunea de a putea constată surprinzătoarea lui memorie — căci recită până în ultimele zile atât poeziile şi fabulele sale cât şi altele în limba franceză şi elină, — precum şi d'a judecă ce a putut *fi* şi *scrie* acest bărbat în tinereţele sale».

nu i-au adus prinosul cuvenit marilor lui merite, posteritatea i-a pregătit o răzbunare strălucită: din lumea atâtor măriri trecătoare, figura poetului se încheagă tot mai vie, trăind în conştiinţa cărturarilor, cari, oricât de puţini ar fi, fac pătura cea mai aleasă a unui neam.

Fără a fi popular, — afară doară prin unele fabule, — Grigore Alexandrescu a înfruntat rugina timpului, şi împreună cu Eminescu se desprinde pentru generaţiile ce vin ca cel mai luminos talent literar al patriei noastre[1]).

---

1) Grigore Alexandrescu e scriitorul, din generaţia lui, asupra căruia s'a scris mai mult, fără a i se fi făcut însă un studiu, care să-l îmbrăţişeze în întregime. Amintim aici cele mai însemnate articole ce s'au scris asupra lui, dela 1874 încoace (cf. Em. Gârleanu, ediţia lui Alexandrescu, p. 360):

1. *Poetul Gregoriu Alessandrescu* de Bonifaciu Florescu în *Columna lui Traian*, 1874, An. V, No. 5.

2. *Grigore Alexandrescu* de B. Delavrancea în *Revista Nouă*, I, 1888.

3. *Meditaţiile lui Gr. Alexandrescu* de I. Găvănescu. Bucureşti, 1896. O broşură (de 96 pagini) de critică literară asupra lui Alexandrescu.

4. *Donici şi Gr. Alexandrescu în 1842* de Gh. Ghibănescu, în *Arhiva* din Iaşi, An. X, 1899. p. 325, un studiu asupra fabulelor.

Despre Grigorie Alecsandrescu de G. Bogdan-Duică în *Convorbiri Literare*, XXXIV, 1900, p. 746-835, (şi în tiraj se-

parat). Un foarte documentat studiu istoriografic asupra lui Alexandrescu.

5. *Grégoire Alexandresco et ses Maîtres français* de Pompiliu Eliade, în *Revue des Deux Mondes*, 15 Décembre 1904. Paris (pag. 871-909).

6. Un capitol asupra lui Alexandrescu ca fabulist în *Fabule şi Fabulişti* de Chr. S. Negoescu, Bucureşti 1905.

7. Un capitol în *Literatura română modernă* de Mihail Dragomirescu şi Gh. Adamescu. Bucureşti 1906.

8. *Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX dela 1821 înnainte, în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului* de N. Iorga. Bucureşti, Minerva, 1908. n vol. I: *Grigore Alexandrescu*, p. 207-227; în vol. II: Poeţi noi: *Grigore Alexandrescu*, p. 173-178.

9. D. Ovid Densuşianu in *Cursul d-sale de literatură română* are un capitol despre Grigore Alexandrescu, — cursul însă nu e publicat, ci numai stenografiat.

10. *Culegeri asupra vieţei şi operei lui Grigorie M. Alexandrescu* de Em. Gârleanu, în ediţia lui Alexandrescu, Leon Alcalay, 1907.

11 *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine* par N. I. Apostolescu, Paris. Honoré Champion 1909. Un capitol asupra influenţei romanticilor francezi asupra lui Alexandrescu, p. 101—122.

Ici-colo se găsesc notiţe şi foarte scurte aprecieri asupra lui Alexandrescu in câţiva contemporani ai poetului, de pildă:

M. Kogălniceanu îl laudă în prefaţa poeziilor lui Hrisoverghi, p. XXI.

C. Negruzzi îl laudă în *Scrieri*, I. p. 334 şi 339, precum şi în *Trompetă Carpaţilor* dela 25 Aprilie 1865, ş. c. l.

II.

OPERA LUI GRIGORE ALEXANDRESCU

§. 1. Ediţiile şi cronologia poeziilor lui Grigore Alexandrescu.

Intrăm acum în cercetarea mai amănunţită a cronologiei poeziilor lui Grigore Alexandrescu, în marginile puţinelor date sigure ce avem până acum, şi în marginile interesului, pe care o astfel de cercetare o poate aveà pentru cunoaşterea mai temeinică a vieţii sufleteşti a poetului[1]).

Nu sântem porniţi a pune o greutate necondiţionată pe studiul amănunţit al cronologiei lucrărilor unui scriitor, câtă vreme aceste lucrări nu încheagă nişte momente literare, nu pun nişte semne sigure în desfăşurarea talentului, sau nu ne slujesc la în-

[1]) Punctul de plecare pentru această cercetare e documentatul studiu, unic în felul lui, al d-lui G. Bogdan-Duică *Despre Grigorie Alecsandrescu*, *Convorbiri*, XXXIV, 1900, p. 746—763, 835—857.

tregirea fizionomiei şi vieţii scriitorului. Cercetările cronologice, înţelese însă mai larg, sânt preţioase pentru istorigraf ca şi pentru criticul literar. Statornicind în timp poeziile mai însemnate ale unui poet, îi putem lămuri astfel şi desfăşurarea simţirilor, a concepţiilor lui în momentele lor mai caracteristice, ceeace ne slujeşte pentru zugrăvirea icoanei morale a poetului; istoriograful literar culege şi dânsul un bogat mănunchiu de date sigure, de ştiri de cuprins biografic şi bibliografic, care îşi au rostul lor pentru cunoşterea nu numai a scriitorului ci şi pentru înţelegerea epocei în care acesta a trăit...

*

Începem aşadar cu cea dintâi ediţie din 1832, apărută în tipografia lui Eliade, sub titlul: *Eliezer şi Neftali*[1]).

[1]) **Eliezer şi Neftali.** Poemă tradusă din Florian de Gr. Alecsandrescu. Bucureşti 1832. În Tipografia lui Eliad. Vol. in 8⁰, de 120 pagine.

Paginele 87—120 cuprind: Poezii ale d-lui Gri. Alecsandrescu:

«**Elegii**: *I. Miezul nopţei. II. Prietesugul. III. Adio. IV Întristarea. V. Întoarcerea.*

«*Adio lui lord Biron la soţia sa*». Traducţie.

«*Întristare.*» Traducţie din Delamartin.

Ştim, după cunoscuta scrisoare a lui Ghica, că întâlnirea celor doi prieteni s'a întâmplat în primăvara anului 1831. La această dată, aflăm din acelaş izvor, *Adio la Târgovişte* fusese scris. Cercetând însă cuprinsul acestei poezii, vedem că fusese inspirat nu numai de realitate ci şi de *Ruinurile Târgoviştei* ale lui Cârlova, tipărite în *Curierul românesc* din 20 Martie 1830. Iată de pildă o strofă din *Adio*:

Şi pe ţărâna-aceea, de care-odinioară
Se spăimântau tiranii de frică tremurând,
Al nopţei tâlhar vine, şi paseri cobe sboară,
Pe monumente trece păstorul şuerând,..

Ideea «tiranului» care nu îndrăznia şi nu îndrăzneşte să se apropie de aceste mărturii ale gloriei şi ale libertăţii străbune, o găsim şi în *Ruinurile Târgoviştei* ale lui Cârlova:

Deci primiţi, ruinuri, cât voi vedea pământ
Să viu spre mângâere, să plâng pe acest mormânt,
Unde *tiranul* încă un pas n'a cutezat,
Căci la vederea voastră se simte spăimântat![1])

«*Fluturele*». Traducţie din Delamartin.

Fabule: *I. Vulpoiul predicator. II. Privigătoare şi păunul. III. Măgarul răsfăţat. IV. Papagalul şi celelalte pasări. V. Catârul ce îşi laudă nobilitatea.*

[1]) G. Bogdan-Duică: *N. Nicoleanu, Vasile Cârlova, C. Stamate*, ed. Minerva, p. 145.

Iar icoana păstorului ce trece șuerând peste ruine pare deasemenea luată din *Păstorul întristat*, tot al lui Cârlova, publicat în *Curierul românesc* din 8 Maiu 1830.[1] N'am greșì, așadar, dacă am hotărî data compunerii poeziei *Adio la Târgoviște*, după 8 Maiu 1830.

Dintr'o inspirație asemănătoare, isvorîtă din priveliștea ruinilor Târgoviștei, nutrită de aceleași griji și nevoi, plină de aceleași plângeri împotriva soartei care îi răpise părinții, e și poezia *Miezul nopții*. Această înrudire și de inspirație și de tecnică ne face s'o așezăm cam în aceiași epocă. E drept că Ion Ghica nu ne pomenește la 1831 despre *Miezul Nopții*, cum ne pomenise de *Adio*, dar aceasta nu poate fi decât o scăpare din vedere a lui ; mai mult decât atât, Ion Ghica ne spune ceva mai târziu că *Miezul nopții* fusese scris pe când poetul se află la tatăl său, adică după 15 Noemvrie 1837, — cum însă poezia se află în culegerea din 1832, greșala biografului e vădită.

[1] cf. G. Bogdan-Duică, *Despre Grigorie Alecsandrescu*, *Convorbiri*, 1900, p. 839.

Adio şi *Miezul Nopţii* fuseseră scrise aşa dar pe când poetul se află încă în Târgovişte. Din faptul că *Adio* e prin însuş cuprinsul lui un adio spus Târgoviştei, înainte de a o părăsi, nu credem să greşim dacă socotim că *Miezul Nopţii* fusese scris înnainte... Pentru această părere mai avem şi un argument intrinsec. Am arătat că *Adio* pare a fi fost scris după 8 Maiu 1830, ne rămâne să arătăm acum că *Miezul Nopţii*, după cum ne vădesc unele versuri, fu scris într'un început de primăvară. Iată o strofă :

Frumoasa *primăvară* acuma se grăbeşte
La caru-i să înhame pe zefirii uşori ;
Păşeşte, şi pe urmă-i verdeaţa se iveşte
Şi cerul se desbracă de viforoşii nori.

Zefirul printre frunze misterios suspină,
E limpede-orizonul şi cerul luminos ;
A râurilor şoaptă... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e'n valuri, n'am soare seninos. [1])

E limpede că poetul ne descrie un început de primăvară, când zăpada se topeşte zefirii adie, râurile încep să murmure ; cum însă, pe de altă parte, atât *Miezul Nopţii*

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 99.

cât şi *Adio* sânt înrâurite de cel dintâi cântăreţ al Târgovişteі, Vasile Cârlova, trebuie să punem *Miezul Nopţii* după 20 Martie 1830, tot aşa după cum am pus şi *Adio* după 8 Maiu al aceluiaş an.

Plecând dela această dată, am arătat aiurea, că pe temeiul versului :

De când perdui părinţi-mi trei erni întregi trecură,

mai scoatem şi încheierea că părinţii lui Alexandrescu muriseră cam în anul 1827, şi că poetul îşi părăsise oraşul părintesc în toamna anului 1830. In primăvara anului 1831, el se şi întâlni cu Ghica la cursul lui Vaillant.

Cea dintâi poezie, pe care pare s'o fi scris la Bucureşti, e *Prieteşugul*, care cu siguranţă trebuie pus în legătură cu împrietenirea poetului cu Ghica, după cum cu dreptate a arătat-o d. Bogdan-Duică[1]). Observaţia d-lui Em. Gârleanu, [2]) că această poezie lipseşte din ediţia din 1847 şi mai ales din cea din 1863, închinată în întregime lui Ghica, e dreaptă ; deşi, însă, nu putem lă-

[1]) G. Bogdan-Duică, *art. cit.*, *Convorbiri*, p. 840.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 101, notă.

murì pricina acestei suprimări, n'avem de ce bănui că această poezie n'ar fi fost inspirată de legătura poetului cu Ion Ghica. Cuprinsul ei înflăcărat, toate mărturiile cu putință, fragmentele de scrisori publicate de d. Bogdan-Duică, ne îndeamnă să vedem în *Prieteşugul*, un imn de premărire a noului şi puternicului sentiment de prietenie ce se închegase repede între cei doi tineri.

Ţinând acum seamă de versurile :

> Suflaţi, răcoroşi zefiri, iubită primăvară,
> Împrăştie-mi mâhnirea ca iarna ce-o goneşti...[1])

scoatem încheierea că poezia fusese scrisă primăvara, — şi deci în primăvara anului 1831, când se şi împrietenì poetul cu Ghica. Tot de pe atunci trebuie să fi fost scris şi *Vulpoiul predicator*, despre care ne spune biograful său că a fost citit la Take Ghica, pecând erau de faţă Eliade, Iancu Văcărescu, fraţii Câmpineanu şi alţii.

Cât despre celelalte fabule din ediţia din 1832, ca *Privighetoarea şi Păunul*, *Măgarul răsfăţat*, *Papagalul şi celelalte paseri*, *Catârul ce îşi laudă nobilitatea*, nu putem

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 101.

hotărî o dată mai sigură ; ele trebuie să fi fost scrise spre sfârşitul anului 1831, sau a începutul lui 1832.

Mai siguri sântem cu privire la poezia *Intoarcerea*. In această elegie, poetul ne cântă din nou Târgovişteа, pe care o revedeà după oarecare lipsă. Din versurile următoare:

La a mea tristă plecare v'am lăsat îngălbeniţi
Şi acum vă aflu iarăşi, frageţi, tineri, înfloriţi, [1])

înţelegem că Alexandrescu părăsise Târgovişteа toamna (1830) şi se întorsese primăvara ; cum însă în primăvara anului 1831 îl ştim la Bucureşti, la Vaillant, el nu se putuse întoarce la Târgovişte decât în primăvara anului 1832, când punem şi data poeziei *Intoarcerea*. Deasemenea *Intristarea* pare a fi fost scrisă tot la Târgovişte, unde :

Scârbit peste măsură
De sgomotul cetăţii,
Eu caut în natură
Un loc făr' de murmură
Supus singurătăţii. [2])

«Cetatea», e Târgovişteа, iar locul «supus singurătăţii», unde se ascundeà poetul, erau

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 112.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 93.

ruinile cetății, pe care le cântase și aiurea... Poezia întreagă ne aduce aminte, pe lângă Lamartine, și de Cârlova. Cum natura, pe care ne-o descrie poetul, e de primăvară, putem încheià că *Intristarea*, fusese compusă sau în primăvara anului 1830, sau în primăvara lui 1832.

Cu aceasta am încheiat tot ce aveam de spus, privitor la ediția din 1832.

*

Trecem acum la ediția din 1838, tipărită la Zaharia Karkaleki[1]), și ne oprim asupra poeziilor scrise la Focșani, «unde poetul se află cu importanta misiune de a întrebà de pașaport pe toți câți voiau să treacă șanțul, care despărțià partea orașului moldovenesc de cea muntenească și să taie la răboj oile

[1]) Poezii ale D. Gr. Alecsandrescul. Bucureşti. Tipărite la Zaharia Karkaleki, 1838. Volum în 8°, de 55 pagine. (Cartea a apărut în Decemvrie cf. *România*, 24 Decemvrie 1838).

Elegii şi epistole: *Meditația. — Eliza. — Așteptarea. — Inima mea e tristă. — Peștera. — Barca. — Candela. — Epistolă D. Marelui Logofăt I. Văcărescul — Fericirea. — Câinele soldatului. — Epistolă familieră domnului Polcovnic I. Câmpineanul. — Rugăciunea.*

Fabule: *Lebăda și puii Corbului. — Privigătoarea în colivie. — Ursul și lupul. — Boul și vițelul. — Câinele izgonit. — Șoarecile și pisica. — Privigătoarea și măgariu.*

cari veneau dintr'un mal în celălalt al Milcovului...» Cea dintâi poezie ce pare a fi fost scrisă la Focşani, e spirituala *Epistolă familieră d-lui polcovnic I. Câmpineanul.* După urâtul pe care îl simţia poetul la Focşani, şi mai ales după versurile :

> Aşa mărginit în sine-mi trăesc alci ca un sfânt,
> Şi 'mpărat al nefiinţei mi se pare cum că sânt.

înţelegem că nu întâlnise încă pe Eliza; epistola e aşadar premergătoare întregului ciclu al Elizei, şi fu scrisă desigur la începutul şederii sale la Focşani (1837).

Când ne vom ocupà cu poezia erotică a lui Alexandrescu, vom vedeà că cel dintâiu roman de dragoste al poetului cu Eliza s'a împletit la Focşani în locuri, pe care le putem hotărî chiar după versurile poetului; tot acolo vom da şi motivele de natură logică ce ne fac să sorocim o ordine anumită poeziilor din acest ciclu. *Eliza* e cea dintâi, urmată apoi de *Aşteptarea* şi de *Inima mea e tristă*, ce e scrisă puţin înaintea plecării sale din Focşani. Ştiind că demisia poetului a fost primită pe ziua de 27 Octombre 1837, încheiem că aceste

poezii au fost scrise în ordinea: *Epistola familieră*, *Eliza*, *Aşteptarea*, *Inima mea e tristă*, în primăvara şi vara anului 1837.

Ne oprim acum asupra *Meditaţiei*, inspirată de şesurile Brăilei şi de amintirile istorice, pe care le deşteaptă «neteda câmpie», unde căzuseră atâtea leşuri de viteji. Când a fost oare Alexandrescu la Brăila? D. Iorga ne spune că poetul «va fi fost poate acolo în garnizoană»[1]) ceea ce nu ne vine să credem, căci ne-ar fi spus-o şi biograful său, Ion Ghica. E mai sigur că Alexandrescu a trecut prin Brăila după plecarea lui din Focşani, adică în toamna anului 1837. In adevăr, chiar din cea dintâi strofă, vedem că avem aface cu o natură de toamnă:

> Vara-şi apucă sborul spre ţărmuri depărtate,
> Al toamnei dulce soare se pleacă la apus,
> Şi galbenele frunze, pe dealuri semănate,
> Simţiri deosebite în suflet mi-au adus.[2])

ceea ce răspunde timpului când presupunem noi că a trecut poetul prin Brăila. Mai avem

[1]) N. Iorga: *Ist. literaturii româneşti în veacul al XIX*-lea, I, p. 216.

[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 82.

încă un argument şi mai hotărâtor, scos din poezia *Barca*.

Bănuim că această poezie a fost scrisă tot la Brăila. Versul:

> Păşeşte lin, o barcă, pe unda adormită![1])

nu trebuie să ne facă să credem că e vorba de un lac; o strofă mai departe (înlăturată în ediţiile din 1847 şi 1863) ne arată aceleaşi valuri în turbare:

> Negreşit că furtuna de vânturi aţiţată,
> Poate curând să schimbe plăcerea 'n grozăvii,
> Adâncul să-l deschiză; şi marea 'ntârâtată,
> Un mormânt să ne-arate, departe de cei vii.

Socotim că nu poate fi vorba decât de Dunărea.

Din cuprins vedem că poezia e scrisă nu mult după despărţirea de Eliza, de a cărei amintire vie şi caldă e plină:

> Dacă într'aste ceasuri de vie desfătare,
> S'ar afla lângă mine... minut dumnezeit!

Poezia fiind scrisă la Brăila şi puţin timp după despărţirea de Eliza, tragem încheierea că *Barca*, dealtminteri ca şi *Meditaţia*, sunt scrise în toamna anului 1837.

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 90.

In privința *Peșterii* și *Candelii* nu putem hotărî o dată sigură, bănuim însă după cuprins că au fost scrise în acelaș timp.

Peștera — sau *Cimitirul*, cum zice ediția din 1847, — trebuie să fi fost compusă la o mănăstire (la Dealul mare de pildă), unde poetul a intrat în «hruba», în care se păstrează craniile călugărilor, așa cum se face la orice mănăstire. Că e vorba de o mănăstire, înțelegem din versurile:

Peșteră 'ntunecată, azil al pocăinței,
Unde omenești fumuri ca fumurile per,
Unde *eroii credinței*
Au murit pentru lume, ca să trăească 'n cer! [1])

ce nu se potrivesc decât pentru un lăcaș bisericesc.

Candela, după inspirația ei religioasă, trebuie să fi fost scrisă și ea într'un astfel de lăcaș. Sunt chiar versuri ce ne arată că e vorba de o mănăstire [2]):

Dar adânca odihnă a firii încetează:
Religiosul clopot se leagănă în vânt,
Chemând pe credincioșii ce somnu'mpovărează,
Din ale lor locașuri în locașul cel sfânt.

Nu ne înșelăm deci punând amândouă

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 87.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 54.

poeziile la aceiaş dată, fără, dealtminteri, s'o putem hotărî.

Cu privire la *Epistola Marelui Logofăt I. Văcărescu* intrăm iarăş în mari nedumeriri.

In volumul «*Colecţie din poeziile d-lui Marelui Logofăt I. Văcărescu*» găsim următorul răspuns la epistola poetului[1]):

LUI GRIGORIE ALEXANDRESCU

Răspuns la o epistolă a sa, în anul 1837, August 24

«Ce eşti, încă din pruncie-ţi, pe deplin am prevăzut,
Ca Orfeului şi ţie, cerul darul ţi-a încrezut.
Suflet dând la dobitoace, omenirei dai poveţi
Cele prea folositoare, prea plăcute, prea isteţi.
Nu lăsa dar niciodată lenea a te rugini,
Şi acel ce eşti cunoaşte, ca să te faci ce poţi fi.»

Ion Ghica ne spune următoarele în această privinţă: «De atunci vedeam pe Alexandrescu mai rar; îl luase Eliad acasă la dânsul în mahalaua Dudescului. In ajunul sfântului Ioan, a venit de mi-a adus un plic mare pecetluit, rugându-mă să-l pun, fără să ştie nimeni, în aşternutul Văcărescului sub căpătâi. Acel plic conţineà oda :

[1]) Bucureşti, 1848, p 277.

Tu care-ai fost din pruncie al Muzelor favorit...[1]) etc.

Cu alte cuvinte epistola ar fi fost scrisă în 1832 sau 1833, pe când Alexandrescu era încă la Eliad, iar răspunsul lui Văcărescu n'ar fi venit decât în 1837, adică patru sau cinci ani mai târziu... Lucru ce a părut pe drept cam nepotrivit d-lui Bogdan-Duică[2]).

Cel mai bun editor al lui Alexandrescu, d. Em. Gârleanu, pentru a împăcă această nepotrivire, crede că dedicația lui Văcărescu: «Răspuns la o scrisoare a sa, *în anul 1837, August 24*» trebuie citită: *din anul 1837, August 24*. — In acest chip data epistolei ar fi hotărîtă, mai ales că în August e un Sfânt Ioan...

Avem totuși îndoelile noastre: la 24 August 1837, Alexandrescu nu numai că nu se află la Eliade (fapt care i-ar fi putut scăpa poate din vedere lui Ghica), dar nu se află nici în București. Slobozenia din armată a praporgicului Alexandrescu s'a făcut la 27 Octomvrie și din *Analele parlamentare ale României* (vol. IX, p. 236) vedem că i s'a

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 8.
[2]) Bogdan-Duică, *Convorbiri*, 1900, p. 841.
[3]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 182.

plătit ceva din tetraminia din Septemvrie — prin urmare în August, el se află neaparat la Focşani. Pe dealtă parte, în 1837 şi Ion Ghica se găsià la Paris[1]). Poetul nu puteà deci să dea *Epistola* lui Ghica pentru a o pune sub căpătâiul lui Văcărescu, — fapte materiale ce nu se pot născoci. Intrucât ne priveşte, noi credem mai degrabă că *Epistola* a fost scrisă prin 1832, 33, şi că răspunsul lui Văcărescu a întârziat câţiva ani, nu ştim din ce pricină. Dar nici această presupunere nu e cu desăvârşire sigură.

Mai amintim câteva poezii care, înainte de a fi adunate în ediţia din Decembrie 1838, fuseseră tipărite, în *Romănia* lui Aron Florian, aşa că data publicării trebuie să fie foarte apropiată de cea a compunerii şi anume:

Fericirea[2]), în No. din 25 Fevruarie 1838.

Vulpea calul şi lupul[3]), în No din 5 Martie 1838.

[1]) «Pe atunci (când Alexandrescu era la Focşani) eu eram la Paris.» Alexandrescu-Gârleanu, p. 11.

[2]) Iscălită *G. A-scu*.

[3]) Iscălită *G. A-scu*, şi înlăturată din toate ediţiile poetului; pentru întâiaş dată în Alexandrescu-Gârleanu, p. 268.

Câinele soldatului, în No. din 28 Mart.e 1838.

Ştim cum a fost de aspru criticată fabula *Vulpea, calul şi lupul* în *Curierul de ambe sexe*[1]) de către Eliade. La această critică poetul răspunse prin cunoscuta lui fabulă *Privighetoarea şi Măgarul*...

Dintr'o scrisoare a lui Eliade către G. Bariţ, din 29 Noemvrie 1838[2]), scoatem următoarele rânduri: ...«Îţi mulţumesc de împărtăşirea ce'mi faci în a doua scrisoare despre rudele *Ingratului*. Fabula lui îmi erà cunoscută şi îşi puteà găsì răsplata chiar într'însa înaintea lumei învăţată şi cu judecată, căci nimeni până acum, nici Omer, nici Virgil însuş n'a putut să aibă imprudenţa a se numì însuş privighitoare, doar, biată cioară înfulgată cu pene streine.»

Aşadar, deşì fabula *Privighetoarea şi Măgarul* n'a apărut decât în ediţia din Decemvrie 1838, cu toate acestea erà cunoscută de o parte de public (se va fi citit de sigur prin saloane) încă din Noemvrie

[1]) Period I, p. 238.

[2]) Mss. 878, p. 24—28, publicată în *Epoca* din 21 Martie 1906.

sau poate din Octomvrie 1838, de oarece ştia de dânsa şi Bariţ şi chiar Eliade, înainte de publicarea ei.

In privinţa celorlalte fabule din ediţia din 1838 nu putem aduce alte lămuriri asupra timpului când au fost scrise... Cel mult putem presupune că *Lebăda şi puii Corbului*, prin atacul ei împotriva Rusiei, trebuie să fi fost scrisă în 1838, adecă după ieşirea poetului din armată. Aceasta o mai putem şti şi din cele ce spune Ion Ghica[1]), că, după ieşirea poetului din armată, Alexandrescu se mută la Take Ghica, unde scrise între altele: *Fericirea* (25 Fevruarie 1838) *Lebăda şi puii corbului, Boul şi viţelul*... Punem deci aceste două fabule, cu siguranţă după Noemvrie 1837, sau mai de grabă în cursul anului 1838.

Cu aceasta am încheiat cele ce erau de spus cu privire la ediţia din 1838.

*

Trecem acum la ediţia din 1842, cunos-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 11.

cută sub numele de ediția dela Iași[1]), și apărută prin îngrijirea lui Donici.

In acelaș pasaj, Ion Ghica ne vorbește

[1]) *Poezii a lui Gr. Alecsandrescu.* Ediție completă. Iași. La Cantora Foaei Sătești, 1842. Vol. 16°, p. XIV și 228, urmate de 4 p. cu «Scara».

Scara:

Epistole: I. *Marelui Logofăt I. Văcărescul.* II. *Epist. Familieră, d. Colonel I. Câmpineanul.* III. *Către Volter.* IV. *D. Maior Voinescu II.* V. *D. Alexandru Donici fabulist moldovan.* VI. *Satiră, Duhului meu.*

Meditații: I. *Meditație.* II. *Peștera.* III. *Barca.* IV. *Candela.* V. *Rugăciunea.* VI. *Anul 1840.* VII. *Viața câmpenească.*

Elegii: I. *Miezul Nopței.* II. *Prietesugul.* III. *Adio.* IV. *Intristarea.* V. *Intoarcerea.* VI. *Eliza.* VII. *Așteptarea.* VIII. *Inima mea e tristă.* IX. *Cânele soldatului.* X. *Te mai văzui odată.* XI. *Prietesugul și amorul Emiliei.* XII. *De ce suspini.* XIII. *Mângâerea unei tinere femei.* XIV. *Mulțumirea.* XV. *Când dar o să guști pacea.*

Traducții: I. *Adio lui lord Biron la soția sa.* II. *Intristare.* III. *Fluturele.* IV. *Fericirea.*

Fabule: I. *Vulpoiul predicator.* II. *Privighetoarea și păunul.* III. *Măgarul răsfățat.* IV. *Papagalul și celelalte păseri.* V. *Catârul ce-și laudă nobilitatea.* VI. *Lebăda i puii corbului.* VII. *Privighetoarea în colivie.* VIII. *Ursul i lupul.* IX. *Boul i vițelul.* X. *Cânele isgonit.* XI. *Șoarecele i pisica.* XII. *Privighetoarea i măgarul.* XIII. *Cânele i cățelul.* XIV. *Pisica sălbatică i tigrul.* XV. *Dervișul i fata.* XVI. *Dreptatea leului.* XVII. *Nebunia i amorul.* XVIII. *Lupul moralist.* XIX. *Vulpea liberală.* XX. *Merla i bufnița.* XXI. *Cucul.* XXII. *Uleul i găinile.* XXIII. *Oglindele.* XXIV. *Toporul și pădurea.* XXV. *Elefantul.* XXVI. *Cânele i măgarul.*

Epigrame: I.... II. *Celui ce scriea ca poezia este o boală nelecuită.* III. D***. IV., V.

și de alte poezii scrise din timpul celei dintâi șederi a lui Alexandrescu la Take Ghica, (Noemvrie 1837—Octomvrie 1840) și anume: *Toporul și pădurea, Cânele și cățelul, Lupul moralist, Vulpea liberală, Viața câmpenească, Epistolă către Voltaire, Mulțumirea, închinată fetiței Voinescului II* (devenită contesa de Rochemonteux), *Anul 1840*[1])... Cum ele n'au apărut în ediția din Decemvrie 1838, urmează că au fost scrise cu siguranță în 1839 sau în cea dintâi jumătate a anului 1840.

Cât privește *Anul 1840*, această puternică poezie fù publicată mai întâi în *Dacia literară*, în numărul pe Maiu—Iunie din 1840, sub semnatura ***U. din B.; câtva timp după aceea, în Octomvrie, poetul fù închis la Gorgani, pentru a fi slobozit după vre-o trei luni.

Intr'o scrisoare a lui Alexandrescu către Ion Ghica, din 17 Martie 1842, găsim următoarele rânduri: «este mai mult de un an de când i-am trimis (lui Donici) manuscriptu», ceeace arată că manuscrisele poe-

[1]) Ghica pomenește și de *Miezul Nopții*, ceeace e o greșală vădită; această poezie se cuprinde în ediția din 1832.

ziilor din ediția dela 1842, fuseseră trimise la Iași, cel puțin în Martie 1841 [1]), așa că ne rămâne să punem celelalte poezii ale acestei ediții în 1839 și 1840, și începutul lui 1841, după ieșirea poetului din închisoare. Putem privi așadar acești ani ca cei mai rodnici din activitatea literară a lui Alexandrescu; poetul în adevăr părăsise armata «ca să se poată consacrà cu totul literelor», după cum spune Ion Ghica.

Cu privire la poeziile de dragoste din această culegere, vom vedeà, când vom aveà prilejul să cercetăm cele două romane de dragoste ale lui Alexandrescu, că cea dintâi în ordine cronologică nu poate fi decât *Te mai văzui odată*, ce e o prelungire a dragostei din Focșani cu Eliza; nu greșim punând-o deci la începutul lui 1839. Din al doilea roman de dragoste a poetului, sau din ciclul Emiliei, vom rânduì poeziile în chipul următor: *Mângâerea unei tinere femei, Prieteșugul și Amorul Emiliei, De ce suspini, Când dar o să guști pacea,*

[1]) Pentru aceasta, cf. Bogdan-Duică, *Convorbiri*, 1900, p. 846.

pe distanţa de timp din Decemvrie 1838 până în Martie 1841.

Mai amintim, pentru simplă menţiune, că în această ediţie trebuiă să apară şi o poezie întitulată *Spovedania*, şi care după cum ne arată corespondenţa cu Ion Ghica, s'a pierdut [1]).

*

A patra ediţie a poeziilor lui «Grigorie Alesandrescul» s'a tipărit la 1847, sub titlul de *„Suvenire chi impresii, epistole chi fabule"*. [2]).

Ştim că în vara anului 1842, Alexandrescu făcuse împreună cu Ghica o călătorie de o lună şi jumătate (14 Iulie până la 30 August) pest Olt. Din *„Memorialul de călă-*

[1]) F. 192 şi 21 (din 15 Dec. 1842) cf. Bogdan-Duică, *Convorbiri*, 1900, p. 848.

[2]) Bucureşti. Tipografia lui C. A. Rosetti şi Vinterhalter, 1847. Vol. în 8⁰ inainte 3 foi cu titlul şi «Câteva cuvinte în loc de prefaţă»; la sfârşit o foaie cu «Tabla».

Iată poeziile noi din această ediţie (nu întrebuinţăm ortografia autorului: 1) *Trecutul, la Mânăstirea Dealului, dedicat Măriei Sale Prinţului Nostru.* 2) *Umbra lui Mircea, la Cozia.* 3) *Răsăritul lunei, la Tismana.* 4) *Mormintele, la Drăgăşani.* 5) *O impresie dedicată oştirei române.* 6 *Frumuseţa D-nei ***.* 7) *Suferinţa.* 8) *Nu a ta moarte.* 9) *Încă o zi.* 10) *Un ceas e decând anul recu...* 11) *Buchetul.* 12) *Reveria.* 13) *Nina.*

torie", ce se află în fruntea ediției din 1863, aflăm că cele trei minunate poezii: *Mormintele la Drăgășani*, *Umbra lui Mircea la Cozia* [1]) și *Răsăritul lunei la Tismana*, au fost scrise în timpul acestei călătorii, mai cu osebire în Iulie.

Poezia *„O impresie dedicată oștirei române"* fù tipărită mai întâi pe o foaie volantă de Rosetti și Vinterhalter, purtând și data de 22 Aprilie 1846. *Foaia pentru minte* o reproduse în numărul său din 27 Maiu 1846, cu titlul *„O impresie, închinată ostașilor români cu prilejul reviziei de la 22 Aprilie 1846"*, priiejul știm că fù vizita Prințului M. Sturza, al Moldovei, la București.

Pentru a cunoaște momentul când fù scrisă poezia *Trecutul, la Mânăstirea Dealului*, ar trebuì să știm, când a început reparația mânăstirei, ceeace nu ne stă la îndemână

[1]) Această poezie apărù mai întâi în *Propășirea* din 7 Maiu 1844; tot în *Propășirea* mai publicase poetul și două fragmente din Memorialul său (30 Aprilie și 18 Iunie, p. 123 și 178).

Partea privitoare la Cozia fù republicată de *Foaia pentru minte*, din 1844, 21 August; un alt fragment se public în numărul din 23 Octomvrie.

să aflăm ; oricum, poezia e compusă înainte de a se face acea reparaţie.

In ceeace priveşte poeziile de dragoste din această ediţie, vom vedeà că temeiuri de logică ne fac să le orânduim astfel : *Suferinţa*, *Nu a ta moarte... Incă o zi...* Toate aceste poezii ne povestesc cele din urmă clipe sbuciumate ale dragostei cu Emilia... Avem de asemenea cuvinte să credem că aceste poezii au fost scrise în 1843, şi iată de ce.

In *Propăşirea*, din 16 Ianuarie 1844, găsim o poezie intitulată *In ceasuri de mâhnire*, pe care ediţia din 1847 a lăsat-o la o parte... Vom vedeà că această poezie ne dă oarecare îndrumări pentru o nouă dragoste a poetului, rămasă fără alt răsunet literar. Romanul cu Emilia pare deci a se fi încheiat în 1843... Dealminteri poezia ce sfârşeşte în chip sgomotos acest roman, *Nina*, fusese publicată în *Foaia pentru minte* din 28 Maiu 1845, când legătura dintre cei doi iubiţi nu numai că se desfăcuse, dar se prefăcuse într'o desăvârşită nepăsare.

Tot la începutul lui 1844 punem şi *Frumuseţa D-nei* ***, ce pare a fi în legătură

cu *In ceasuri de mâhnire*, îndreptându-se către o nouă dragoste, pe care nu o cunoaştem mai lămurit.

In corespondenţa lui Alexandrescu cu Ion Ghica, ni se mai vorbeşte de o poezie *Versurile măscilor* ce urmà să se publice în *Propăşirea*, deşi nu'i mai plăceà poetului. Poezia nu s'a publicat, dar s'a şi pierdut [1]). După o altă scrisoare [2]) vedem că o poezie a lui Alexandrescu a apărut într'un«album», fără a-i puteà da de urmă [3]).

*

Ajungem acum la ediţia din 1863: apărută sub titlul *„Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule de Grigorie Mihail Alecsandrescu"* [4]).

---

[1]) F. 193. *Propăşirea*, apărând dela 9 Ianuarie 1844 până la 29 Oct. 1844, scrisoarea ce e datată din Noemvrie 10 şi fără an, trebuie să fie din 1843, cf. Bogdan-Duică, *Convorbiri*, p. 849.

[2]) F. 221.

[3]) Albumul trebuie să fie *Albumul istoric şi literar* al lui Kogălniceanu. Biblioteca Academiei nu are decât un volum, în care nu se găseşte poezia pomenită.

[4]) Bucureşti, Tipografia Naţională a lui Ştefan Rassidescu, Calea Nemţească, Otelul Gherman, 27, Vol. în 8°, de 5 foi nepag., LX—414 pg... dedicat lui Ion Ghica.

Iată materialul nou: *Memorial de călătorie* I—LX.

Poezii: 1. *Unirea Principatelor*. 2. *Măriei Sale Dom-*

1855 Noemvrie *Lupul şi vulpea* [1]).
1857 12 August *O profesiune de credinţă.*
1857 12 Fevruarie *Cometei anonsate pentru 13 Iunie* [2]).
1857 12 Martie *Corbii şi barza* [3]).
1857 30 Martie *Unirea principatelor, dedicată fiitorilor deputaţi ai României* [4]).
1857 14 Maiu *D-nei Principesă Alexandrina Ion Ghica.*
1857 29 Maiu *Răspunsul cometei* [5]).
1858 22 Aprilie *Castorul şi alte lighioni* [6]).
1858 10 Iunie *Unei necunoscute Moldovence care mi-a cerut versuri.*
1859 22 Fevruarie *Măriei Sale Domnului Alesandru Ion I. Pen-*

[1]) Publicată în *Patria*, şi devenită *Ursul şi Vulpea*, in ediţia din 1863, republicată în *Steaua Dunării* de la 3 Noemvrie 1855.

[2]) Publicată în *Concordia* din 13 Fevruarie.

[3]) Publicată *Concordia.*

[4]) Publicată în *Concordia*, apoi în *Revista Română pentru ştiinţe, litere şi artă*, v. I, 1861 (p. 172—3).

[5]) Publicată în *Concordia.*

[6]) Publicată în *Românul.*

tru ziua intrării sale în Bucureşti [1]),
1861 12 Fevruarie *Catârul cu clopoţei* [2]).
1861 16 Fevruarie *Mielul murind* [3]),
1861 30 Martie *Zugravul şi portretul* [4])
» 1 Maiu *Confesiunea unui lepădat* [5])
1862 25 Oct. *Şarlatanul şi bolnavul* [6])
» 28 » *Gâsca, lişiţa şi raţa* [7])
» 1 Noem. *Atelazul eterogen* [8])
1863 23 Ianuarie *Vânătorul* [9])
1863 18 Aprilie *Porcul liberat* [10])

Acum, de oare ce *Vănătorul* nu se află în nici una din ediţiile poetului, o reproducem aci după *Buciumul* [11]).

[1]) Publicată în *Steaua Dunării*. Dacă a fost publicată întâi în foaie volantă atunci e din 8 Fevruarie 1859, ziua intrării lui Cuza în Bucureşti.

[2]) Publicată în *Românul*.

[3]) Publicată în *Românul*.

[4]) Publicată în *Românul*; se află în manuscris şi la Academie.

[5]) » » *Independenţa*, reprodusă de *Românul* de la 11 Maiu.

[6]) » » *Reforma*.

[7]) » » »

[8]) » » »

[9]) » » *Buciumul*.

[10]) » » *Reforma*.

[11]) *Buciumul* din 23 Ianuarie 1863.

VÂNĂTORUL [1])

De n'oi împuşca ursul să nu'mi ziceţi pe nume,
Striga şezând la masă faimosul vânător,
Eu ştiu ce spui, şi credeţi că nu vă vorbesc glume,
Eu nu sgâriu cu glonţul, şi unde trag omor....
Atunci mulţimi de Bravo ! în aer se 'nalţară,
Şi veseli vânătorii cu grab' încălecară.

Era o zi frumoasă, p'aci cam de mirare ;
Lătrau de bucurie copoii nemâncaţi,
Şi caii, gloabe mândre, de şeaua din spinare
Gemeau sub grele sarcini slăbiţi şi deşelaţi,
Sărmanul urs ce singur în verdea-i locuinţă,
De astă pregătire n'avea nici o ştiinţă,
Dormea atunci ; şi visuri, de mure 'mpodobite,
Îi arătau o turmă de vite jupuite,
La care el cu poftă, în grabă alerga.
Dar ce să vorbesc multe : Sosiră vânătoriii
P'un vârf unde se zice că sunt aproape nuori
La pândă s'aşezară... eroul meu strigă :
«Aşează-te tu colo, Dumitru mai departe,
Ion pe acea piatră, şi Stancu d'altă parte,
Iar eu stau după stâncă d'aicea îl pândesc.
Şi dacă către mine îl va împinge Dracul,
De n'o lua foc puşca, el o să-şi spargă capul,
Lovindu-se de piatră şi tot îl biruesc»
Abia sfârşi, când iute ursoaica 'ngrozitoare,
C'un puiu de vârstă june, urseiu născut din flori,
Frumos cum puteţi crede, venea pe o cărare,
Dorind să asisteze pe bunii vânători ;
Mai multe puşti trăsniră : Eroul de sub stâncă,
Din singura'i cetate [1]) priveşte pe duşman ;

[1]) Această construcţie nefirească, «singura cetate», ca şi altele ne fac să credem că avem afaceu cu o traducere.

Ii saltă 'n cap căciula, şi în valea cea adâncă,
Ursoaica se coboară ; dar un mişel ţăran,
C'o armă ruginită sloboade... şi îndată.
Cu puiul său ursoaica pe coaste e culcată.
Eu i-am văzut *gibeaoa* şi jalnica sa soartă :
Dar vânătorii noştri se cert ei ne'ncetat,
Strigând iarăşi la masă, că, dacă n'ar fi moartă
Ei negreşit atuncea de ea n'ar fi scăpat. [1])

*

In ediţia din 1893 «*Scrieri în versuri şi proză*»[2]) ieşită prin «stăruitoarea pietate amicală a lui Ion Ghica,» s'au tipărit poeziile *Intristarea, Prieteşugul*, şi *Intoarcerea*, pe care Alexandrescu le publicase numai în ediţiile din 1832 şi 1842, înlăturându-le din ediţiile de la 1847 şi 63. S'au mai adăugat următoarele trei poezii noi :

1. *Noaptea sfântului Botez.*

2. *Înălţimei Sale Prinţului stăpânitor al Moldovei, Mihail Sturzea, pentru anul 1832* (în realitate trebuie să fie pentru 1842).

3. *Majestăţei sale Victor Emanuel, Regele Italiei.*

publicate după manuscrisele originale ale poetului, dăruite de I. Ghica Academiei

[1]) Mai de grabă, versul e următor : *Ea* negreşit atuncea de *ei* n'ar fi scăpat.

[2]) Cu un portret şi un fac-simil. Buc. Socec.

Române. La urmă, găsim o foarte interesantă notiță despre «*Edițiunile lui Alexandrescu*[1])».

[1]) Pentru a fi completi înșirăm și lista celorlalte ediții (ceea ce dealmintelea a făcut și d-nu Gârleanu în ediția sa p. XXXIV)

1. *Gr. M. Alexandrescu, Meditații, Elegii, Epistole, Satire și Fabule.* Iași edit. libr. Fraților Șaraga (fără dată) Cuprinde ca parte inedită: *O satiră* politică la adresa lui Eliade (p. 185, dar e incomplet dată) și trei articole în proză: *Gâștele bunului Dumnezeu* (din *Albina Pindului* 1868) *Lorelei sau stânca Lorei frumoasa fermecătoare* și *Inmormântarea poeziei,* amândouă din *Calendarul Ghimpelui* pe 1874).

2. *Grigorie Alexandrescu, Scrieri în versuri și proză* cu o prefață de G. Coșbuc, Edit. Minerva 1902. E o retipărire a ediției din 1893.

3. *Gr. M. Alexandrescu, Proză și versuri.* Edit. libr. Alcalay, 1902, cu o prefață în care se dau fragmente din articolul d-lui Barbu Delavrancea *(Revista nouă,* 1888).

4. *Gr. M. Alexandrescu, Opere complete. I Poezii, epistole, satire, epigrame și traduceri cu o culegere asupra vieței și operei poetului și însemnări* de *Em. Gârleanu.* București 1907, edit. libr. Alcalay. Singura ediție critică a lui Alexandrescu, ce poate fi privită ca un model de informație și de îngrijită citire a textelor; editorul ne arată forma primitivă a fie cărei poezii și ne dă în note variantele mai însemnate, data scrierii sau a publicării și tot ce e folositor să se știe asupra operei unui scriitor. Poate însă că n'ar fi trebuit să păstreze tabla de materie a ediției din 1863, — care nu e nici logică, nici cronologică. Ar fi trebuit o altă ordine.

In această ediție ni se mai dau un studiu asupra vieții lui Alexandrescu, prelucrat în mare parte după documen-

tatul articol al d-lui G. Bogdan-Duică *(Convorbiri*, 1900), o bogată notă bibliografică şi se reproduce şi *Scrisoarea* lui Ghica asupra poetului. Ca material nou ni se dau pentru întâiaşi dată fabula: *«Vulpea, calul şi lupul»*, din *România* din 5 Martie 1838) pe care poetul o înlăturase din toate ediţiile; apoi *Satira* împotriva lui Eliade, nu luată însă de-adreptul din Aricescu, ci din ediţia Şaraga, care ne dă numai cinci strofe în loc de două-zeci şi două, şi două bucăţi (intitulate: *Majestăţii sale Carol I regele României)* luate din culegerea de *«Armonii»* a lui Gusti.

Dintre culegerile felurite ce s'au făcut din poeziele lui Gr. Alexandrescu, nu vom cită de cât următoarea prin caracterul ei exotic:

Poezii ale D. Gr. Alexandrescu, Văcărescu şi Eliad. Intâia oară în Bucureşti, iar acuma a doua oară cu cheltuiala lui *Petru Lupulov*. In ţes. crăesc clerical Institut din Zara, de a III clasă profesor. Tipărite în Buda, cu tiparul cr. tipografii, 1845.

Reproducem prefaţa — aici pentru întâiaş dată — a acestei ciudate culegeri:

Iubite cetitoriu,

Aflându-mă eu de doi ani şi jumătate în Zara (capitala cetate a Dalmaţiei) profesor, în ceasurile de odihnă m'am deprins cu alegerea acestor bine plăcute poezii, de a le da a doua oară la tipariu. Am compus eu în alte date ale mele cugetări care însă numai atunci le vei vedeà, dacă eu prin câştigarea acestor mult desfătătoare poezii voi cunoaşte al tău subţiat pentru citire gust. Dacă inima ta nu va fi către carte întocmai ca ferul rece. Dacă agerimea mult preţiosului tău duh se va învinge, că e mult folositor a ceti în toată ziua cătăva din carte spre bine învăţătoare. Nu fugi de carte în limba ta scrisă, că aceasta te va face să-ţi cunoşti datoriile omeneşti, şi vei învăţà multe întâmplări

să scapi de ocări. Citește toate aceste că nu te vei căi, și iubește pe al tău neostenit lucrătoriu.

In Zara, 2-lea August 1844 — *Petru Lupulov*, a filosofiei și teologiei profesor.

Volumul—în partea privitoare la Alexandrescu—cuprinde următoarele poezii: *Meditație, Peștera, Epistola familieră, Rugăciunea, Lebăda și puii corbului, Câinele isgonit, Privighetoarea și măgarul.*

§ 2. Inrâuriri literare în opera poetului

Ne rămâne acum să cercetăm care sunt înrâuririle literare ce au intrat în închegarea operei şi a talentului poetului nostru, în deosebitele epoci. Această cercetare, de altminteri, a fost făcută în parte de către d. Pompiliu Eliade în articolul d-sale «*Grégoire Alexandresco et ses maîtres français*, din *La Revue des Deux Mondes*[1]), aşa că nu vom avea de cât prea puţine de adăugat.

În ediţia din 1832, «*Eliezer şi Neftali*» deosebim două genuri poetice bine lămurite: *elegia* şi *fabula*. Să le luăm pe fiecare în parte.

[1]) 1904, Décembre. v. VI, p. 871—909; cf. N. I. Apostolescu: *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, p. 101-122, Paris. Honoré Champion, 1909.

În elegiile lui Alexandrescu vom deosebi iarăş două elemente: unul eroic şi altul elegiac. Cel dintâi fu inspirat deadreptul din privelişteа ruinelor Târgovişteі, amintitoare a slavei străbune... Vom vedeà mai târziu însemnătatea Târgovişteі pentru deşteptarea literaturii noastre naţionale: din acest cuib de ziduri vechi şi de biserici domneşti s'au ridicat trei dintre aezii redeşteptării noastre literare: Vasile Cârlova, Grigore Alexandrescu şi Ion Eliade Rădulescu...

Dar în ceeace priveşte pe Alexandrescu, pe lângă inspiraţia izvorâtă deadreptul din farmecul bătrânului oraş, mai trebuie să recunoaştem şi oarecari înrâuriri, de ordin literar. Puţin înaintea *Miezului Nopţii* şi a poeziei *Adio la Târgovişte*, Cârlova publicase în *Curierul Românesc* al lui Eliade *Ruinurile Târgovişteі*, la 20 Martie, şi *Păstorul întristat*, la 8 Maiu 1830... ; înrâurirea lui Cârlova asupra celor dintâi elegii ale lui Alexandrescu e prea vădită pentru a stărui mai mult. Dar atât Cârlova cât şi Alexandrescu aveau un izvor de inspiraţie şi mai îndepărtat: în *Ruinele* lui Volney, marele cântăreţ al pietrelor înnegrite, al cetă-

ţilor dispărute, al umbrelor glorioase ce se abat jalnic şi stinghere peste locurile care au văzut fala strălucirii lor de odinioară... Această înrâurire preromantică a lui Volney asupra lui Cârlova şi Alexandrescu a fost cercetată mai pe larg de d. Apostolescu[1]) în lucrarea sa privitoare la înrâurire romanticilor francezi asupra poeziei româneşti.

Luând însă de pildă atât *Adio la Târgovişte* cât şi *Miezul Nopţii* vom vedea că aceste poezii n'au *unitate* de inspiraţie; cercetându-le mai bine, băgăm de seamă că sânt ieşite din îmbinarea a două elemente, ce

[1]) N. I. Apostolescu *op. cit.*, pentru Cârlova p. 95; pentru Alexandrescu p. 107-110. Iată două fragmente din Volney, (după d. Apostolescu *op. cit.* p. 96) în *tonul* inspiraţiei celor doi poeţi: «Je m'assis sur le tronc d'une colonne, et là, le coude appuyé sur le genou, la tête soutenue sur la main, tantôt portant mes regards sur le désert, tantôt les fixant sur les ruines, je m'abandonnai à une rêverire profonde». Volney. *Oeuvres complètes*, Paris. F. Didot 1838, **Les ruines**, ch. I, p. 10.

Sau:

»Je vous salue, ruines solitaires, tombeaux saints, murs silencieux; c'est vous que j'invoque, c'est à vous que s'adresse ma prière. Oui, tandisque votre aspect repousse d'un secret effroi les regards du vulgaire, mon coeur trouve à vous contempler le charme des sentiments profonds et des hautes pensées». Volney, *loc. cit.* ch. II, p. 10.

ca două pâraie, își adună apele pentru a face la un loc un râu larg, cu valuri sgomotoase... Zărim, în adevăr, mai întâi inspirația eroică a ruinelor, a gloriei străbune, căreia îi urmează îndată, și fără vre-o trecere mai bine pregătită, elegia personală, în genul elegiilor lui Lamartine... Poezia se frânge din tonul ei eroic, din tonul ei de elegie patriotică, ce plânge pe ruinele slavei străvechi, pentru a luă o înmlădiere cu totul personală, de jale, de durere, de răzvrătire împotriva ursitei vitrege, — într'un cuvânt, pe lângă Volney se adaugă, nu fără oarecare stângăcie, și Lamartine.

Nu vom cercetă acum mai mult covârșitoarea înrâurire a lui Lamartine asupra celor dintâi înfiripări de poezie românească; ea e cea mai însemnată pe care vre un scriitor străin a avut-o în desfășurarea literaturei noastre naționale... Să amintim numai că Eliade de prin 1826 începuse să traducă din Lamartine [1]), și că literatura ce

[1]) Traducerile lui Eliade fură adunate apoi în: *Meditații poetice dintr'ale lui A. dela Martin.* Traduse și alăturate cu alte bucăți originale prin D. I. Eliad, 1830. — Eliade susținea *(Curierul*, 1830, p. 127) că și *Inserarea* lui Cârlova fusese inspirată de poezia *L'isolement* a lui Lamartine.

se făceà în jurul *Curierului* era întipărită de lamartinianism. Insuş Alexandrescu ne dădù în culegerea din 1832 două traduceri din Lamartine: «*Intristare*» şi «*Fluturele*»; erà aşadar firesc ca urma marelui romantic francez să se vadă şi în cele cinci elegii ale anului 1832... Şi în adevăr se şi vede.

Nu tăgăduim realitatea simţirii poetului, şi o vom arăta-o aiure. Alexandrescu aveà toate pricinile cu putinţă de a fi elegiac, de a se plânge împotriva nevoilor şi grijilor ce-i împresurară sufletul încă fraged şi nepregătit pentru încercările lumii şi ale vieţii... Totuş, felul de a'şi închegà această simţire foarte adevărată e cu desăvârşire lamartinian.

Citiţi:

Tes jours, sombres et courts, comme les jours d'automne,
Déclinent comme l'ombre au penchant des coteaux,
L'amitié te trahit, la pitié t'abandonne,
Et, seule, tu descends le sentier des tombeaux [1]).

Citiţi:

Quand la feuille des bois tombe dans la prairie,
Le vent du soir s'élève et l'arrache aux vallons;

[1]) Lamartine: *Le vallon.*

Et moi je suis semblable à la feuille flétrie:
Emportez-moi, comme elle, orageux aquilons![1])

Citiți alte nenumărate strofe din *Meditații*, în care poetul își aruncă durerea lui timpurie în fața acestei naturi nemișcate, zâmbitoare, nemuritoare în veșnica ei tinerețâ, în fața acestor colini însorite, acestor pârae sgomotoase, în fața acestei primăveri nesfârșite, și pe urmă străbateți și elegiile lui Alexandrescu...

Nu vom face alăturări de versuri pentrucă nici nu e de nevoie: nu versuri și-a însușit Alexandrescu dela Lamartine, ci o părticică din sufletul unuia a trecut la cellalt și l-a făcut să-și arunce aceiaș jale de tânăr stingher în mijlocul naturii, care în mulțumirea ei de sine, nu crede în nimic...

Mai mult decât atât, vom mai găsi în Lamartine ca și în Alexandrescu aceiaș melancolie și negație ce-i îndeamnă să se îndoiască uneori de dreptatea acestei lumi, de bunătatea vieții, de izbânda a tot ce e frumos și nobil, ce-i face să creadă că durerea și suferința sânt hărăzite pe pământ

[1]) Lamartine: *L'isolement.*

celor buni, melancolie şi negaţie, ce se îmbină în chip neaşteptat cu o neistovită încredere într'o divinitate, care în înalta-i înţelepciune ştie ce face, rânduește toate după un cuget senin, dar nepătruns. Amestecul acesta de melancolie şi de optimism, de blestăm şi de credinţă, atât de caracteristic pentru Lamartine, îl vom găsi şi în Alexandrescu, precum mai găsim în amândoi poeţii acelaş ton înalt de meditaţie, cu pornire vădită spre sublim, întreruptă deodată printr'o frângere de cugetare în altă parte, şi mai ales printr'o apostrofă către natură.

Aşadar, pentru a încheia în puţine cuvinte, recunoaştem în elegiile din 1832 ale lui Alexandrescu o îndoită înrâurire ce le strică întru câtva unitatea : pe deoparte avem inspiraţia patriotică şi elegiacă a lui Volney, pe lângă care se adaugă şi mai stăruitor ceeace sântem obişnuiţi a înţelege prin lamartinianism [1])

*

[1]) D. N. I. Apostolescu. *op. cit.*, p. 114 mai face o altă apropiere între două strofe din André Chénier şi două strofe din *Miezul Nopţii.*

Dar în afară de elegii, culegerea din 1832 mai are şi un poem *Eliezer* şi *Neftali*, tălmăcit după Florian, un alt poet a cărui înrâurire fu însemnată în literatura noastră[1]) şi cinci fabule, din care două sânt din La Fontaine, iar trei sânt din acelaş Florian, după cum ne-a aratat d. M. Dragomirescu [2]), ceeace nu se ştia mai înainte şi stărueşte a nu se şti şi acum de unii istorioriografi literari mai noi.

In fabulă e destul de rar să găsim o originalitate desăvârşită : un număr restrâns de subiecte, de *idei*, circulă dela Esop încoace, la care se adaugă mici schimbări, ieşite din împrejurările timpului şi ale locului, îmbrăcându-se într'o haină nouă şi strălucind de o viaţă deosebită, pe care ştie să le-o insufle poetul...

In aceste fabule ale lui Alexandrescu nu e vorba de chemare la o viaţă nouă a unui subiect vechiu, ci ne aflăm dinaintea unei traduceri nemărturisite.

[1]) Asupra bibliografiei înrâurirei lui Florian, cf. N. I. Apostolescu, *op. cit.*, p. 98, nota 2.

[2]) M. Dragomirescu : *Primele fabule ale lui Alexandrescu* în **Epoca** din 7 Aprilie 1906.

Aşa de pildă fabula *Vulpoiul predicator*, despre care ne vorbeşte atât de pe larg Ion Ghica în *Scrisoarea* lui, nu e decât *Le renard qui prêche* a lui Florian,[1]) cu oarecare stângăcii, ce ar fi trebuit s'o arate de mult ca o simplă traducere. De pildă următoarele versuri:

Notre prédicateur n' avait aucun succès;
Personne ne venait, hors cinq ou six marmottes,
Ou bien quelques biches dévotes
Qui vivaient loin du bruit, sans entour, sans faveur,
Et ne pouvaient pas mettre en crédit l'orateur.

ce sunt atât de lămurite şi descriu atât de bine publicul neînsemnat care venià la cuvântările vulpii, sânt tălmăcite astfel de Alexandrescu:

Câţiva şoareci, cerbi de munte
Veneau rar să o asculte.
Insă ei *în depărtare* (sic)
Neavând nici de cum stare,
Fără cinste sau favor,
Nu puteà da 'ncredinţare,
Slavă ăstui orator. [2])

versuri, în care se simte un text străin nu îndeajuns de mistuit; spre sfârşit însă fabula câştigă în voiciune. Cele două versuri:

[1]) Florian: *Fables*, cartea III, fabula XV.
[2]) Alexandrescu — Gârleanu, p. 244.

Que me demandez-vous pour prix de vos leçons?
Le renard répondit: Sire, quelques dindons.

se prefac în:

...«Însă pentru osteneală
Spune fără de sfială
Ce vrei? slujbă, rang sau bani?»
Oratorul zise 'ndată:
«Prinţule, în loc de plată
Aş pofti câţiva curcani».

versurî pline de firesc şi de spontaneitate de expresie. Tot aşa *Privighetoarea şi Păunul* e o traducere după *La rossignol et le paon*, [1]) dar de data aceasta o traducere stângace, cu umpluturi, şi cu oare-cari întorsături nefireşti. Tot astfel *Papagalul şi celelalte paseri* e luat după *Le perroquet*, rămânând iarăş cu mult îndărătul originalului.

Celelalte două fabule ale acestei culegeri: *Măgarul răsfăţat* şi *Catârul care îşi laudă nobilitatea* sânt, după cum se ştie, luate după fabulele lui La Fontaine: *L'âne el le petit chien* [2]) şi *Le mulet se vantant de sa généalogie*. [3])

Incheind, putem spune aşadar că dacă

[1]) Florian, c. III, fabula V.
[2]) Florian, *Fables*, c. IV, fabula III.
[3]) La Fontaine, *Fables*, c. IV, fabula V.
[4]) La Fontaine, *Fables*, c. VI, fabula VII.

prin originalitate de formă, prin limba întrebuinţată, prin icoanele rupte din propria lui viziune, prin sinceritatea unor simţiri, culegerea de versuri din 1832 e preţioasă pentru literatura românească, în ceeace priveşte ideile şi inspiraţia nu e nici nouă nici proprie: în elegie, Lamartine şi Volney, deadreptul şi prin Cârlova, au înrâurit pe Alexandrescu, care în fabulă nu e decât un traducător al lui Florian şi al lui Lafontaine.

*

In culegerea dela 1838 găsim iarăş întipărirea lui Lamartine, în nota elegiacă din *Meditaţie*, din *Cimitirul (Peştera)* sau din *Barca*.

Versuri ca:

> Păşeşte lin, o barcă, pe unda adormită!
> Respecteaz' al firii repaos trecător;
> Inima mea de sgomot cu totul obosită,
> Ca la un scump tovarăş se 'ncrede l'al tău sbor.
>
> Poartă-mă 'n sus, în lături, oriunde vrei şi-ţi place
> Unde te 'mpinge vântul, sau unde tu doreşti;
> Toate ne sunt de opotrivă dacă mă duci în pace,
> Dacă cu mulţumire vederea-mi rătăceşti [1]).

ca şi întreaga inspiraţie a poezii *Barca*,

[1]) Alexandrescu — Gârleanu, p. 90.

vin dea dreptul din *Le lac*, tot aşa precum inspiraţia din *Candela* vine din *La lampe du temple ou l'âme présente à Dieu*. De asemenea *Rugăciunea* e de cea mai curată inspiraţie lamartiniană [1]), mai ales în concepţia poetică ce-şi face Alexandrescu de Dumnezeu...

Dar alături de aceste meditaţii, de cuprins mai mult filozofic decât de elegie personală ca cele din 1832, mai găsim şi şapte fabule, dintre care unele, ca *Boul şi Viţelul*, cu desăvârşire superioare... Deşi sub raport tecnic sau în ceeace priveşte genul literar e firesc să găsim o înrâurire a lui La Fontaine, fabulele din această culegere trăesc o viaţă proprie, fiind izvorâte din împrejurările vieţii sociale în care trăia poetul, inspirându-se dela evenimentele politice, şi acoperind un adevăr folositor şi patriotic.

Tot în această ediţie mai găsim şi două *Epistole*, care iarăş numai ca gen literar se inspiră din Boileau...

*

[1]) A se vedea între altele *La prière*.

In culegerea din 1842 meditația și elegia lamartiniană se șterg aproape cu desăvârșire; găsim firește elegii erotice dar nu mai găsim acea duioasă plângere a unui trai trudit, înconjurat numai de vrăşmăşii, nu mai găsim acea veşnică antiteză între viața omului sbuciumată și liniștea netulburată a firii, nu mai găsim acea înălțare a cugetului către marele nimic ce ne înconjoară și ne așteaptă [1])...

In schimb, găsim 14 fabule! Spiritul lui Le Fontaine stăpâneşte pe poet; spiritul numai, nu însă și litera lui, căci multe din aceste fabule sânt originale și ca subiect, iar unele de pildă ca *Toporul și Pădurea*, sânt adevărate capo-d'opere ale literaturii universale, prin plasticitatea și firescul formei.

Tot în această ediție mai găsim și alte câteva scrisori și chiar o Satiră (*Satira duhului meu*) ce pare a fi inspirată de *Satira a 9-a* a lui Boileau. [2])

*

[1]) O înrâurire a lui Lamartine se vede în *Către Volter*, care, în parte, se inspiră din *l'Homme* al marelui romantic francez.

[2]) D. N. I. Apostolescu, *op. cit.* p. 120 mai face o apropiere între aceasta satiră și *Les secrètes pensées de Raphäel* a lui Musset.

In ediția dela 1847 înrâurirea lui Lamartine s'a șters aproape cu totul; găsim poate o amintire a lui Volney, după cum arată d. Apostolescu, [1]) în câteva strofe ale poeziei *Umbra lui Mircea la Cozia*, în care se evoacă umbra eroului. Versurile poetului sunt în amintirea tuturor; iată și fragmentul din Volney :

«Cependant, un bruit frappa mon oreille; tel que l'agitation d'une robe flottante et d'une marche à pas lents sur des herbes sèches et frémissantes. Inquiet, je soulevai mon manteau, et jetant de tous côtés un regard furtif, tout à coup à ma gauche, dans le mélange du clair obscur de la lune, au travers des colonnes et des ruines d'un temple voisin, il me sembla voir un fantôme blanchâtre enveloppé d'une draperie immense, tel que l'on peint les spectres sortant des tombeaux. Je frissonnai ; et tandis qu' ému d'effroi j'hésitais de fuir ou de m'assurer de l'objet, les graves accents d'une voix profonde me firent entendre ce discours» [2]).

[1]) N. I. Apostolescu, *op. cit* p. 109.

[2]) Volney, *Oeuvres complètes*, Paris. F. Didot, 1838, *Les Ruines*, ch. III, Le fantôme, p. 12.

Incolo, în această ediţie nu putem urmări alte înrâuriri străine.

*

Ştim ce puţină însemnătate, faţă de celelalte ediţii, are culegerea din 1863, în partea ei nouă. Poeziile lirice au dispărut aproape cu totul, fiind înlocuite cu o literatură uşoară, satirică, fără valoare mare, o literatură de polemică, şi de politică, în care numai ici şi colo se văd licăriri de humor sau de înpătimată izbire de scuturi, — o literatură care ca *gen,* se poate inspirà din Boileau— dar nu isbuteşte fi pusă ca valoare alături cu a lui. Fabulele numeroase din această ediţie — dar nu şi din cele mai bune — ne arată că Alexandrescu rămăsese credincios maestrului său La Fontaine.

Poet liric şi elegiac la început, poeziile lui Alexandrescu păstrează întipărirea puternică a marelui romantic francez, Lamartine, pe lângă care cele câteva încercări din Florian şi La Fontaine pălesc; fabulist mai târziu, întipărirea lui La Fon-

taine ajunge a tot stăpână, poet politic şi satiric, şi mai târziu, La Fontaine îşi împarte cu Boileau înrâurirea asupra spiritului său.

§ 3. Limba şi forma poeziilor lui Grigore Alexandrescu

Să aruncăm acum şi o scurtă privire asupra limbii pe care o întrebuinţează Alexandrescu.

In cele dintâi ediţii din 1832, 38, 42, 47, găsim în Alexandrescu un scriitor de bun simţ, care îşi scoate tot materialul formal din avuţia poporului, întrebuinţând cuvinte populare şi nu savante. Până la această dată, are dreptate d. Delavrancea să zică[1]): «Alexandrescu s'a proptit curentului (latinist) şi a învins, căci sosise mare şi puternic, gânditor adânc, minte limpede şi simţ drept. Opera sa e originală şi româ-

[1]) B. Delavrancea: *Grigore Alexandrescu* în *Revista nouă*, 1888, p. 174.

nească». Dela 1847, şi cel puţin după ceeace vedem în ediţia din 1863, curentul latinist îl cucereşte şi pe dânsul. Nu numai că-şi schimbă ortografia, ci, ca un alt Eliade, îşi tipăreşte vechile lui poezii, înlocuind cuvintele ce nu i-se par de origină latină, cu vorbe latineşti sau cu neologisme. Vom găsi aşa dar[1]):

In ediţia din 1847	la 1863
ceasul	ora
slavei	gloriei
veacuri	secoli
tânăr	june
vremile	timpii
duhul	spiritul

şi aşa mai departe...

In privinţa formei ştim că Grigore Alexandrescu a fost totdeauna învinuit de a nu fi ştiut să scrie un vers corect[2]).

Nu ne vom feri să recunoaştem că foarte multe dintre versurile poetului sânt defec-

[1]) G. Bogdan-Duică în *Convorbiri literare*, 1900, p. 752.

[2]) Lăsăm la oparte, pentru un studiu mai general, problema versificaţiei lui Alexandrescu.

tuoase, având o silabă mai mult sau mai puțin, o asonanță în loc de rimă, și mai ales o veșnică nepotrivire între accentul tonic și cel ritmic. Pilde în această privință sânt atât de numeroase, în cât d. Delavrancea a putut să ne dea din plin un mănunchiu de astfel de nepotriviri:

Dar *àdâncà* odihnă...
Se desfășùr în ochi'mi...
Am *càtat'o* 'n pustiuri...
Astà e adevărul...
Estè o slăbiciune...
Gâdè am fost în viață...
Un *țèran* se dusese...

Dar ori câte lipsuri ar avea prosodia lui Alexandrescu, ori cât de stângace și de prozaice ar fi pe alocurea versurile lui, nu trebuie să uităm că foarte adesea, și chiar în cele dintâi poezii ale lui, găsim și idei îmbrăcate într'o minunată formă plastică și icoane prinse într'un vers definitiv.

Chiar în *Miezul nopții* pentru a ne spune că nădejdea i s'a șters din suflet, poetul întrebuințează următoarea icoană reușită:

Trecu ea precum trece un fulger p'între nor,
S'a șters precum se șterge a vulturului urmă,
Când spintecă văzduhul în falnecul lui sbor [1].

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 97.

In *Prieteşugul* găsim un vers maestru pentru a ne arătà dulceaţa unui glas iubit:

La glasul său cel dulce ca noaptea care cade [1].

In *Adio la Târgovişte,* pentru a ne descrie amintirile ce încearcă mereu pe cineva, ne dă o splendidă icoană, asemănându-le cu frunzele aduse de vijelii la tulpina ce le-a purtat:

Ca frunzele aduse de vijălii pornite
La vechea lor tulpină ce odată le-a purtat [2].

Tot aşa luna peste ruine e:

Ca un vis ce se strecoară într'un suflet pustiit [3].

Pentru a arătà zădărnicia slavei după moarte, găsim următorul vers lapidar:

Azi slava stă d'asupra, şi omul în pământ! [4]

Pentru a exprimà legea psihologică, după care deprinderea nimiceşte din puterea unei sensaţii, poetul ne dă patru versuri încăpătoare:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 103.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 137.
[3]) Alexandrescu-Gârleanu, *Răsăritul lunei la Tismana*, p. 35.
[4]) Alexandrescu-Gârleanu, *Meditaţie*, p. 83.

După suferiri multe inima se 'mpetreşte ;
Lanţul ce'n veci ne-apasă uităm cât e de greu ;
Răul se face fire, simţirea amorţeşte,
Şi trăesc în durere ca 'n elementul meu [1]).

Să mai amintim de începutul poeziei *Umbra lui Mircea la Cozia* [2]), care cuprinde câteva din versurile cele mai puternice şi mai măreţe din literatura română :

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate ;
Către ţărmul din potrivă se întind se prelungesc,
Şi'ale valurilor mândre generaţii spumegate
Zidul vechiu al mănăstirii în cadenţă îl isbesc.

Nu vom mai stărui şi asupra epistolelor şi mai ales asupra fabulelor, — care, fiind prin genul lor mai prozaice, îmbracă şi mai bine gândirea poetului într'o haină mai slobodă, mai firească, mai veselă... Fabule ca *Toporul şi pădurea* sau chiar şi mai puţin cunoscuta *Ogarul şi iepurele* [3]), în care găsim versuri ca :

Ogarul către el aşa se adresă
Şi'n limba lui strigă :
— «O tu ce prezidezi senatul cel cânesc.
«Te rog să mă asculţi : eu vin să jeluesc

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, în *Anul 1840*, p. 25.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 30.
[3]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 314.

«De acest ticălos
«Ce sufletul mi-a scos.
«Căci vrând a-l întâlni, pe deal sau pe câmpii,
«El fuge parc'ar fi gonit de vijelii;
«Şi'apoi n'aleargă drept
«Cu el să poţi da pept,
»Ci merge tot cotiş
«Şi sare curmeziş:
«C'un cuvânt n'are pas, nici umblet creştinesc.
«Dar ce să mai vorbesc?
Când chiar măria ta, d'o fi cum am aflat,
Ai fost adesea ori de dânsul înşelat?... etc.

fabulele aceste, zicem, sunt adevărate modele de lesniciune de versificaţie, de înmlădiere de idei şi de firesc, ceeace nu trebuie să uităm, când voim să judecăm pe Grigore Alexandrescu, şi în privinţa formei.

III.

CUPRINSUL EMOŢIONAL AL POEZIILOR LUI ALEXANDRESCU

§ 1. Melancolie, Meliorism şi Criticism

O melancolie covârşitoare se desprinde din cele cinci poezii lirice ale culegerii din 1832, — o melancolie atât de răsunătoare şi de simţită cum nu se mai pilduise în slabele noastre începuturi literare.

Nu trebuie să uităm, firește, că ne aflăm în vremea celei dintâi înfloriri romantice. Muza elegiacă a lui Byron, îmbrăcată în negru, cu părul despletit, a acestui «Arold al desnădejdii» cum avea să spună mai târziu, în 1842, Alexandrescu:

> A! dac'a ta viaţă, de lume admirată,
> Când naţiei gemânde veniseşi ajutor,
> De asprele ursite nu ar fi fost curmată,
> D'ai fi văzut tu ziua în ceruri însemnată,
> *Arold al desnădejdii, sălbatec călător*.[1])

[1]) *Mormintele la Drăgăşani*, p. 40. 41.

plângeà în versuri răsvrătite durerile vieţii şi zădărnicia sbuciumului omenesc, pe când lebăda poeziei lamartiniene îşi cântă duiosul cântec din urmă, plin de farmecul tainelor de dincolo. Am lămurit aiurea aceste înrâuriri ce nu se pot tăgădui şi pe care le găsim fie în traduceri ca «*Adio lui lord Biron la soţia sa*» sau «*Intristarea*» şi «*Fluturele*» lui «Delamartin», — fie chiar în încercările lui poetice, originale. Stabilirea însă a acestor înrâuriri nu e un temei îndestulător pentru a tăgădui sinceritatea simţirii poetului. Faptul că s'a apropiat de un scriitor şi nu de altul nu ne dovedeşte împrumutarea unui suflet străin, ci creşterea propriului său suflet prin înrâurirea binefăcătoare a unui temperament înrudit. Ori cât de nestatornici şi de nesiguri am fi, în viaţa sentimentală nu ne lăsăm călăuziţi de alţii; sentimentele se împrumută cu mult mai puţin ca ideile şi când se împrumută e cu neputinţă să nu se vădească prin oare-care răceală ceeace e firesc şi ceeace e simţire străină. Pascal spunea că virtutea unui om nu trebuie măsurată după sforţările lui, ci după ceeace face el de obiceiu; tot aşa şi natura unui talent nu se ju-

decă după câtevà strigăte întâmplătoare, smulse mai mult din atmosfera vremii decât din sufletul poetului; trebuie să cercetăm deci mai stăruitor pentru a aflà adevăratul isvor de inspiraţie.

Cercetarea aceasta o vom face şi cu privire la Alexandrescu.

Din studierea ediţiei din 1832, ca şi a celei din 1838, vom vedeà că Alexandrescu poate cântà Târgovişteа, sau câmpia de luptă a Brăilei, îşi poate cântà dragostea sau răsăritul tainic al lunii, poate cântà buchetul rămas dela iubită, sau prieteşugul către Ion Ghica: din toate aceste înstrunări a celor dintâi două ediţii, se desprinde o înmlădiere de jale; poetul nu se uită pe sine şi în mijlocul peanului războinic sau al unei epistole sprintene se lasă în voia durerii... Melancolia lui nu e o întâmplare cu totul trecătoare; ea e o stare sufletească mai trainică: alungând'o pe uşă, se întoarce pe fereastră. Fiind deci aşa de strâns legată de firea lui, trebuie s'o cercetăm mai cu deamănuntul, oprindu-ne asupra împrejurărilor ce-au pricinuit-o, în deosebitele vremi, pe care le-a străbătut poetul.

Începem cu ediţia din 1832, şi cu cea dintâi poezie a sa cunoscută până astăzi: *Miezul Nopţii*... Pe aceste mândre ruine ale Târgoviştei bătrâne, poetul stă şi priveghează; dar cugetul lui nu e limpede; în piept i se ridică o durere. Lipsit de părinţi, el se simte stingher pe lume, fără sprijin, şi fără mijloacele vieţii. La vârsta la care alţii se deschid abia la soare, respirând cu putere aerul primăvăratic, cutremuraţi de beţia simţurilor, la atingerea atâtor lucruri noi şi frumoase, palidul nostru tânăr de 18 ani, poartă în suflet jalea morţii a două fiinţe iubite, ce i-au ocrotit copilăria nevinovată. Trei ani — trei erni, zice poetul — au trecut de atunci, şi durerea e de faţă acum ca şi altădată:

> Trei erni, căci după erne viaţa-mi socotesc,
> Căci zilele-mi ca earna de viscoloase-mi fură,
> Copaci din mezul e:nii ce vânturi îi clătesc. [1])

Iubirea şi dorul de dânşii erau atât de puternice în cât în mijlocul acestei meditaţii creştine, poetul ar vreà deodată să fie un Orfeu, care prin lira'i măeastră se înduplece pe Pluton şi pe Cerber a'i da îndărăt pă-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 97.

rinţii, — amestec de creştinism şi de păgânism, dar mai ales reminiscenţă literară, ce aveà să fie atât de aspru osândită de Eliade [1]):

Dece glasul meu n'are a lui Orfeu putere?
Dar ... ce să fac cu dânsa, căci Pluton a surzit,
Căci Cerber nu mai iartă de el apropiere.
Căci basnele acele cu veacul au perit! [2])

Ne este aşa dar foarte lesne să lămurim pricina melancoliei lui Alexandrescu în 1832. Nu avem a face cu o durere închipuită, sau cu acel *Weltschmerz* al pesimiştilor adevăraţi, ci cu o durere pe cât de mărginită pe atât de pătrunzătoare. Alexandrescu erà doar un biet băiat rămas orfan de timpuriu

... Lăsat străin pe lume, lipsit de orice bine. [3])

care se sbuciumà şi nu-şi aflà rostul pe lume, a cărui «nădejde din lume de moarte se precurmă», şi care n'ar fi dorit decât să se ducă şi dânsul pe calea de unde nu mai e întoarcere. Îngerul morţii îşi fâlfâia aripele pe

[1]) Între altele şi în *Ingratul* din *Curierul de ambe sexe* II, p. 74.

[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 99. Strofa aceasta ca şi cele 7 dinainte au fost suprimate în ediţiile din 1847, şi 63 şi înlocuite prin altele trei.

[3]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 99.

dinaintea ochilor lui înmărmuriți, ademenindu-l. Moartea îl ispitià, dar nu din ura vieții, ci din dorul de părinți. O strofă ne-o lămurește și mai bine:

> Puțină vreme încă, și glasu-mi se va stinge,
> Și inima d'a bate în pieptu-mi va 'nceta!
> Atunci fără 'ndoială eu soarta voi învinge,
> *Și păsurile mele la ei voi îndreptà.*

Versul din urmă — așa cum e în ediția din 1832 — ne arată bine de ce'și dorià moartea poetul; firul ce-l legà de părinții morți de curând nu erà încă rupt. Târziu numai, în ediția din 1847, Alexandrescu înlocuì versul acesta prin altul:

> Și a vieții taină în moarte voiu aflà.

de un înțeles mult mai larg, dar care nu mai amintește de loc durerea și dorul de care erà frământat poetul în clipa când a scris *Miezul Nopții* ...

In *Adio la Târgoviște* întâmpinăm acelaș izvor de inspirație; sântem tot în 1830 și în aceleași împrejurări dureroase. Stând pe ruinile Târgoviștei, slava strămoșească i se arată poetului ca într'o apoteoză: umbrele eroilor îi trec pe dinainte, armiile își izbesc

pasul răsunător pe pământul ce se clătește de atâta sgomot războinic ; taberele se întind și aerul începe a vâjii de strigăte și de lovituri de arme — dar deodată — această vedenie se risipește și în mijlocul năvalei ostășești poetul nu se mai vede decât pe dânsul. Vom întâmpina de altminteri adesea la Alexandrescu — ca la toți poeții romantici — această trecere neașteptată dela o descriere obiectivă la descrierea unui sbucium sufletesc. Tânărul poet e în răstriște ; singur pe lume, el, care avusese o copilărie destul de fericită, se crede închinat durerii din însuș «sânul maicei» lui :

> Din sânul maicei mele, născut în griji, necazuri,
> Restriștea 'mi-a fost leagăn, cu lacrimi m-am hrănit. [1]

strigă poetul, dar se înșeală ! Totdeauna și-a cântat copilăria ca pe o vreme senină și duioasă. Câte-vă strofe chiar mai departe, o numește «veacul lui de aur» pe veci pierdut :

> Din veacul meu de aur, din sfântul lor amor,
> Idei au rămas numai, precum o nălucire
> Rămâne dimineața din visuri care sbor. [2]

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 136.
[2] Alexandrescu-Gârleanu, p. 137.

Şi din acest «veac de aur» se desprind netulburate icoanele părinţilor ce-l petrec în nenorocire, fără a-l putea ajută. Dante aveà dreptate să spună că nimic nu e mai dureros decât amintirea în nenorocire a fericirii de odinioară :

Dar însă suvenirul fiinţelor iubite
Va fi la al meu suflet în veci înfăţişat :
Ca frunzele-aduse de vijălii pornite
La vechea lor tulpină ce-odată le-a purtat[1].

E de însemnat această din urmă icoană, în adevăr surprinzătoare, ce întrece cu mult puterile unui tânăr de 18 ani.

Vedem prin urmare, din cercetarea acestor poezii, că melancolia lui Alexandrescu nu e smulsă numai din spiritul timpului, nu e împrumutată numai de la Lamartine sau Byron, ci e sinceră şi adevărată. Putem spune că plângându-şi părinţii, Alexandrescu a învăţat să cânte, găsindu-şi pentru întâiaş dată o rostire poetică. Nu tăgăduim oarecare împrumuturi stângace, nu tăgăduim întipărirea adâncă mai ales a lui Lamartine, ce se simte peste tot locul, dar nu putem să

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 137.

nu recunoaştem sinceritatea dureroasă a simţirii. Ani mulţi după aceia, în *Mângâerea unei tinere femei*, din ediţia din 1842, găsim din nou acelaş sentiment al unei tinereţe, înconjurată de mormintele celor iubiţi, o tinereţă de griji, de nevoi, lipsită de sprijin şi de dragoste.

Eu nu voiu să adaog a ta melancolie,
Să-ţi zugrăvesc icoana durerei omeneşti,
Să-ţi desfăşor în ochi-ţi a mea copilărie,
Ca osândă de moarte în care să citeşti:

Să-ţi arăt împrejuru-mi un larg cerc de morminte,
In care dorm fraţi, rude, părinţi ce m'au iubit,
Să vezi ce e durerea, să vezi d'aveam cuvinte,
Când chiar de providinţă nevrând m'am îndoit[1].

Aceste triste împrejurări fac din tânărul poet un fel de Prometeu legat de stânca lui de jale. In jur se învârteşte în rotocoale tot mai strânse un vultur: e gândul morţii. In mijlocul atâtor dureri, la ce bun viaţa? — la ce bun să mai trăeşti? Astfel se întreabă poetul, dar trebuie să spunem de pe acum, măcar în treacăt, că se întreabă numai pentru sine, fără a se atinge de înţelesul

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 123.

şi rostul adânc al vieţii, — cum face de pildă Eminescu.

Ni-l putem închipui lesne în preajma anului 1832: tânăr, de tot tânăr, ca o floare peste care a căzut o brumă timpurie, poetul e trist şi palid

In mâna mea cea slabă plecam galbena-mi frunte [1])

zice el în *Prieteşugul*, şi aceasta e de altminteri icoana desăvârşită a poetului romantic din preajma lui 1830. Căci, pe lângă durerea, pe care fiecare vers o vădeşte ca sfâşietoare, e şi oarecare înrâurire lamartiniană şi byroniană în această «frunte galbenă sprijinită pe mâna slabă».

Iubeşte de sigur liniştea şi singurătatea:

Scârbit peste măsură
De sgomotul cetăţii,
Eu caut în natură
Un loc făr' de murmură
Supus singurătăţii.

cântă el în *Intristarea*[2]) şi gândindu-ne că «cetatea cea sgomotoasă» nu e decât liniş-

[1]) In *Prieteşugul*, p. 102; un vers asemănător în *Anul 1840*, p. 26.

[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 93.

tita Târgovişte, ne gândim iarăşi la Lamartine şi la al său «Isolement».

E foarte firesc deci ca gândul morţii să se fi abătut asupra lui, *ademenindu-l pe drumurile ei.* Şi în adevăr, în cele cinci elegii ale lui din 1832 suflă un vânt de moarte ce te mişcă prin puterea şi stăruinţa lui. Nefiinţa — cum ar zice Eminescu, şi cum zice odată şi Alexandrescu — îl încearcă atât de stăruitor în cât ajunge ca o «obsesie», pe care o găsim chiar în *Adio la Târgovişte:*

Aşa! aşa! iubite, s'a dus scumpul meu bine!
Văzând că nu-mi rămâne plăcere pe pământ,
Văzând că pentru mine s'au dus zilele line,
Pui mâna p'a mea frunte şi caut un mormânt[1]).

sau la încheiere:

Zic lumei un adio, iau lira şi mă duc.

In *Miezul Nopţii* găsim din nou:

Puiu mâna p'a mea frunte şi caut un mormânt[2]).

In *Intoarcerea,* întâmpinăm aceiaş dorinţă de fiu nenorocit care ar voi să împărtăşească mormântul părinţilor:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 136.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 99.

Acum grijile, mâhnirea, îmi gătesc al meu mormânt:
Eu voiu perde fără vreme, minte, viaţă şi cuvânt:
Eu voiu însoţi ţărâna trupului meu trecător,
Cu ţărâna unui tată cărui viaţa sunt dator [1]).

Cred că am lămurit destul de limpede izvorul melancoliei lui Alexandrescu în preajma anului 1832. Moartea părinţilor lui erà prea proaspătă, icoana lor prea vie încă în amintirea lui, nevoile în care se sbăteà poetul prea amare pentru ca din toate aceste împrejurări adunate să nu isbucnească un puternic sentiment de melancolie şi de desgust de viaţă.

Curând după aceea, Alexandrescu veni la Bucureşti. Adevărata viaţă începù acum pentru dânsul şi cea mai grea: viaţa dusă printre străini. Traiul acesta de «pripăşit» pe lângă curţile boereşti, de care aveà să-i amintească de atâtea ori Eliade, din dorul de răzbunare, trebuie să fi fost pentru poet o cunună de trandafiri şi de spini.

Multe nepotriviri de fire trebuie să-l fi făcut să sufere. Apoi, odată cu maturitatea vârstei, odată cu pilduirile vieţii, cu ciocnirile de toate zilele, simţirea lui de tânăr

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 112.

orfan, fără căpătâi şi fără rost, dobândeşte alte temeiuri de melancolie. El nu mai plânge numai moartea timpurie a părinţilor: la 1838, el are acum 26 de ani şi e bărbat aproape închegat, care încercase «răutatea lumei».

Această cunoaştere a oamenilor îl face să sufere şi să privească viaţa, în chip dureros:

Dar pământul nu are talazuri mai cumplite,
Stânci mai primejdioase, mai grele de trecute?
A! martur iau p'acela, ce asprele ursite,
Viaţă de durere şi chinuri i-a ţesut!

cântă el în strofa scoasă din ediţiile din 1847 şi 1863, din poezia sa *Barca* [1]), Melancolia lui rămâne aceaş, numai izvorul ei se schimbă, şi în *Mângâierea unei tinere femei*, putem urmări şi mai bine acest lucru. Iată o strofă [2]):

Să vezi apoi în lume cumplita răutate
Otrăvindu-mi, ani, zile, chiar umbre de plăceri:
Să vezi:... Ah! atunci nnmaĭ, atunci ai vedea poate
Câte un singur suflet coprinde 'n el dureri!

Se cunoaşte că nu mai suntem în 1832.

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p 90.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 123.

ci la 1838; căci în versurile aceste vedem că tresare o nouă fibră, pe care n'o cunoaşteam încă.

Ne e lesne să urmăm această fibră şi în alte poezii. Trecem de pildă la culegerea din 1842, unde, în *Viaţa câmpenească*, de pildă, găsim versuri ca următoarele [1]):

A! dacă o providinţă
Asupra mea ar privi,
Dacă smerita-mi dorinţă.
Soarta o ar împlini:
Departe d'ai răutăţii
Tovarăşi nelegiuiţi,
De cursele nedreptăţii,
De oameni neomeniţi,
ş.c.l.

Chiar în frumosul «*Anul 1840*» găsim o strofă plină de aceiaş înţelegere dureroasă a egoismului vieţii şi a răutăţii omenirii [2]):

Politica adâncă stă în fanfaronadă
Si ştiinţa vieţii în egoism cumplit;
D'a omului mărire nimic nu dă dovadă,
Si numai despotismul e bine întărit.

*

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 151.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 25.

Ajungem acum în miezul micii noastre cercetări, punându-ne întrebarea dacă Alexandrescu a fost un pesimist sau nu? Lacrimi, găsim multe în versurile lui, simţire dureroasă, o veşnică chemare a morţii pe aripile ei mântuitoare.

In literatura noastră, nu e poet care să fi plâns mai mult; în Eminescu chiar nu vom găsi atâta sbucium, şi în cele dintâi poezii, o chemare mai statornică a morţii.

In culegerea din 1832, nota elegiacă şi funebră e atât de neşovăitoare în cât pentru a-i găsi pereche ar trebui să trecem şi peste Eminescu, şi peste Lenau şi peste Lamartine, pentru a ne oprì la marele cântăreţ al morţii, Leopardi.

Şi cu toate aceste Alexandrescu nu e un pesimist [1]).

Am cercetat melancolia lui, şi am arătat că acest «mal de vivre» ce sbucneşte cu stăruinţă mai ales din cele dintâi versuri ale sale, are un temei foarte lămurit.

Nu avem dinaintea noastră o durere închipuită, sau o durere din ordin mai obştesc.

[1]) A se vedeà aceiaş analiză în excelentul studiu al d-lu Găvănescu: *Meditaţiile lui Grigore Alexandrescu.*

Poetul sufere şi ne cântă suferinţa lui în versuri ce nu depăşesc cuprinsul ei mărginit. E drept că la temeiul oricărui pesimism, e o durere personală, uneori nemărturisită, dar totdeauna răscolitoare. O infirmitate trupească sau sufletească, o neisbutire statornică în toate rosturile vieţii, o desamăgire sentimentală, sunt tot atâtea pricini ce pot face din viaţă o povară, pe care am fi bucuroşi s'o lepădăm. Poeţii de obiceiu nu se mărginesc însă la atât: ei lunecă lesne la generalizări pripite; în loc de a-şi înfrână simţirea, ei o aruncă în afară, citindu-şi durerea în lună, în stele, în firul de iarbă bătut de vânt. Pretutindeni unde se întorc, nu văd decât suferinţa lor; ei citesc astfel gândul şi dorul morţii în tot ce vieţueşte. Din melancolic poetul devine pesimist.

Pesimismul de cele mai multe ori, nu e decât o înşelare de sine, de altminteri destul de firească. Ne oglindim simţirile noastre în tot ce ne înconjoară: de râdem, râdem de mii de ori, de plângem, plângem de mii de ori; brazda de tristeţă a frunţii sau zâmbetul nostru de fericire le vedem

pe fruntea şi pe gura trecătorului. Dacă sântem îndrăgostiţi, lumea întreagă ne pare îndrăgostită: păserile ciripesc, chemându-se părechi, părechi în crângul tăinuitor al desfătării lor; o rază de soare pare a se strecură în jurul chipului tuturor femeilor, a căror gură se deschide înflorită la fericire şi la dragoste, aşteptând o gură nevăzută — a noastră a tuturor — ca s'o sărute. Râde firea în râsul nostru: râd jerbiile de aur ale soarelui, râde ciocârlia, râde boaba de rouă, ce luceşte dimineaţa pe firul de iarbă. Cu vopseaua sentimentelor noastre, zugrăvim astfel cerul şi lumea întreagă.

Melancolia lui Alexandrescu lunecă şi ea uneori, e drept, la astfel de generalizări grăbite.

Suferind, poetul ajunge să se întrebe, dacă nu sufere ca şi dânsul această natură, ce se sbuciumă în jurul lui:

> Urechea mea ascultă torentul ce plesneşte,
> Talazul ce se sparge de malul său plângând;
> Şi glasul meu le 'ntreabă ca noi de pătimeşte,
> Şi tot are un cuget, o vorbă şi un gând [1]).

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, *Prieteşugul*, p. 102.

Prin urmare își trece și dânsul câteodată sentimentele lui, firii: talazul «plânge».

In aceeaș poezie *(Prieteșugul)*, printr'o pornire firească a spiritului omenesc, a putut ajunge la încheierea că toate pe lume sânt supuse durerii. Versul în care își încheagă această părere — vremelnică de altminteri — e vrednic de Eminescu [1]):

> Iată c'a noastre pasuri p'a morții se duc cale
> Și toate la durere supuse aici sânt.

In *Meditația*, din 1838, găsim aceiaș întorsătură de spirit, mai filozofică și mai generală. In fața câmpiei, unde căzuseră în luptă atâtea trupuri tinere, eră locul ca gândirea poetului să se ridice spre a privi mai de sus nimicnicia vieții. S'au luptat și au pierit cu arma 'n mână; un monument se înalță de asupra spre a le pomeni slava în veacuri: dar ce folos, căci slava e deasupra, pe când ei stau în pământ! Toate sunt zadarnice; viața omului ca floarea câmpului... Strofele prin care poetul își limpezește această simțire de desăvârșită potrivire a tuturor dinaintea morții secerătoare fără osebire,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 102.

amintesc pe Eminescu. Ele mai amintesc pe un Bossuet laic ce ar propovăduì puternicilor pământului umilinţa dinaintea nimicului biruitor... Slava ? Cinste ? Cuvinte: fum risipit de vânt deasupra unui pumn de cenuşă...[1])

Puţin mai înainte un monument s'arată;
Să-l privim... Dar ce semne de cinste pe el sânt?
Negreşit cei dintr'însul slăviţi au fost odată:
Azi slava stă d'asupra şi omul în pământ!

Iată, fără 'ndoială, o mare mângâere
O voi, care un titlu şi un nume pismuiţi!
Când tot ce e 'nalt cade, şi când mărirea pere,
Mărirea, înălţarea, la ce le mai doriţi?

Din vremile trecute, în veacuri viitoare,
Un nume să răsune, cu slavă 'mpodobit,
Să treacă peste vârste şi peste ani să sboare,
Acela ce îl poartă cu ce s'a folosit?

Când marea 'ntărâtată, corabia-ţi sdrobeşte,
Când loc de mântuire nu este, nici liman,
Când în grozave furii asupra ta po neşte;
Spumoasele lui valuri bătrânul Ocean:

Spune-mi, îţi pasă-atuncea să ştii de mai pluteşte
Catartul fără pânze ce nu-ţi e de ajutor,
Să vezi dacă pe unde se ţine, se clăteşte,
Si dac' ai fost odată în barcă sau vapor?

In acest chip larg, şerpuitor şi am puteà spune chiar măreţ ştià să-şi reverse sim-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 83.

ţirea acest tânăr de douăzeci şi cinci de ani, potrivind icoanele cu înălţimea senină a cugetării, ca într'o cuvântare de îngropăciune a lui Bossuet. Filozofului creştin însă i se păreà omenirea o pulbere suflată de vânt la picioarele dumnezeirii, el nu voià să nimicească încrederea în viaţă ci să pogoare numai trufia omenească dinaintea lui Dumnezeu. Poetul *Meditaţiei* loveşte viaţa în chiar înţelesul ei : viaţa omenirii i se pare o dramă însângerată, de la care îşi depărtează mâhnit privirea :

Viaţa e o luptă, o dramă variată
Şi actu-i cel din urmă în veci sângerat :
Moartea-l încoronează, moartea neîmpăcată,
Care în a sa cale pe nimeni n'a uitat.

A, întorcând privirea spre veacurile trecute,
Şi ne 'ncetat pământul văzându-l pustiit
Văzând tot aste rele, tot zile neplăcute,
De soarta omenirii, din suflet m'am mâhnit ! [1])

Aceste versuri sânt de adevărat pesimist, dar sânt totodată singurele ce se găsesc în opera lui Alexandrescu, în care vom da firește peste multe lacrimi, peste multă suferinţă personală dar niciodată peste bles-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 85.

temul vieții în sine, sau peste pierderea credinții în viitor. Departe de a fi pesimist, ne rămâne să arătăm că Alexandrescu e un amestec de optimism și de criticism.

*
* *

Palid stinge Alexandrescu sfânta candel' a sperării,

astfel scria Eminescu despre Alexandrescu, în «*Epigonii*» săi, și nici nu puteà fi mai nedrept. Versul însă, cu icoana lui energică, a prins așà că de obiceiu poetul nostru e închipuit ca un pesimist, care a stins din cerul sufletesc al omenirii lumina cea mai strălucitoare: *nădejdea*.—Alexandrescu desnădăjduit? Alexandrescu pesimist?—Nu putem primì acest fel de a vedeà. Una fără alta nu se poate ; nu poți fi pesimist dacă ai nădejde în viitor. Privind viața ca un rău, voind a rupe cu ea orice legături, nu mai poți nutrì credința că ziua de mâne va fi mai bună; pesimistul nu privește răul ca ceva trecător, putându-se schimbà după împrejurări, ci-l crede legat de însuși faptul de a trăì. Când însă nu ești mulțumit de ziua de astăzi, ce-ți întinde un pahar pe care n'ai vrea să-l primești, dar nădăjdueşti

într'o zi de mâne mai fericită mai înălţătoare, poţi fi un melancolic sau un răsvrătit, dar nici de cum un pesimist sau un desnădăjduit. Aşà erà şi Alexandrescu[1]).

«Candela sperării» n'a stins-o Alexandrescu nici o dată, ci a aprins-o de cât mai multe ori, chiar când nu trebuià — ceea ce-l făceà apoi să sufere. Iată încă un izvor al melancoliei lui, ce ar trebuì limpezit.

Cunoaştem împrejurările de viaţă ale lui Alexandrescu, în jurul anului 1832. Nepăsător sau chiar oţelit de luptă să fi fost şi poeziile lui trebuiau totuş să fie melancolice. Peste capul lui de copil de 18 ani se adunaseră norii grei ai nevoilor timpurii; cu toate acestea dintre dânşii se deschise repede o portiţă, prin care se zărià o luminiţă de pace, ce-şi furişà o rază pe fruntea poetului, încununând-o. Sufletul lui se umplù de o bucurie sfântă, întâlnind în cale pe Ion Ghica. Iată-l deci pe înneguratul tânăr, ce cu o clipă înainte chemà moartea pe aripele ei fâlfâitoare, iată-l înstrunându-şi

[1]) Din acest punct de vedere studiază şi d. I. Găvănescu pe Alexandrescu în excelentul său studiu: *Meditaţiile lui Grigore Alexandrescu*, Bucureşti, 1896.

lira pentru a cântà un imn «*Prieteşugului*», care începeà să-i îndulcească viaţa.

Prieteşugul singur e nesupus el moartei !
El e fără stricare c'al său începător,
Şi el ne întăreşte spre înfruntarea soartei
Ne face-amarul vieţei ceva suferitor.

La glasul său cel dulce, ca noaptea care cade,
Când soarele cel falnic s'arată sus pe cer,
A mea nenorocire se curăţă şi scade
Simţirile durerii se 'mprăştie şi per.

Acum prin el nădejdea în mine văz răsare ;
Şi sufletu-mi s'alină cu 'ncetul şi uşor,
Ca pruncul ce-l adoarme a mumei lui cântare,
Ca pasărea ce-o trage murmurul de izvor.

Slăvesc cu umiiinţă pe Veşnicul părinte,
Pe calea cea ghimpoasă eu merg neimputând,
Şi orice fel de chinuri, le sufăr eu ca sfinte,
La moarte mă voi duce ca lebăda cântând[1]).

Totul s'a schimbat aşadar ca prin farmec ; durerea «s'a curăţit şi a scăzut». *Nădejdea* — şi acest cuvânt trebuie păstrat — răsare în sufletul lui, făcându-l se înalţe un imn de slavă veşnicului părinte.

Ori unde ne vom opri vom da peste cuvântul de nădejde, care în adevăr trebuie să-l fi ispitit foarte des. Chiar la începutul

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 103, 104.

aceleeaş poezii — *Prieteşugul* — poetul cere de la primăvară să facă să-i răsară în suflet nădejdea, aşa cum face să răsară pe câmp florile:

> Şi fă în al meu suflet *nădejdea* să răsară,
> Precum răsare floarea în valea ce 'nverzeşte.

Trecând la culegerea de poezii din 1838, cercetarea nu e mai grea: La 1832 durerea lui fusese îndulcită de «prieteşug», la 1838 sufletul poetului primì o puternică îmbărbătare de la dragoste. Intâlnind în cale pe Eliza, cea d'intâi iubită cunoscută a lui, poetul crezù a fi găsit în sfârşit fericirea, după ce o căutase atâta vreme «în pustiuri, pe dealuri, pe munţi, pe câmpii» cum spune el atât de naiv.... Dar a căutà fericirea înseamnă a crede într'însa şi un pesimist adevărat începe prin tăgăduirea ei. Poetul nu numai că a căutat-o, dar a şi găsit-o în ochii iubitei lui. Toate i se par prefăcute. Firea se îmbracă într'o haină nouă: cerul se insteleazà, câmpia se spuzeşte de flori, şi în locul desgustului de viaţă, bucuria tânără încolţeşte în sufletul lui.

In *Barca*, poetul îşi îndeamnă barca :

Saltă iubită barcă! Nimic nu te opreşte,
Aerul este dulce, tot sgomotul e mort;
Nădejdea ţine cârma, şi cerul ne zâmbeşte
Supt toată a lui lăţime, noi nu vom găsi port? [1])

Această barcă pare a fi barca vieţei poetului : la cârma ei stă nădejdea în ceva mai bun, care, dacă nu e acum, nu va întârzia să vină. Simbolul e din acele ce lovesc. El ne poate înfăţişa întreaga fire, într'o icoană vie, a lui Alexandrescu, — acest *meliorist*, cum îl numeşte cu dreptate d. Găvănescu [2]), acest veşnic iluzionist, care şi-a scris cele mai multe din poeziile lui cu o pană căzută din aripa lui Icar. Înşelat odată în aşteptările sale — şi aceasta e adesea soarta celor ce speră — el nu desnădăjdueşte, ci stăruie a crede într'un viitor mai bun, într'o fericire apropiată :

Până când fericirea atâta aşteptată
Imi va răsplăti veacuri trecute cu amar,
Dacă şi astă *nădejde* ca altele 'nşelată,
N'o trece ca speranţă şi n'o fi în zădar ! [3])

[1]) Versuri scoase din ediţiile din 1847 şi 1863. Alexandrescu-Gârleanu, p 90.

[2]) I. Găvănescu : *Meditaţiile lui Grigore Alexandrescu*.

[3]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 92.

Chiar numai din această strofă, am puteà face o observaţie, pe care o vom desfăşurà, dealmintrelea, aiure..... Alexandrescu nădăjdueşte, are dinaintea ochilor acest minunat curcubeu al iluziunilor pururi tinere, dar pe lângă această putere înaripată a amăgirii de sine, el mai are, ca un moderator, şi puterea de critică ce-l face să-şi închipuie mai dinainte că nădejdea lui ar puteà fi înşelată. Alexandrescu e aşadar un amestec de meliorism şi de criticism, după cum se dovedeşte şi din versul:

Dacă ş'astă nădejde ca altele 'nşelată,

şi care cercetat mai cu deamănuntul ne va lămurì şi mai mult opera lui.

In «*Peştera*» poetul ne încheagă teoria «nădejdei», de care atârnă şi pacea zilelor noastre şi răsplata vieţii viitoare:

Şi omul care crede, şi omul ce aşteaptă
D'o sfântă mângâere în veci e însoţit;
Pacea va fi cu dânsul, el va lua răsplată
Căci a *nădăjduit*. [1])

In *Meditaţia* găsim acelaş amestec de

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, strofă adăugată în ediţia din 1847, p. 89.

meliorism şi de criticism ; poetul nădăjdueşte, deşi bănueşte că nădejdea lui poate să nu fie de cât o amăgire :

> Câte feluri de chinuri asupra-i se adună!
> Insă vezi cum *nădejdea* o 'nşeală ne'ncetat?
> Cu o dulce zâmbire vine, ţinând de mână
> Icoana fericirei. Dai s'o prinzi... A scăpat..[1])

Trecând la culegerea din 1842, ce înflăcărat imn meliorist găsim în *Anul 1840!* Inţelesul şi însemnătatea socială ale acestei minunate poezii, le vom stabili ceva mai târziu. Ne oprim totuş şi aici o clipă, cu atât mai mult cu cât Eminescu s'a gândit la *Anul 1840*, când a spus că Alexandrescu a stins candela sperării din ruina unui an. Nu, Alexandrescu n'a stins candela sperării : aceasta poezie e dimpotrivă una din poeziile cele mai melioriste. Meliorismul lui merge până acolo încât poetul aşteaptă de la un singur an o prefacere a unei întocmiri sociale străvechi :

> Incepi, preţă, răstoarnă şi îmbunătăţează,
> Arată semn acelor ce nu voesc să crează;
> Ado fără zăbavă o turmă ş'un păstor!

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 85.

strigă inspiratul poet. A aşteptă aceasta, înseamnă a aşteptă minuni, lucru de care îşi dăduse de altminteri seama şi poetul:

An nou! Aştept minunea-ţi ca o cerească lege!

In *Anul 1840* am puteà cercetà şi mai bine amestecul de amăgire şi de critică, din topirea cărora ieşì această fire atât de curioasă şi de neegală a poetului, dar o vom face-o atunci când vom stăruì mai mult asupra laturii politice şi patriotice a operii lui Alexandrescu.

Şi, dacă poetul este totuş adese atât de amărît de viaţa sau de lumea în care trăeşte, nici nu puteà fi altminteri. Tristeţea lui nu isvorăşte din lipsa de credinţă sau de nădejde, — ea isvorăşte uneori dimpotrivă dintr'un belşug de nădejdi, de iluziuni. — Şi cum iluziunile sunt făcute pentru a fi amăgite, e lesne de înţeles pentru ce Alexandrescu fù de multe ori desamăgit: ai crede o ciocârlie ce ar voì să atingă tăria cu aripa-i, şi cu cât se încordează să se înalţe cu atât şi puterile o părăsesc; într'o clipă ea se prăvăleşte apoi în văzduh.

In 1847 Alexandrescu rămăsese acelaş. Puterea lui de nădăjduire nu se ştirbise întru nimic. Anii trec — fugaces anni, cum ar spune Horaţiu — anii trec: şi când poetul stă să se întrebe dacă ei şi-au îndeplinit făgăduelile, pe care le aduceau atât de zâmbitoare, — aceeaş tristeţe! Vremea a trecut tot atât de pustie şi tot atât de lipsită de rod: sub ruinele ei zac toate nădejdile poetului, moarte:

Un ceas e de când anul trecu... Mi-aduc aminte
Cu ce nădejdi zâmbinde, ce dulce a 'nceput:
Ce vie salutare din inimă fierbinte
L'a priimit! ce seară! de an atunci trecut.

. . . . . .

Aşa'l doream! In lungă, în oarbă 'ncredinţare
Eu nu vedeam că soarta zâmbeşte cu amar;
Că vremei şi durerei găteşte răsbunare,
La vechile lor drepturi uitate în zadar [1]).

Sărman poet: desamăgirile îl aşteaptă la orice cotitură a vieţii. «Visuri, nădejdi, amăgiri», iată ghirlanda ce'i încununează fruntea, şi pe câre vântul o desfrunzeşte la cea dintâi adiere [2]:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 73.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 150.

Şi florile tinereţei,
Visuri, nădejdi, amăgiri,
Acea ghirlandă a vieţei
Ţesută de năluciri,
Care, câte una una
Treptat s'au desfiinţat
Ca frunzele ce furtuna
De verzi le-a smult, le-a uscat,
Mi se arată înainte...

Florile tinereţii, zice poetul... Nu, florile vieţii lui întregi, ce i-au încununat şi părul cărunt.

Acum, după această cercetare, mai putem spune că Alexandrescu a fost pesimist?

Hotărît, nu. Poet al durerii şi al suferinţii, da : — dar al unei dureri izvorâte rând pe rând din împrejurările nefericite ale copilăriei lui, din cunoaşterea timpurie a oamenilor şi a răutăţii lor şi din desamăgirile pe care le avù din pricina firii lui prea iluzioniste. Poet al desnădejdii, sau al vieţii privite ca un rău în sine, — oricum, nu.

§ 2. Poezia erotică: Cele două romane de dragoste ale lui Grigore Alexandrescu

In preajma anului 1832, Alexandrescu n'a cântat dragostea... La vârsta când celor mai mulți dintre poeți li se deschide sufletul la iubire, — poetul nostru aveà alte îngrijorări; sbuciumându-se singur pe lume, el era împresurat de o jale timpurie ce-l făceà să-și cânte părinții morți. Dragostea n'avusese încă timpul să'l încerce cu ispitele ei.

Iată însă că în 1831 Alexandrescu se întâlni cu Ion Ghica — și cunoaștem în ce versuri a salutat el această întâlnire și prietenia ce se închegă atât de repede! «Chinurile», de care mereu ne vorbià până atunci, se risipiră ca sloiurile de ghiață dinaintea celor dintâi raze ale soarelui tânăr și biruitor:

Dar însă, de odată un duh de mângâere,
Un sunet cu dulceaţă, un glas pătrunzător
In sufletu-mi răsună, amărăciunea pere,
Căci aflu la necazuri un suflet simţitor. [1])

Un poet, care poate cântà aşa de înflăcărat prietenia, care poate pune în vorbele lui o înmlădiere atât de drăgăstoasă pentru a vesti apropierea izbăvitoare a unui sentiment,—acel poet va fi de sigur şi un cântăreţ al dragostei. Şi, în adevăr, în culegerea de la 1838 găsim un întreg şir de poezii de dragoste, care fac la un loc ceeace am puteà numì *ciclul Elizei.* Cine erà această Eliză, nu ştim. O va fi chemat aşa sau altminteri — căci să nu uităm că sântem în vremea Elvirelor romantice, — iarăş nu ştim; dar e sigur că în 1837, pe când poetul se află la vama din Focşani, fusese încercat de această iubire ce se închegă apoi într'un grup de poezii erotice.

La Focşani i se urâse poetului cu îndeletnicirea puţin plăcută de a cercetà de paşaport pe trecători şi de a însemnà oile la răboj. Cunoaştem descripţia plină de umor a locului de vamă, pe care ne-a

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 102.

făcut-o el însuş în *Epistola familieră*. Suflet pornit spre iubire, şi toată corespondenţa lui cu Ghica ne arată ce loc aveà femeia în gândurile lui, Alexandrescu aminteşte şi în *Epistolă* de puţinele prilejuri de dragoste ce-l îmbiau la Focşani:

Nimfele le văz desculţe; îmbrăcate 'n pei de oi,
Păstoriţele, pe viscol, pe furtune şi pe ploi,
De a lor ticăloşie ocolite ca d'un lanţ
Ţi ridică toată pofta de a face vr'un romanţ[1]).

Cu astfel de «nimfe desculţe», de sigur, nu puteà împletì idile poetul rafinat al curţilor mari; de aceea, se mulţumì să steà singur ca un pustnic:

Aşa mărginit în sine-mi trăesc aici ca, un sfânt,
Şi 'mpărat al nefiinţei mi se pare cum că sânt.

Intr'o aşà părăginire sufletească se află prin urmare Alexandrescu, când întâlnì pe Eliza, ce-i risipì urâtul, ţesând împreună romanul de dragoste pe care îl vom cercetà, după culegerea din 1838.

Cea dintâi pagină a acestui roman de dragoste pare a fi poezia *Eliza*, care, cu toată stângăcia, cu toată retorica ei rece, e un

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 191.

fel de imn de mulțumire pentru fericirea găsită.

Poetul o căutase pretutindeni, fără a o fi găsit: o căutase pe dealuri, pe munți, pe câmpii, pe «valurile mării», în «pustiuri» (ce pustii?), pentru a da apoi peste dânsa acolo unde ar fi trebuit s'o cerceteze mai întâi: *în ochii iubitei.* Ocolul e prea mare, și poezia prin retorica ei ne amintește pe Ovidiu, un maestru al genului. Căutarea merge atât de departe, încât poetul ne spune c'a iscodit fericirea până și pe valurile mării, în titluri, în bogății, ceea ce nu înțelegem decât printr'o prea slobodă licență poetică.

Poezia e vădit slabă; pe lângă întreaga ei întorsătură nefirească, ea mai are și câteva note de un gust îndoios. Iubita i se pare de pildă atât de frumoasă, încât dacă ar fi fost în Raiu în clipa facerii lumii și s'ar fi zărit într'o fântână, despoiată cum era, ar fi chemat pe tovarășele ei pentru a le spune:

«Voi sânteți prea plăcute și dulcea-vă privire,
Inima mea o trage, mi-e drag să vă ascult;

Dar văz colo în apă, un lucru peste fire,
Un chip care vă 'ntrece, şi-mi place şi mai mult»[1]).

Dacă ne oprim mai mult asupra acestei poezii, o facem fiindcă o privim ca un moment din viaţa poetului şi pentrucă am întreprins să scriem biografia lui sufletească în momentele ei caracteristice.

Intâlnind-o pe Eliza, viaţa i se însenină, urâtul îi pierì, şi împrejurimile Focşanilor începură a-i plăceà:

Vedeţi aceste locuri, aceste stânci râpoase?
Vedeţi pământu-acesta de tot nelocuit?
Ei bine, aici toate mie imi par frumoase!
Mai mult decât ori unde, aici sânt fericit.

Tocmai «aceste stânci râpoase» şi «pământul nelocuit», pe care le întâlnim şi în *Epistola familieră*, ne-au făcut să încheiem cu siguranţă că întâiul roman de dragoste al poetului s'a petrecut la Focşani. Romanul de altminteri fù fericit; cea dintâi poezie ne arată o iubire mulţumită, încununată de izbândă; versurile ei ne şoptesc de strângeri de mână, de ochi ce se privesc adânc şi de clipe în care amândoi iubiţii uită lumea... La urmă e totuş o notă

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 106.

dureroasă, care merită să fie amintită. In mijlocul acestei iubiri ce se desvăleşte, poetul se gândeşte la sfârşitul firesc al celor mai frumoase lucruri din această lume trecătoare :

> Zic: «Viaţa este scurtă, şi fericirea trece :
> Spun că plăcerea stinge făclia lui Amor.

Plăcerea stinge făclia lui Amor, — adică dragostea se curmă prin înseşi plăcerile ei. Cuvânt adânc ce ascunde un înţeles mai larg : simţirile noastre îşi găsesc peirea în chiar folosul ce tragem dintr'ânsele !...

Cu mult mai frumoasă şi prin unele strofe chiar o adevărată podoabă a literaturii româneşti e *Aşteptarea*, ce ne vine din aceeaş vreme şi poate chiar după *Eliza*. Poetul îşi aşteaptă iubita, la marginea unui crâng... Cine a trecut prin Focşani şi cunoaşte locul unde a fost casa de vamă, ştie că nu departe se află şi acum un crâng. Nu credem să facem o greşală, punând «scena» *Aşteptării* chiar în acest crâng... Copacii se clătesc şi la fiecare frunză ce foşneşte, iubitul tresare, ascultând. In zadar, nu e ea. Totul se mişcă, totul freamătă, norii

aleargă ca umbrele, luna se iveşte. Şi atunci poetul, care în *Prieteşugul* se întrebase dacă natura nu sufere ca şi dânsul, se întreabă dacă nu cumva luna, îndrăgostită, se duce şi dânsa în taină, după nori, la vreo întâlnire. Strofa e în adevăr frumoasă:

Poate că şi ea are o tainică 'ntâlnire,
Poate că stăpânită de-asemenea simţire,
Păşeşte 'nvăluită îu umbra unui nor.
Chiar în acele sfere care au ceresc nume,
Poate-amorul domneşte ca aerul în lume:
Cu ce drept omul singur să fie simţitor? [1])

In aceste clipe de aşteptare, în care viaţa sufletească e crescută, amintirile, simţirile, icoanele vin şi se alungă ca biciuite, copilăria i se arată, deodată, dinaintea ochilor ca un basm fericit. Hotărâri de viitor se încheagă, de viaţă liniştită, fericită, departe de sgomotul lumii şi de ademenirile ei zadarnice — şi năluca aceasta de viitor se preface într'o minunată strofă [2]):

Sătul de mari nimicuri ce nu dau fericirea,
Cătând în viaţă pacea, şi'n pace mulţumirea.
Ca râul fără nume, aş trece neştiut.
Ori cât de mic e templu, dar tot îl locueşte,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 108.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 110.

Acela ce pământul şi cerul stăpâneşte:
Numai pentru-a lui slavă şi omul s'a născut!

Dar cugetarea ce sburà pe aripi sprintene, se opreşte de odată din avânt. Un foşnet de frunze se aude. Inima-i tresare. E o părere numai? Nu, de astădată e *ea*:

Din frunza 'ntunecată a pădurii vecine.
Se întinde o umbră... Cineva par'că vine...
Părere 'nşelătoare ş'acum mă amăgeşti?

Dar nu! Văz o fiinţă... spre mine 'naintează...
Să m'arăt... De vederea-mi ea nu se spăimântează.
Un străin pe aicea sfială ar avea.
Ea păşeşte, ia seama... o auz că şopteşte.
Negreşit e femee... Ce zice? Mă numeşte!
Peptul, inima-mi bate. Aceasta este ea.

Intreaga poezie — mai ales după scoaterea a trei strofe din ediţiile din 1847 şi 1863, în adevăr supărătoare — e una din cele mai bune ale poetului, în acest gen erotic, în care Alexandrescu nu a isbutit totdeauna pe deplin.

Până acum poetul plutise în seninul iubirii mulţumite şi îndestulate; toate au însă un sfârşit. Şi sfârşitul întrezărit de dânsul—*în Eliza*—veni. Demisionând din armată, Alexandrescu trebui să plece din Focşani, punând astfel capăt unui roman

ce-i înveselise trista şedere într'un oraş de provincie. *Inima mea e tristă*, e tocmai poezia ce încheagă duiosul moment al despărţirii. Gândindu-se la «plăcerile, fericirile, mulţumirile» gustate cu Eliza, poetul e de sigur trist:

Adio! N'am cuvinte,
Să-ţi arăt tot ce simte.
In astfel de minuturi, mâhnit sufletul meu
E o durere mare,
Şi suferinţi, pe care
A le simţi pociu numai, a le descri mi-e greu [1].

Viaţa o să-i pară de acum pustie:

Minuturile veacuri o să le socotesc.

Ceeace-l îngrijeşte mai mult, e gândul că iubita nu-i va păstrà credinţă, şi nu se va mai gândi la dânsul, trecând prin atâtea locuri sfinţite de dragostea lor:

Când seara tu vei merge
Pe câmpuri, a culege
Flori tinere ca tine, s'acoperi fruntea ta,
Dacă din întâmplare
Vei nemeri o floare
Ce poartă un scump nume ce-i zic: «Nu mă uità»;
Atunci, atunci gândeşte
De mine că-ţi vorbeşte.

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 113.

zice poetul — grăbindu-se de sigur, cel dintâi, s'o uite! O, zădărniciì ale inimii!...

Poezia de altminteri, trebuie s'o spunem, e slabă; ar voì să fie elegiacă, dar e scrisă în ton de romanţă sentimentală şi dulceagă, cu întorsături de vers, ce ne sânt, cel puţin acum, din cale afară de cunoscute. Noi n-am amintit-o decât pentru că e încă un «moment» al acestei dragoste...

Plecând din Focşani, Alexandrescu, se abătù, după presupunerile noastre, şi pe la Brăila, unde pe lângă *Meditaţie* mai scrise şi *Barca*.

Cea dintâi sfâşiere a despărţirii trecând, fu înlocuită cu o părere de rău destul de acoperită pentru a nu mai fi şi o durere; o părere de rău amestecată cu o duioasă recunoştinţă pentru atâtea mulţumiri, o stare sufletească din cele mai poetice, în care durerea se îngână cu plăcerea, ca ziua şi noaptea în amurg.

In această stare de mulţumire, privind la cer şi la apă, în aceste ceasuri de «vie desfătare», dacă s'ar află lângă el şi dânsa! Barca lunecă, poetul zăreşte o stea pe cer,

prin a cărei rază tremurătoare trimite o salutare iubitei îndepărtate...

Poezia iar nu are vreo deosebită frumuseţe literară ; întâmpinăm aceeaş notă uşoară şi dulceagă de romanţă. Cu dânsa se încheie — cel puţin în culegerea din 1838 — cel dintâi roman de dragoste al poetului, care începù cu un imn de mulţumire pentru fericirea întrupată într'un chip femeesc *(Eliza)*, pentru a trece prin dulcele emoţii ale aşteptării *(Aşteptarea)*, ca străbătând sfâşiitoarea clipă a despărţirii *(Inima mea e tristă)*, să ajungă apoi la acea dulce stare sufletească, cu deosebire prielnică poeziei, de părere de rău, de melancolie, de duioasă recunoştinţă pentru iubita rămasă departe *(Barca)*.

Romanul de dragoste cu Eliza, pe care îl credeam isprăvit pentru totdeauna, mai are încă un scurt răsunet şi în culegerea dela 1842, în *Te mai văzui odată*, un adevărat imn al dragostei redeşteptate de odată...

Poetul se află într'un bal, la Bucureşti, desigur, stând rece în mijlocul atâtor frumuseţi.

Atunci intrași,

strigă el. Intâlnind-o într'un bal la București, avem cel puțin dovada că iubita din Focșani nu era una din acele «nimfe cu picioarele desculțe», despre care ne amintise poetul în *Epistola familieră.*

Iată-i acum față în față; privirile lor se cercetează stăruitor. Din tresărirea pieptului ei tânăr, poetul simte că dânsa îl mai iubește, și din tăcerea lui tulburată, ea înțelege că nu-și pierduse nimic din înrâurirea ei asupra poetului:

> Văzui peptul tău tânăr, bătând de turburare,
> Sub vălul ce sălta;
> Te privii în tăcere; cunoscuși a mea stare,
> Văzuși puterea ta [1]).

Intâlnirea lor fu însă trecătoare:

> Dar cum se strecurară delirul, fericirea!
> Ce iute au trecut!

Acum că iubita din *Te mai văzui odată,* e tot provinciala din Focșani, care, după cum ar fi spus Gresset, trebuia să fi avut niște ochi destul de frumoși pentru o provincială, o pu-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 117.

tem scoate şi din următoarea strofă, înlăturată din ediţiile din 1847 şi 63:

De 'ntâlnesc o dumbravă, vălcele răcoroase,
Un delişor tăcut,
Le privesc cu durere, zic: mi-ar părea frumoase
Dacă aş fi cu dânsa, dacă i-ar fi plăcut.

Vedem deci că iubirea lor fusese o iubire rustică, ca şi acea din romanul dela Focşani, ce se desfăşurase în sânul tainic al crângului de lângă casa grănicerilor.

Nimfa plecă repede la Focşani, lăsând din nou pe poet în prada unei dulci dureri:

Dar depărtat de tine, ce-mi pot să-mi folosească,
Lumea ş'ale ei bunuri, şi orice aş avea?
Pustiul unui suflet ştiu ele să 'mplinească?
Pot s'aducă trecutul, pot face a te vedea?

Pot să întoarcă timpul şi ceasurile sfinte
Care sânt al tău dar,
Ca să mai vărs odată o lacrimă ferbinte
P'al inimi-ţi oltar? [1])

Această poezie, de altminteri fără vre-un farmec prea mare, e cea din urmă ce ne mai vorbeşte de Eliza. Curând după aceea poetul, care cunoscuse cu dânsa o dragoste atât de paşnică şi de mulţumită, avea să fie adânc

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 119.

cercat de o altă dragoste, de data asta tulbure, dureroasă şi plină de nemulţumiri.

*

Începem astfel povestirea celui de al doilea roman de dragoste al lui Alexandrescu, închegat în ciclul de poezii, ce s'ar puteà numì *ciclul Emiliei.*

Cine erà Emilia şi când a întâlnit-o, iarăş nu ştim. Dar dacă nu ştim când a fost scrisă fiecare poezie în parte din acest ciclu, putem hotărî în chip logic ordinea lor, a unora faţă de celelalte, în desfăşurarea treptată a sentimentelor poetului.

Prin nota ei mai neîămurită, mai depărtată, mai senină, cea dintâi poezie închinată Emiliei, e *Mângâierea unei tinere femei.*

Emilia nu mai erà o «nimfă» dela Focşani, ci o femeie de lumea mare, sau mai degrabă o artistă [1]), a cărei înfăţişare morală o putem lesne întregì după unele amănunte prea stăruitoare ale poetului. Erà frumoasă, firească, dar ceeace aveà ispititor într'însa,

[1]) După corespondenţa cu Ghica bănuim că Emilia e artista Elenca, despre care poetul vorbeşte prea adese. Toate datele sufleteşti s'ar potrivì pentru această presupunere.

eră un fel de *morbidezza*, de lâncezeală, poate prefăcută. Emilia întrupă un fel de eroină romantică, palidă, plină de capricii, desgustată de viaţă, înainte de a o fi cunoscut :

De ce urăşti viaţa, tu fiica Armoniei ?
Dece dintr'al tău suflet nădejdea ai gonit ?
Care dureri ascunse, vrăjmaşe bucuriei,
A vârstei nălucire şi visuri ţi-au răpit ?

Tu n'ai deşărtat cupa ce încă este plină,
Tu nu ştii de-ţi păstrează otravă sau nectar,
Dar plângi ! Zefirul astfel fără cuvânt suspină :
Toată lacrima 'n ochi-ţi e un mărgăritar [1])

Poetul fù lesne ademenit de această *morbidezza* de floare abia deschisă şi bătută de bruma unei toamne timpurii. El se grăbì firește să mângâie pe «tânăra femeie», arătându-i că toate îi zâmbesc pe lume, că toate se închină dinaintea frumuseţii ei biruitoare. Pentru ce să fie tristă ? ce cunoaşte ea din viaţă ? A, dacă ar fi avut şi ea necazurile tinereţii lui, — atunci, da ! Şi în chip foarte dibaciu poetul descrie melancolia ce-i vestejise fruntea de copil, îi arată mormântul deschizându-se pentru a-i înghiţi părinţi,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 122.

fraţi, rude, îi arată cât a fost de rea lumea cu dânsul... Nimic nu apropie mai mult decât durerea ; de unde «mângâià» pe tânăra femeie, poetul se zugrăveşte aşà că la urmă are el nevoie de mângâiere...

După aceste lucruri îndepărtate, după atâtea îndemnuri la viaţă, la veselie, şi după mărturisirea melancolicei lui copilării, erà foarte firesc ca poetul să lunece şi la mărturisirea cea mare : dragostea ce-i încolţise în suflet, şi care îl făceà să uite de toate suferinţele lui :

Eu când te-ascult, uit toate, uit chiar nenorocirea
Mă aflù 'n altă lume uimit şi încântat.

Aici voià să ajungă şi trebuie să mărturisim că şerpuitorul drum străbătut de poet e meşteşugit. Pentru a întregì icoana Emiliei trebuie să mai adăogăm că ea erà şi o minunată artistă. Cele din urmă două strofe ale poeziei sunt închinate artei cu care ştià să scoată din clavir sunete argintoase ce întovărăşeau vocea ei fermecătoare :

Subt degetele tale, în sunete-argintoase
Clavirul când răsună, când dulce preludezi,
Deştepţi în al meu suflet acorduri fioroase,
A patimilor stinse cenuşă înviezi.

Talentul, frumusețea, adesea pătimește;
De soarta cea obștească și tu poate să ții;
Dar vezi dreapta natură cum te despăgubește:
Glasu-ți este esența cerești melodii[1]).

Cu *Prietășugul și Amorul Emiliei* facem un pas mai departe. Nu mai e vorba de o «tânără femeie», ci de Emilia; poetul nu se sfiește s'o numească pe nume sau să-i dea un nume. Ei stau totuș numai la hotarul ce desparte prietenia de dragoste. Și după cum în *Mângâierea*, poetul întrebuințase toată dibăcia pentru a-i arătà dulceața vieții — el, poetul melancoliei — tot așa acum se străduește s'o facă să treacă acest hotar.

Emilia șovăește. Poezia e deci ca și *Mângâierea* un fel de argumentare sentimentală și chiar pasională.

Emilia, care după toate arătările erà ceea ce am puteà numì o «vaporoasă», iubià fie din sinceritate, fie din cochetărie, — numai din prietenie. Impotriva acestei iubiri neîndestulătoare se ridică poetul cu o înflăcărată logică pasională. — Zici, îi spune el, că dragostea e o patimă cumplită dar trecătoare ?

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 124.

— Foarte bine. Dar ce nu-i trecător? Vara nu se duce? trandafirul nu se vestejește? bucuriile nu se risipesc?

Dar, căci iarna şi durerea
Sânt condiţia vietii,
Trebuie să las p'ăcerea,
Bunurile tinereţii?

Căci zâmbirea-ţi graţioasă
Vremea o să ţi-o răpească
Trebuie, cât eşti frumoasă,
Nimeni să nu te iubească? [1]

Şi dacă toate sânt trecătoare, de ce nu ne-am folosì atunci de ce se iroseşte? Să ne bucurăm de ceeace ne aduce fiecare clipă. *Carpe diem:*

O ascultă-mă, dorită,
Scumpă, dragă Emilie!
O zi bună, fericită,
E o parte din vecie.

Tot aşa cum iarna vine după vară, după tinereţe vine bătrâneţea. Tinereţea trebuie deci trăită. Versurile sprintene în care poetul îşi încheagă această ideie sânt vrednice de a fi citate:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 59.

Peste-a inimii căldură,
Când din hora 'ncântată,
Ce vieaţa ta cuprinde,
Cu o faţă întristată,
Graţiile s'or desprinde ;

Când odată şi-or luà sborul
Tinereţe, bucurie ;
De-i pofti, atuncl amorul,
L'om numì o nebunie.

Iţi voiu fi prieten, frate,
Iţi voiu fi orice îţi place
Şi de lume şi de toate
Impreună ne-om desface [1]).

Poetul atât de sfătuitor, atât de stăpân de sine, atât de şăgalnic din *Mângâiere* şi din *Prieteşugul şi Amorul* ajunge elegiac în *De ce suspin*, în care zărim o notă mult mai pătimaşă, deşi încă nu ştim dacă pasul cel mare dela prietenie la dragoste fusese săvârşit sau nu. Poetul îşi pierduse toată isteţimea, ce-l făceà să fie atât de întreprinzător şi de vorbareţ ; el ajunsese acum la suspine :

Şi cum pociu a-ţi răspunde ?
Dece m'ai întrebat ?
Eu ştiu c'am suspinat
Dar taina mea e tristă şi va a se ascunde [2]).

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 60.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 120.

Cunoaştem noi această taină ce va a se ascunde. Toată lumea o înţelege, afară numai de cine ar trebui s'o înţeleagă... Suspinele se înteţesc astfel, fără a li se aduce vre-o alinare. Emilia, vicleană şi cochetă, ţine în lanţurile ei omfalice pe sărmanul poet, ce se sbate în zadarnice plângeri şi rugi. Poetul, amestec de amăgire şi de pătrundere, într'o clipă de limpezire, în care poate Eros îi desfăcuse legătura dela ochi, scoase atunci acel bărbătesc strigăt de nemulţumire, care e *Când dar o să guşti pacea...*

Ceeace erà *Aşteptarea* pentru ediţia din 1838, prin felurimea şi bogăţia sentimentelor, prin dulcea emoţie a nelămuririi, şi apoi de odată prin înălţarea cugetării spre culmi mai senine, este *Când dar o să guşti pacea*, pentru ediţia din 1842, prin vehemenţa simţirii, prin tonul bărbătesc şi energic, ce ne amintesc pe Eminescu. Se vede că poetul suferise destul de pe urma acestei dragoste atât de tulbure, şi i se urâse de o iubire, izvor de amărăciune. Răsvrătirea lui se ridică nu numai împotriva Emiliei, ci împotriva dragostei în sine, care

strecurându-ni-se în suflete, ne moleşeşte, ne împiedică dela orice alte năzuinţe mai înalte şi mai bărbăteşti :

Nu sânt patimi mai nobili, mai mari, mai lăudate,
Mai vrednici să s'aprinză în inimi bărbăteşti ?
Nădejdi, viaţă, cinste, simţirile înfocate,
Femeii le jertfeşti !

Crezi tu că pentru tine răsare sau sfinţeşte
Acel uriaş falnic, al zilei domnitor ?
La patrie, la lume, la tot ce pătimeşte,
Nimic nu eşti dator ? [1])

versuri ce ne amintesc de unele sbucniri ale lui Leopardi.

Crezându-se stăpân pe sine, el sfarmă cu mânie lanţurile robiei :

Eu lanţurile mele le sguduì cu mânie.
Ca robul ce se luptă c'un jug neomenos.
Ca leul ce isbeşte a temniţei tărie,
Şi geme furios.

Ridică fruntea sus, şi într'o minunată recunoaştere de sine, scoate acest strigăt trufaş :

Natura p'a mea frunte a 'ntipărit gândirea,
A cugetà mari fapte este povara mea :
Cel ce numai în sine şi-a mărginit simţirea
E nevrednic de ea [2]).

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 68.
[2]) Versuri suprimate în ediţia din 1847.

In urma acestui strigăt de răsvrătire, ne-am aşteptà ca romanul cu Emilia să se isprăvească, dacă n'am ţineà seamă că aceste răsvrătiri în dragoste nu stăruesc mult. Iubirea, fiind prea puternică, rămâne încă biruitoare :

Dar rana e adâncă şi patima cumplită,
Şi lacrima de sânge, obrajii mei arzând,
Resfrânge frumuseţea, icoana osândită,
Ce o blestem plângând!

O văz ziua şi noaptea, seara şi dimineaţa;
Ca un rănit de moarte simţ în piept un fier greu;
Voiu să-l trag: fierul ese, dar însă cu vieaţa,
Şi cu sufletul meu!

Cu acestă minunată poezie de răsvrătire, care se potoleşte ca un val de mare ce se ridicase împotriva unei stânci, pentru a se sdrobì apoi în mii de stropi, rostogolindu-se în genune, — cu această poezíe, se încheie romanul de dragoste al lui Alexandrescu cu Emilia, în culegerea dela 1842.

Dar palida şi vicleana Emilie erà din acele ce ştiu încătuşà pentru mai multă vreme simţirea unui bărbat; nepăsarea ei firească sau făţarnică îi slujià tocmai pentru a-l ademenì pe poet şi mai mult în reţeaua ne-

văzută a farmecului ei bolnăvicios. În ediția din 1847 putem urmări și mai departe romanul din 1842.

Nu vom face decât să amintim de *Frumusețea D-nei* ***, pentrucă nu putem ști cu siguranță dacă D-na *** este Emilia sau nu. După cât se pare, această poezie ca și *În ceasurile de mâhnire*, publicată în *Propășirea* din 16 Ianuarie 1844, dar lăsată la oparte în ediția din 1847, e o slabă îndrumare spre o dragoste nouă, care de altminteri n'a lăsat vre-o altă urmă în opera lui Alexandrescu.

În *Frumusețea D-nei* ***, poetul ne cântă în versuri foarte diafane taina frumuseții: de unde vine? în ce anume stă? Nu putem ști; e un farmec care ne învăluie, deși nu știm de unde se desprinde. E zâmbirea, e blândețea, e tinerețea, e grația, e acea plutire în umblet ce ne ademenește, nu știm. Ca notă topică, citâm din această poezie următoarele versuri, în care ne e descrisă D-na ***.

Și flacăra privirei
Și grația zâmbirei

În ochii ei se joacă, pe buze-i locuesc.
Din preajmă-i ea goneşte,
Durerea ce munceşte,
Icoană-a fericirii, iluzii o'nsoţesc [1]).

Pe de altă parte, poezia *În ceasurile de mâhnire* începe cu următoarele versuri:

In ceasuri de mâhnire
Se 'ntâmplă câteodată
Să văz a ta zâmbire
Şi fruntea-ţi cea curată,
Pe care umbră tristă în veci n'o înveleşte,
Pe care liniştirea şi pacea lăcueşte [2]).

Asemănarea fiind prea mare, ne face să bănuim că aceeaş femeie a inspirat amândouă poeziile ; oricum ea nu poate fi Emilia, de obiceiu tristă şi nu zâmbitoare şi senină.

Să ne întoarcem acum la Emilia, ce chinueşte încă pe poet. Scriitorul Barbey d'Aurevilly a spus undeva că lucrul pentru care femeile au mai multă îndemânare e mai întâi să facă o rană, şi apoi, în al doilea rând, s'o vindece [3]), — ceeace nu se întâmplă însă în totdeauna.

Dragostea lui Alexandrescu nu înaintase

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 57.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 172.
[3]) Après la blessure, ce que les femmes font mieux, c'est la charpie.

mult; rana lui rămăsese tot neînchisă de oarece cea dintâi poezie de iubire din această ediţie poartă titlul de *Suferinţă*.

Pe cât fusese de senină dragostea cu Eliza, revărsând un balsam de fericire în sufletul sbuciumatului poet, pe atât romanul său cu Emilia e de viforos:

Durerea mea e mută ca desnădăjduirea,
E neagră ca şi ziua când nu te întâlnesc.

Căci astfel e viaţa-mi osândită,
O lungă agonie în care tu domneşti;
La glasu-ţi, la privirea-ţi simt inima-mi izbită,
Luptându-se 'n convulsii cum nu-ţi închipueşti [1]).

Pe poetul ce se răsvrătise cu atât de nobil avânt împotriva unei iubiri neînţelese şi nerăsplătite, pe poetul ce aruncase cu atât sgomot lanţurile unei robii nevrednice — îl găsim din nou la acelaş stăpân nemilos... Alexandrescu străbate din nou nişte vremi tot atât de furtunoase ca şi cele din 1832; toate versurile lui sunt stropite de lacrimi. Icoana iubitei îl urmăreşte cu atâta stăruinţă, încât el se întreabă de o să se poată bucurà de pacea pământului, şi de nu se va întoarce cumva ca stafie pe urmele ei:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 61.

Nu o să-mi tu-buri oare şi pacea din mormânt?

N'o să se 'ntoarcă umbra-mi, cumplită, fioroasă
Pe pasurile tale ori unde locueşti?
E lume, e vecie atâta de frumoasă,
Încât să uit pământul ce tu împodobeşti? [1]).

Cu *Nu, a ta moarte* întoacem încă o pagină din acest roman de dragoste. Că poezia priveşte pe Emilia, înţelegem din versurile:

În zădar chipu-ţi poartă mâhnirea,
Umbra durerii ce m'amăgi [2]).

care ne dau aceiaş icoană de *Mater dolorosa*, pe care o cunoaştem din *Mângâiere*... Ca document pentru biografia sufletească a poetului, această poezie nu ne aduce nimic nou. Scoatem doar presupunerea că iubirea lor nu rămăsese o iubire curată, cum s'ar fi putut bănui până acum:

Te iubesc astăzi ca mai 'nainte,
Ca în minutul cel încântat,
Când eu de pieptu-ţi tânăr, fierbinte,
Tremurând, fruntea mi-am rezimat.

Amintirea acelui «minut» îl urmăreşte pe poet, cu o stăruinţă atât de bolnăvicioasă:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 62.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 63.

Ferul cel rușu care-l apasă
Mâna cruzimii p'un osândit,
Mai adânci urme nici el nu lasă,
Decât minutul acel dorit[1]).

încât ne face să credem că el nu s'a mai repețit...

Punctul culminant al acestei jalnice iubiri îl găsim în *Încă o zi.*

Nu putem ști dacă suferințele îndurate îi sleiseră sănătatea sau dacă o boală îl rodeà. Poetul se simte aproape de moarte, în cea din urmă zi a vieții lui:

În dulcele estazuri, ce simt când te privesc.

Și în această din urmă clipă de veșnică despărțire, el privește îndărăt: tôtul i se pare o vrajă, și în loc să-i arunce în față blestemul unei vieți chinuite, el se îndreaptă către iubită ca la o stea ce-l luminează din depărtare:

Intorc acum asupră-ți privirea-mi dureroasă.
Ca cel din urmă-adio la tot ce am pierdut:
Din ceața veșniciei, stea blândă luminoasă.
Te văz lucind departe, departe în trecut[2]).

Clipele triste, nemulțumirile, sbuciumul,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 65.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 70.

— toate sânt uitate; în amintire nu i-au mai rămas decât clipele de fericire. Mai mult încă, poetul cere iubitei iertare de toate vinele nedrepte pe care i le-a adus vreodată:

Apoi dac'al tău suflet l-am bănuit vr'odată,
Dacă nemulţumirea-mi adesea te-a mâhnit,
E vremea de iertare:... vecia ne'mpăcată
Mă cheamă... cerul iartă acelor ce-au iubit.

Ajungem acum la ceeace face epilogul acestui sbuciumat roman de dragoste, la poezia *Nina*, tipărită mai întâi în *Foaia pentru minte*, la 28 Maiu 1845. Deşi nu e decât o «imitaţie», ea desăvârşeşte încheierea povestei pe care am urmărit-o, desfăşurându-se. Vicleniile, cochetăriile atât de dibace ale Emiliei nu puteau aveà o izbândă prea trainică. Armele acestea de luptă sânt bune numai într'o anumită măsură; altminteri, ele se întorc împotriva celui ce le întrebuinţează. Erà deci firesc ca poetul să sfârşească prin a-şi da seama că fusese jertfa unei amăgiri:

După atâta cochetărie,
Şi necredinţă, şi viclenie,
In s'ârşit, Nino, simt că trăesc,
Inima-mi astăzi e izbăvită

D'acea sclăvie nesuferită ;
Mai mult asupră-mi nu m'amăgesc [1]).

Flacăra dragostei stingându-se — *legem surdam et inexorabilem!* — poetul poate privi, fără tremurare αὐτὸ τὸ ὄηριον, după o luptă amarnică cu sine însuş pentru câştigarea acestei izbânzi ;

Când sdrobii lanţul robiei mele,
Doamne! ce lupte, ce chinuri grele
In mâna morţii credeam a fi [2]).

Dar, însfârşit, poetul ştiù să se înfrângă. Nepăsarea se înstăpânì peste sufletul său, şi ochii lui se îndreptară către un nou luceafăr :

Nici frumuseţa-ţi prea lăudată,
Nici viclenia-ţi n'or găsi 'ndată
Amorez astfel cum mă fălesc.
Te pierz, dar soartă rea nu îmi pare,
Căci eu o altă înşelătoare
Mai cu lesnire pociu să găsesc [3]).

Erà D-na *** această «înşelătoare»? E cu putinţă. Pentru noi însă viaţa sentimentală a poetului se încheie aici.

*

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 127.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 129.
[3]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 130.

Poezia erotică nu e genul în care a strălucit mai mult Alexandrescu. Unele din poeziile lui de dragoste, şi mai ales cele din ediţia din 1838 ca *Eliza*, sau *Inima mea e tristă*, sânt mai pre jos de talentul poetului, având un ton de romanţă, poate potrivit încă pentru epoca în care au fost scrise, dar supărător pentru noi. Cu toate acestea, două dintre ele: *Aşteptarea*, din 1838, şi *Când dar o să guşti pacea*, din 1842, sânt dintre cele mai frumoase ce a scris Alexandrescu, întregindu-ne icoana lui şi în această latură, fără de care nu ar fi fost desăvârşită.

§ 3. SENTIMENTUL RELIGIOS ÎN POEZIILE LUI GRIGORE ALEXANDRESCU.

§ 3. Sentimentul religios în poeziile lui Grigore Alexandrescu

Alexandrescu erà un suflet religios, pornit să vadă îndărătul lucrurilor nu numai un creator divin, ci o fiinţă vie, veşnic aţintită la cele ce se petrec pe pământ, o voinţă energică ce hotărăşte şi conduce totul. Numai pe alocuri i se întâmplă să lunece la un fel de panteism poetic ; în fond e deist.

Să cercetăm acum, în scurt, cuprinsul moral al Dumnezeului lui Alexandrescu, căci după cum în sufletul nostru e iadul sau raiul, tot aşa şi idealul pe care ni-l facem despre Dumnezeu, răspunde înălţimii morale la care am ajuns noi.

Chiar şi în ediţia din 1832 găsim în *Prieteşugul* o invocaţie la Dumnezeu, ce amestecă după voinţa lui în cupa vieţii otrava şi nectarul :

> Acel al cărui nume e scris pe cer, pe lună,
> Pe soare, pe planete, pe răsărit, p'apus,
> In cupa vieţei noastre cu veşnica sa mână,
> Nectar de îndulcire peste otrav'a pus [1]).

Intimpinăm în această strofă un Dumnezeu poetic, Dumnezeul Romanticilor, al lui Lamartine îndeosebi, — care se vădeşte în minunatele fenomene ale naturii.

Frumuseţa lor, armonia lor oare cum hotărâtă de o minte cugetătoare, au fost după cum se ştie una din «dovezile» cele mai întrebuinţate pentru probarea existenţei lui Dumnezeu, pe care am putea-o numi dovada poetică. Era firesc deci ca Romanticii, ce înlocuiseră literatura raţiunii prin literatura sentimentului şi păgânismul prin creştinism, să se folosească de această dovadă sentimentală care dă câmp liber unui şir nemărginit de desvoltări poetice. De la concepţia unui Dumnezeu ce se vădeşte în fenomenele naturii până la panteism nu e

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 130.

de cât un pas, pe care l'au făcut mai toţi poeţii romantici : Victor Hugo ca şi Lamartine, Goethe ca şi Schiller. Nu vorbim desigur de un panteism filozofic, sistematic ca cel al lui Spinoza, ci de un panteism mult mai vaporos, izvor neistovit de frumuseţi poetice. După cum în chip foarte firesc bănuim şi altora sentimentele noastre, tot aşa putem ajunge a le bănui şi lucrurilor neînsufleţite. Copacii, pâraele, frunzele, florile trăesc, sufăr, simt şi poate şi iubesc. Dacă Alexandrescu nu merge până la adevăratul panteism ce stă în a crede că în fiecare dintr'însele se vădeşte o părticică a Dumnezeirii şi că nu e un Dumnezeu ca fiinţă deosebită, el, cel puţin în unele clipe, şi de sigur pentru trebuinţe poetice, pare a crede într'o simţire universală, ce e răspândită în toată firea. A face să simtă floarea sau un firicel de iarbă, este a deschide largi izvoarele simpatiei universale, îmbogăţând motivele de inspiraţie. De aceea mai toţi poeţii nu s'au dat îndărăt dinaintea acestui panteism născător de poezie, pe care îl găsim şi în Alexandrescu, chiar în una din cele dintâi poezii ale sale, în *Prieteşugul :*

Urechea mea ascultă torentul ce plesneşte.
Talazul ce se sparge de malul său plângând,
Şi glasul meu le'ntreabă ca noi de pătimeşte,
Şi tot are un cuget, o vorbă şi un gând [1])...

In *Intristarea*, găsim de asemenea aceeaş invocaţie a unui Dumnezeu al fenomenelor firii :

Fiinţă făr' de nume
Ce paserii dai sbor.
Ce mărilor dai spume,
Ce omului dai lume,
Şi apelor isvor.

Ce pui copaci pe munte,
Pe ceruri curcubeu,
Necazuri pe a mea frunte,
Ca furiile crunte,
Slăvite Dumnezeu !

Din bolta de mărire
Coboară-te p'un nor
Alin' a mea simţire
De rele peste fire ;
Ori voie dă-mi să mor ! [2]).

Trecând la ediţia din 1838, pildele se înmulţesc. In ciclul Elizei, în minunata poezie *Aşteptarea*, poetul gândindu-se de odată la o viaţă liniştită, pe care ar petrece-o undeva departe, într'un colţ uitat, găsim un scurt

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 102.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 95.

imn de credinţă şi de nădejde în acel ce ne arată calea cea bună, şi al cărui spirit stăpâneşte pretutindeni în toate adăposturile, fie ele cât de mici :

Sătul de mari nimicuri ce nu dau fericirea,
Cătând în viaţă pacea, şi 'n pace mulţumirea,
Ca râul fără nume, aş trece neştiut.
Or cât de mic e templu, dar tot îl locueşte,
Acela ce pământul şi cerul stăpâneşte :
Numai pentru-a lui slavă şi omul s'a născut!

Nădăjduesc într'insul! El poate să-mi arate
Un drum fără primejdii, cărări nesemănate
De asupriri nedrepte, de curse vicleneşti...[1]
. . . . . .

In *Candela*, sentimentul religios al poetului ia chiar o întorsătură *creştină*. Candela îşi răspândeşte «religioasa sa lumină» din naintea icoanei Mântuitorului :

Emblemă-a bunătăţei, mângâitoare rază,
Ea par'că priimeşte şi par'că 'nfăţişează
Rugăciunele noastre stăpânului obştesc![2].

In viaţa lui, Mântuitorul a fost pilda nedreptăţii celei mai crâncene : dela dânsul să învăţăm deci răbdarea, dreptatea, căci va veni şi clipa mult aşteptată, când ne vom înfăţişa

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 110.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 53.

dinaintea lui cu toţii, cei ce nedreptăţesc şi cei ce sânt nedreptăţiţi. Intr'un cuvânt, poetul crede în judecata viitoare:

Dumnezeu ce de faţă pe cruce se arată,
El care a nedreptăţii e pildă de'ngrozit,
Imi spune că 'naintea-i se va vedea odată
Cel ce nedreptăţeşte cu cel nedreptăţit.

Atunci creştinu-acela cu fruntea în ţărână,
Dar cu otrava'n buze şi cu ferul în mână,
Umilit ca să'nşale, şi blând ucigător,
Tronul Dumnezeirii cum va putea să-l vază,
Când la un semn puternic se vor clăti cu groază
Cerurile-aşezate pe polurile lor? [1]

Noaptea se risipeşte, ziua se apropie. Clopotele chiamă pe credincioşi la biserică. Frumuseţile firii ce se dezvălesc de odată la ivirea soarelui, scot din lira poetului alte câteva versuri de entusiasm pentru un Dumnezeu, ce se vădeşte prin atât de minunate mărturii: firea întreagă pare a cântă un imn de slavă creatorului:

Se desfăşur' în ochi-mi minunele zidirii,
Credinţa se deşteaptă în omul rătăcit;
Din imnuri osebite se'nalţă imnul firii
La cel ce după noapte şi zi ne-a dăruit [2].

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 54
[2] Alexandrescu-Gârleanu, p. 55.

Tot în această ediţie mai găsim o bucată pe de a întregul religioasă, intitulată *Rugăciunea*, în care poetul cere de la «al totului părinte» să-l îndrumeze pe calea virtuţii, să-i potolească sentimentele rele, să-l facă să dorească al omenirii bine, ceeace ne arată concepţia pe care şi-o făceà el de Dumnezeu. Mai vedem dintr'o altă strofă credinţa poetului în nemurirea sufletului:

Şi fă bun ca totdeauna al meu suflet să vază
Lumina aşteptată, a nemurirei rază,
Dincolo de mormânt,

Acolo unde viaţa cea veşnică zâmbeşte
Sărmanului acela ce'n viaţă pătimeşte,
Gonit p'acest pământ [1]).

Dumnezeul lui Alexandrescu e Dumnezeul Bibliei: ziditorul lumei cu un singur cuvânt şi după un plan veşnic; înaintea lui noi nu însemnăm nimic. El se vădeşte în toate, în mare şi în mic, în globurile ce se răstogolesc în spaţiu, ca şi în boaba de rouă ce licăreşte în iarbă. El e drept şi nu cunoaşte părtinirea. Alexandrescu crede aşa dar într'un Dumnezeu înzestrat cu toate însuşirile morale de desăvârşire, un Dumnezeu

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 48.

judecător al faptelor noastre. — Cu toate aceste, după cum am văzut, din trebuințe poetice, el lunecă uneori, dacă nu la concepția panteistică a unei divinități neînsufletite ce se vădește în întreaga fire, cel puțin la ceva ce ar părea un fel de panteism, pe care îl găsim chiar într'o strofă din *Rugăciunea*:

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pământul;
Înfloreşti cu natura şi răcorești cu vântul;
Esti viața ce ne-ai dat.
Ascultă dar, Stăpâne, supusa rugăciune
Ce sufletul o'nalță, ce inima depune
La tronu-ți ne'ncetat [1]).

Religios şi creştin, în toată puterea cuvântului, el crede în nemurirea sufletului, în viața viitoare. El e un spiritualist; de multe ori numește sufletul ceva «sfânt» şi «nemuritor:»

Știu bine c'al meu suflet e sfânt, nu 'nbătrânește [2]).

zice el în «*Mulțumirea*» din 1842.

In *Epistola către Voltaire* vedem în Alexandrescu un creştin militant. Un pasaj întreg cuprinde o imputare lui Voltaire,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 49.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 126.

pentrucă prin necredinţă şi învăţăturile lui a surpat temeliile creştinismului, gonind încă odată pe om din Raiu:

Tu, ca odată Satan, pe om din raiu l'ai gonit:
Nădejdea rodul ceresc în inimi o ai călcat;
Si care despăgubiri în locul ei ne-ai lăsat?
Ucideri şi desfrânări, eată ce-ţi sântem datori!
Viaţa-ai făcut-o grea sărmanilor muritori,
Ear pe scelerați i-ai scos din jugul lor neplăcut
Vor în zadar a-ţi găsi un cuget ce n'ai avut;
A zice că te-ai luptat abuzul să războeşti;
Nu, temelia-ai surpat în dogmele creştineşti[1]!

Vedem, din aceste versuri, în Alexandrescu nu numai un spirit religios ci şi un teoretician al creştinismului. Distrugând sentimentul religios din oameni, nu numai că alungăm nădejdea într'o viaţă viitoare, ci şi în răsplata faptelor bune şi în pedepsirea celor rele; cum însă frica e începutul înţelepciunei, lumea lipsită de acest îndemn se lasă în voia răutăţilor, a desfrânării... cu alte cuvinte, cam ceeace spunea însuş Voltaire: dacă n'ar fi Dumnezeu, ar trebui să-i născocim noi.

---

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 205.

§ 4. POEZIA SOCIALĂ ŞI PATRIOTICĂ A LUI GRIGORE ALEXANDRESCU.

§ 4. Poezia socială şi patriotică a lui Grigore Alexandrescu

Poet al suferinţii şi al nădejdii de multe ori înşelate, dela 1832 până la urmă, poet al dragostei între 1837 şi 1847, — Grigore Alexandrescu nu e numai un poet subiectiv al bucuriilor şi mai ales al durerilor lui. Inzestrat cu un ascuţit spirit de observaţie, ce-l făceà să se simtă într'o adevărată lume de oameni şi nu într'o lume de umbre, altruist şi deci înţelegător al durerilor altora, pricepător al mişcărilor din jurul lui, luat de valul cuceritor al năzuinţelor şi idealurilor neamului, Grigore Alexandrescu este şi un scriitor social de cea mai mare însemnătate, care împărtăşeşte bucu-

riile şi suferinţele contemporanilor, punându-se prin versul său înflăcărat în fruntea unei mişcări, sau biciuind prin ascuţimea observaţiei lui viţiile obşteşti.

Vom avea de cercetat în Alexandrescu, şi această latură a talentului său, cea mai frumoasă poate; îi vom urmări inspiraţia sa socială şi patriotică pe rând, în toate culegerile poeziilor lui şi în toate genurile pe care le-a încercat: meditaţia lirică, fabula şi epistola.

*

Născut la Târgovişte, petrecându-şi copilăria printre ruinile ei ce-i evocau cea mai curată glorie a neamului nostru, eră firesc ca în ţesătură elegiacă a operii lui de tinereţă să se împletească chiar dela început şi firul de aur al inspiraţiei patriotice. Vremile de redeşteptare naţională în care trăiă poetul, precum şi pilda vorbitoare a slavei străbune ce insuflase pe Cârlova şi aveă să insufle şi pe bărbătescul Eliade, nu puteau să nu smulgă din lira lui îndurerată, versuri de entusiasm pentru vrednicia strămoşească.

Ne aducem aminte de *Adio la Târgoviște,* una din întâile licăriri ale talentului poetic a lui Alexandrescu, scăpărată din mijlocul ruinelor ca un vultur speriat ce se ridică deodată din umbra unor stânci pentru a pluti pe deasupra :

Culcat p'aste ruine, subt care adâncită
E slava strămoșească și umbra de eroi,
In liniște, tăcere, văz lumea adormită
Ce uită 'n vremea nopții, necazuri și nevoi [1])

cântă poetul. Nimic nu lipsește : slava strămoșească e închegată în ropotul armiilor și în sgomotul taberilor. Mai mult decât atât, chiar și în această întâie înstrunare, poetul ne evoacă icoana «tiranilor», ce va străbate atât de des poezia socială a lui Alexandrescu.

Și pe țărâna-aceea, de care odineoară
Se spăimântau *tiranii* de frică tremurând,
Al nopții tâlhar vine, și paseri cobe sboară.
Pe monumente trece păstorul șuerând.

Scurta apoteză a vremilor străbune se încheie aici. Am văzut cum printr'o cotire neașteptată poezia eroică se preface dintr'odată într'o elegie personală, pe care am avut prilejul s'o cercetăm. Această notă

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 134.

elegiacă şi subiectivă se păstrează peste tot în cele cinci poezii ale ediţiei din 1832, după cum nota erotică stăpâneşte inspiraţia culegerii din 1838...

E vremea să facem aici o observaţie mai generală asupra lui Alexandrescu. Poetul, pe lângă o simţire încordată, mai erà înzestrat şi cu un puternic dar de observaţie a lumei din afară, şi cu o inteligenţă vioae şi primitoare. El erà un intelectual, nu numai prin larga lui cultură, ci şi prin felul lui de a vedeà lucrurile, de a se ridicà peste dânsele, îmbrăţişându-le în legăturile lor, privindu-le sub unghiul veşniciei şi pentru a le cercetà la nevoie în toate amănunţimile lor.

Vom aveà prilejul să arătăm cum poetul se rupe adese din desfăşurarea înceată a poeziei, pentru a se ridicà deodată la priviri mai rotitoare, la teorii mai abstracte, de cele mai multe ori frumoase, dar în paguba economiei fireşti a poeziei. Multe din bucăţile lui din 1838 şi 1842 sânt presărate de astfel de «desvoltări», pe care apoi poetul le-a înlăturat, în parte, în culegerea din 1847, atunci când, în floarea

talentului său, își dădeà mai bine seama de arta compunerii și de armonia ce trebuie să domnească între deosebitele părți ale unei poezii. Observator ascuțit, pornit repede spre idei generale și spre satiră, vom aveà de deosebit până și în poeziile lui erotice versuri de coprins teoretic, sau de observație amară și morală asupra ticăloșiei vremii și răutății oamenilor.

Chiar în minunata lui *Așteptare*, în care se încheagă atât de bine clipa sfântă a așteptării — cea mai prețioasă dintre toate, pentrucă nu e amestecată încă cu nici o desamăgire — în această poezie de emoție sbuciumată în jurul unui singur moment sufletesc, găsim deodată o abatere din mersul ei firesc... Poetul se smulge din vraja dragostei pentru a se uità în jurul lui, unde nu vede decât nedreptate, prostie târâtoare, prefăcătorie[1]):

Inima mea într'însul *(în amor)* nouă puteri găsește,
De-așa desprețuire curajul umilește:
Poate fără aceasta ș'al meu ar fi slăbit.
N'am văzut nedreptatea de drepturi întărită,
Cu cuvântul puterii asupra mea pornită;
Și însuși neștiința destul nu m'a gonit?

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 109.

Ici prostia târâtoare stă c'o frunte semeață:
Colo ipocrisia de două feți măreață,
Subt masca de prieten, ce cearc' a mă prăda:
Dincoaci îndemnul firii trece de vină mare:
De ce vântul să sufle și pasărea să sboare
Și cine i-a dat voie prin frunze a cântă?

Versurile aceste potrivite pentru o satiră sau o poezie socială — și știm că pricina de căpetenie a melancoliei poetului în 1838 eră «răutatea oamenilor», pe care începuse s'o cunoască, tot așa precum în 1832 fusese pierderea timpurie a părinților săi — elementul acesta intelectual de observație filnd amestecat într'o poezie erotică, îi strică economia; foarte bine a făcut deci poetul înlăturându-l din ediția din 1847,— care e și cea mai cumpănită și mai chibzuit închegată.

In *Meditația*, din 1838, observăm acelaș lucru.

La vederea monumentului de pe câmpia Brăilei, poetul se ridică la considerații mai largi asupra nimicniciei vieții și a zădărniciei slavei, ce stă în marmură deasupra mormântului, pe când înnăuntru abiă mai e un pumn de oase... Deodată însă se rupe din acest sbor de vultur, pentru

a lunecà într'o cercetare amănunțită a îndemnurilor faptelor noastre. Frumos e, zice el, să adăpăm pământul cu sânge de *tirani* (întâmpinăm cuvântul pentru a doua oară), dar aceasta o facem numai rare ori pentru binele obștesc, ci, mai adesea pentru vre-un folos personal:

> Dar cine e acela, pe care conștiința
> Il va ierta să spue, că or la ce-a lucrat,
> Pentru obștescul bine, i-a fost toată silința,
> Că la folos în parte, de loc n'a cugetat?[1]).

Urmează apoi opt strofe de cercetare a faptelor noastre, reușite însine, dar într'o prea slobodă legătură cu idea centrală a poeziei, care e că slava după moarte nu poate fi o mângâere pentru cei ce au murit... Am făcut aiurea observația că Alexandrescu e un amestec de entusiasm și de criticism și că foarte adesea își curmă de odată sborul pentru a cercetà cu o privire iscoditoare spațiul străbătut; își cumpătează avântul parcă din frica de a nu fi prada unei amăgiri de sine... In *Meditație*, ca și în alte poezii, ce vom cercetà în urmă,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 84.

surprindem aceiaş înfrânare a lirismului în avântul lui măreţ, aceiaş cercetare bănuitoare de jur împrejur pentru a nu se înşelà pe sine, aceiaş cădere din înălţimele senine ale sentimentului deslănţuit, în adâncimile văilor. Poezia ia astfel înfăţişarea unei cercetări de ordin intelectual, a unor dezbateri rânduite cu scumpătate; sborul falnic şi rotitor al vulturului e înlocuit cu pasul mărunt al unei păseri de curte, care scormoneşte cu ciocul viermuşorii din ţărână; în loc de a se adăpà din apa curată a scobiturelor stâncilor de pe piscul munţilor, el vine la sghiabul unde se adapă toate păsările curţii, turburându-i apa...

Această impresie ne fac strofele de cercetare a îndemnurilor faptelor noastre, (de altminteri înlăturate în ediţia din 1847), care curmă desfăşurarea măreaţă a ideii. Nu putem totuş să nu cităm următoarele trei strofe:

Ce rar se nasc acele duhuri mărinimoase,
Care nestăpânite de patimi sufleteşti,
Şi fără să privească la 'npartele foloase,
Pentru nimic fac bine, ca duhurile cereşti!

Aceştia, între oameni nu pun deosebire,
Legi, locuri, sau credinţe, pe ei nu îi opresc;

Tot scoposul le este sărmana omenire.
Şi ajută de obşte pe cei ce pătimesc.

Astfel stăpânul zilei întinde-a sa căldură,
Ori unde e viaţă, ş'or unde e pământ;
Aşa ale lui raze se 'mpărştie 'n natură;
Ş'ori în ce loc al lumii în patria lor sânt [1]).

care, deşi în afară de motivul de inspiraţie a *Meditaţiei*, sânt totuş de însemnat prin nobilul avânt al poetului pentru bărbaţii ce luptă spre folosul omenirii întregi... Găsim aşadar în aceste versuri o înflorire a ideilor umanitare, pe care le vom înţelege şi mai bine când vom aminti împrejurările politice în care se amestecase poetul.

In *Candela* ca şi în *Meditaţie*, dăm peste o ieşire războinică împotriva «*tiranilor*».

Atunci ca şi acuma, viaţa neplăcută!
Când sânt la răutate *tiranii* mărginiţi?
Veacurile stau faţă, şi vremea cea trecută
Ne arată atâţea slăviţi nenorociţi! [2])

Nu trebuie să uităm că în 1837 sântem pe vremea lui Alexandru Ghica. care prin politica lui rusească ridicase împotrivă-i tot partidul naţionalist, în fruntea căruia se află

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 85, nota.

[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 54. Versurile au fost înlăturate din ediţiile din 1847 şi 1863.

Ion Câmpineanu. O mărturisire găsim şi în *Epistola familieră*, trimeasă din Focşani, unde Alexandrescu erà în corpul de grăniceri.

Şi tu, înţelept prieten, care adese ori mi-ai dat
Poveţe folositoare ce eu nu prea le-am urmat;
Tu ale cărui gânduri, sânt vrednice a să 'mplini
Şi-o dreaptă răsplătire, merită a dobândi,
De se vor pune vr'odată, în cumpenile cereşti,
La porţile veşniciei purtările omeneşti,
Adio! [1]).

«Gândurile» lui Câmpineanu, cărora le doreşte isbândă nu sânt decât campania de răsturnare pe care o duceà împotriva lui Ghica, şi mai ales împotriva Ruşilor, ce uneltiau cunoscuta modificare în Regulamentul organic. In ediţia din 1842, poetul prefăcù versul :

Tu ale cărui gânduri, sânt vrednice a să 'mplini

în :

Ale cărui fapte bune sânt vrednice a se cinsti.

de oarece «gândurile» lui Câmpineanu se împliniseră cel puţin în parte : Alexandru Ghica fusesc răsturnat. Toate aceste versuri,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 192.

în care se biciuesc tiranii nu sânt aşa dar lipsite de un înţeles apropiat ; ele ne arată şi atitudinea politică opoziţionistă şi umanitară pe care a avut'o poetul în epoca dintre 1832—38, prin puternica înrâurire a lui Câmpineanu. Căci nu trebuie să uităm că Ion Câmpineanu pe lângă naţionalistul şi opozantul înfocat din Obştească Adunare, mai eră şi umanitarul înfiinţător al societăţii secrete din sânul Societăţei Filarmonice, un fel de francmasonerie foarte puţin acoperită. Câmpineanu mai eră acela ce desrobise pe ţiganii de pe moşia lui, însuşindu-şi ideile de libertate şi de umanitate ale Apusului. Aceste idei le îmbrăţişă şi Alexandrescu dela Câmpineanu, de oarece le găsim adesea în versurile lui.

Pentru a urmări însă şi mai bine atitudinea politică şi patriotică a lui Alexandrescu va trebui s'o studiem şi în genul literar, în care s'a ilustrat mai mult, fiind fără potrivnic în literatura românească: în *fabulă*.

Fabula nu e o operă de inspiraţie, ci mai mult de observaţie, şi ştim ce ager observator eră Alexandrescu. Vom aveà altă dată prilejul să arătăm cu ce simţ mo-

ral nobil şi mărinimos erà înzestrat poetul şi în ce măsură neobişnuită aveà el darul de a prinde scăderile celor ce-l înconjurau. Pe lângă aceasta, Alexandrescu, luat de valul politicei ce se făceà în jurul lui Câmpineanu, mai găsì în fabulă şi un câmp de activitate politică şi patriotică, foarte acoperită, dar nu mai puţin răsunătoare, care trebuie cercetată cu deamănuntul.

Lebăda şi puii corbului este, dacă nu cea mai isbutită fabulă, una din cele mai cunoscute prin pedeapsa ce atrase asupra poetului, cel puţin după cât ne spune Ghica. Am arătat totuş aiure că fabula fusese publicată în 1838, în timp ce poetul fù închis mult mai târziu. E cu putinţă deci ca pricina acestei măsuri să fi fost mai de grabă *Anul 1840*, poezie mai revoluţionară de cât *Lebăda şi puii corbului*.

De altminteri şi în *Lebăda şi puii corbului* atitudinea patriotică a poetului e vădită. Puii corbului sunt Românii ademeniţi cu vorbe dulci de Rusia :

Ea când ne-o luat de-acasă,
Ne-a spus că la a sa masă

Are feluri de mâncări ;
Că e prinţ de dobitoace,
Că pe noi va a ne face,
Să ajungem la mari stări.

Lebăda e poetul — acest animal simbolic al tuturor poeţilor, sub penele căruia îi plăceà şi lui Horaţiu să se arate. Sfaturile ei, firește, nu fură ascultate [1]) :

«Eu mă duc», lebăda zise,
Insă vouă vă sânt scrise,
Multe rele să răbdaţi ;
Căci prostia-vă cea mare
Ca şi-a peni 'ntunecare,
Nu se poate s'o spălaţi.

Această fabulă îndrăzneaţă împotriva Rusiei, n'ar fi putut fi înţeleasă, dacă n'am fi cunoscut fierberea spiritelor din preajma anului 1838, luptele în adevăr epice ce se dădeau în Obştească Adunare împotriva înrâuririi din ce în ce mai supărătoare a Rusiei, din mijlocul cărora se desprinse măreaţa figură a lui Câmpineanu... Tot de cuprins politic dar cu un tâlc deosebit e şi *Privighetoarea în colivie,* din aceeaşi ediţie (1838).

Privighetoarea în colivie e Muntenia, care

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 289.

a stat atâta timp cu aripele smulse, sub stăpânire streină. Afară, celelalte pasări sboară voioase. Privighetoarea ar voi să sboare şi dânsa, dar o rândunică (de sigur poetul) trecând pe acolo o îndeamnă să mai aştepte până ce-i vor creşte aripele. Privighetoarea, nerăbdătoare, n'o ascultă şi încearcă să sboare spre a cădea apoi la pământ:

Dar tinereţea neînţeleaptă,
Poveţi n'ascultă, vremi nu aşteaptă:
Toate 'nainte-i jucării sânt.
P'între zăbrele ea se strecoară,
Puţin se 'nalţă, d'o palmă sboară,
Şi cade 'ndată jos pe pământ [1].

Nu ştiu în ce împrejurări va fi scris poetul această fabulă, dar dintr'însa vedem un Alexandrescu cumpătat. După cum în *Lebăda şi puii corbului* atrăsese luarea aminte a Românilor asupra ademenirilor Rusiei, acum îi îndeamnă la mai puţină încredere în puterile lor şi la o aşteptare mai răbdătoare.

Intre puţinele poezii adăogate la ediţia din Iaşi din 1842 găsim şi acel sguduitor *An 1840*, pe care de altminteri poetul îl

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 291.

publicase încă din 1840 (*Dacia-Literară* pe Maiu-Iunie) sub semnătura * * * **U** din **B**.

Din toată această poezie răsare un sentiment de aşteptare a ceva ce va să vie, atât de puternic, în cât nu-i găsim asemănare de cât în cunoscuta eglogă a lui Virgiliu închinată lui Pollio. Versuri ca :

Dar pe tine an tânăr, te văz cu mulţumire!
Pe tine te doreşte tot neamul omenesc
Şi eu sânt mică parte din trista omenire,
Şi eu a ta sosire cu lumea o slăvesc!

ne amintesc versurile lui Virgiliu :

Talia saecla, suis dixerunt, currite fusis
Concordes stabili fatorum numine Parcae.

După cât se pare în 1840 se urzise un complot împotriva lui Alexandru Ghica ; zilele domnului erau numărate, şi de altminteri nici nu aveà să mai steà mult în scaun. Dar ca să ne lămurim pentru ce «omenirea întreagă» aşteptà cu nerăbdare acest an, trebuie să punem în legătură mişcarea naţională din ţară cu avântul aproape revoluţionar, pe care îl luaseră ideile de libertate în apusul civilizat, în preajma anului 1840. Poetul îşi ridică vocea, făcându-se

pristavul unei primeniri, a unei prefaceri adânci sociale:

O an, prezis atâta, măreţ reformator!
Incepi, prefă, răstoarnă şi îmbunătăţează,
Arată semn acelor ce nu voesc să crează;
Ado fără zăbavă o turmă ş'un păstor.

Versuri de adevărat vizionar, care prevede revoluţia din 1848. Ţi-ar veni să crezi în adevăr că:

Lebedele au din fire
O ciudată presimţire,
Care este dar ceresc.

In versurile ce urmează, d. Bogdan-Duică vede un tablou al guvernului sub Regulamentul organic, nouă ni se pare însă că le-a mărginit înţelesul. Să le citâm mai întâi:

Ici, umbre de noroade le vezi ocârmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite
De alte mai mici umbre, neînsemnaţi pitici,
Ori care simţiminte înalte, generoase,
Ne par ca nişte basme de povestit frumoase,
Şi tot entusiasmui isvor de idei mici..

De sigur că domnia Principatelor poate încăpeà sub larga mantie a acestor versuri, dar îmbrăţişarea ior e mult mai mare: în ele se încheagă mai degrabă vechea stare socială a Europei întregi, înainte de

prefacerile revoluţiei, pe care poetul, o cheamă, o aşteaptă, o cântă.

In această poezie mai avem prilejul de a studià ceea ce am numit dualitatea sufletească a lui Alexandrescu: de o parte entusiasm, avânt liric, credinţă în viitor, urmate repede de o reculegere, de un criticism bănuitor, de om care se teme să nu fi mers prea departe în avântul lui. În adevăr după pasionata chemare a anului nou, prefăcător a toate, după această nobilă încredere în puterea lui reformatoare vine retragerea, vine partea critică şi şovăitoare. Poetul se întreabă: dar dacă aşteptarea îmi va fi zadarnică? dar dacă prefacerea nu va răspunde dorinţelor noastre?

An nou! Aştept minunea-ţi ca o cerească lege:
Dacă însă păstorul ce tu ni l'ai alege,
Va fi tot ca păstorii de care-avem destui,
Atunci... lasă în starea-i bătrâna tiranie,
La darurile tale eu nu simţ bucurie,
De 'mbunătăţiri rele cât vrei sântem sătui.

Ce bine va aduce o astfel de schimbare?
Şi ce mai rău ar face o stea, un comet mare,
Care să arză globul ş'ai lui locuitori!
Ce pasă bietei turme, în veci nenorocită,
Să ştie de ce mână va fi măcelărită,
dacă are unul sau mulţi apăsători? [1]).

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 25.

In pieptul poetului ca şi în al lui Faust trăesc două suflete :

Zwei Seelen wohnen, ah, in meiner Brust.

un poet inspirat şi un critic bănuitor, un aprinzător de ideale, pe care apoi singur le stinge.

Mai putem urmări pe poetul duşman al *tiranilor* şi în *Viaţa câmpenească*, în a cărei întâie redacţie erau versurile :

...Departe d'ai tiraniei
Tovarăşi nelegiuiţi,
De cursele vicleniei
De oameni neomeniţi [1])...

ce urmau să se publice astfel în ediţia de la Iaşi ; plănuind însă să se mute acolo, unde se află de altminteri şi Ion Ghica, spre «a intră în slujbă administrativă sau judecătorească», poetul scrise prietenului său să le înlocuiască, de mai eră vreme, cu versurile :

...Departe d'ai răutăţii
Tovarăşi nelegiuiţi
De cursele nedreptăţei
De oameni neomeniţi ..

«Versurile aceste, spune el lui Ghanc ii

1) Alexandrescu-Gârleanu, p. 151.

scrisoarea de la 29 Ghenarie 1842, s'au prefăcut aşa căci m'am gândit că nu trebuie să vorbesc de frânghie în casa spânzuratului, mai ales dacă soarta mea va voi să rămân aici». Spânzuratul era Mihail Sturdza. Schimbarea arătată se făcù, dar mai târziu, în ediţiile din 1847 şi 63, ne mai având nevoie să cruţe pe cineva, poetul restabilì textul original.

In ediţia de la 1842 mai găsim şi câteva fabule de cuprins politic, printre care străluceşte mai ales *Toporul şi pădurea*:

Istoria aceasta d'o fi adevărată,
Imi pare că arată,
Că 'n fieşce ţară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară;
Nu le aduc streinii; ci ni le face toate
Un pământean d'ai noştri o rudă sau un frate[1]).

«Moralitatea» aceasta nu se poate îndreptà de cât împotriva acelor pământeni, ce se lăsau a fi uneltele Rusiei, pentru distrugerea ţărei, şi mai ales împotriva domnitorului Alexandru Ghica, care făceà o politică de «coadă de topor» în mânile baronului de Rükmann. După stăruinţa con-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 255.

sulului rusesc, şovăitorul Ghica retrăsese sale, Vaillant chiar din întâiul an al domniei lui, direcţia colegiului Sfântul Sava, de oare ce învăţătura lui era bănuită a fi amestecată cu propagandă naţionalistă; după ce încurajase înfiripările de teatru ale *Societăţei Filarmonice,* domnul suprimă subvenţia acordată teatrului, cu prilejul pieselor Britannicus, tradusă de Văcărescu, şi Brutus al lui Alfieri.

Intr'un cuvânt, Rusia întreprinzând în chip foarte metodic opera de înnăbuşire a ori cărei culturi naţionale superioare, găsise în nehotărâtul Ghica o unealtă uşor de mânuit. De sigur că acest obscurantism criminal, îşi aveà şi el partizanii lui teoretici, ce susţineau că mintea poporului nostru e prea necoaptă pentru a-şi putea însuşi o cultură mai înaltă, bucurându-se de roadele ei, că în mânile unui popor neluminat pe îndelete, cultura primită de odată poate fi o armă mai mult vătămătoare de cât folositoare... Impotriva acestui fel îngust de a vedeà lucrurile se ridică Alexandrescu în fabula sa *Merla şi Bufniţa.* Poetul, care odinioară fusese lebădă şi privighetoare, e acum merla ce

sfătueşte pe bufniţă să mai lase întunericul şi să vină la lumină spre a-şi îndulci glasul în tovărăşia altor paseri. Bufniţa îi răspunde că nu poate de oare ce nu-i învăţată cu lumina : răspuns ce se potriveşte cu răspunsul acelor ce vor să împiedice a se da o cultură neamului nostru pentru cuvântul că nu e învăţat cu dânsa :

Mulţi zic, că neamul nostru nu este încă 'n stare
Ca altele, să facă cercări de 'naintare ;
Că 'nvăţătur' adâncă, idei, filosofie,
Sânt prea vătămătoare l'a lui copilărie.
Declamaţi, această pompoasă, îngâmfată,
De vreţi, poate sa fie despoţilor iertată :
Numai lor le e bună a unui neam orbire,
Căci nu-l lasă să-şi vază a sa nenorocire.
Dar în gura acelor ce-o zic pe dinafară,
Sau e o nerozie, sau este o ocară.
Noi le-am putea răspunde puţinele cuvinte
Bufniţei adresate de merla cea cuminte :
«Ai vorbit de minune. Dar ia spune-mi, vecină,
«Dacă măcar cercare tu nu faci vreodată.
«Să scoţi cel puţin capu din noaptea 'ntunecată,
Apoi cum te-i deprinde cu soare, cu lumină ?» [1]

Din acelaş isvor de inspiraţie pleacă şi fabula întitulată *Oglindele,* în care poetul mai loveşte încă odată în obscurantişti. Într'o ţară îndepărtată nu se aflau oglinzi,

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 301.

aşa că toţi urâţii se socoteau frumoşi. Iată însă că din întâmplare o corabie încărcată cu oglinzi fu aruncată pe uscat de talazurile mării. Locuitorii, alergând la ţărm, dădură peste oglinzi şi privindu-se în ele se văzură cu mirare aşa cum erâ fiecare; cu mirare dar şi cu mare supărare pentru cei urâţi. Dregătorii porunciră atunci ca toate oglinzile să fie sfărâmate; totuş, unele dintre ele rămaseră, aşa că adevărul nu putù fi ascuns cu desăvârşire.

E limpede ca furtuna ce se ridică pe mare:

... furtună norocită,
Pricină de prefaceri de un folos obştesc,

nu e decât vântul de idei noi de libertate şi de unitate naţională ce bătea din apus spre acea ţară îndepărtată, adâncită în întunericul neştiinţii. Oglinzile sunt cultura, în care neamul nostru, atâta timp ferit de orice învăţătură, căta să se privească. Şi în zadar au sărit «dregătorii» (citiţi administraţia lui Ghica şi Rusia) ca să sfărâme oglinzile, căci multe din ele au mai rămas.

Înţelesul acesta al fabulei, ni-l dă de altminteri însuş poetul, care în ediţia dela

1847, adică împreajma revoluţiei dela 1848, adaugă următoarele versuri:

Din povestirea noastră, multe idei pociu scoate,
Dar mă opresc la una, ce le coprinde toate:
Când al duhului soare
Lumineaz' adevărul, şi-i vine spre-ajutor,
În zadar neştiinţa îi e 'mpovorătoare,
Soarele o pătrunde şi-l vezi triumfător. [1])

Privind din punctul de vedere politic şi social activitatea poetică a lui Alexandrescu până la 1842, am puteà spune aşadar că are două întipăriri. Vedem mai întâi în poet un luptător naţionalist, înrâurit de Câmpineanu, care fie în poeziile sale lirice, fie în fabule se războeşte pentru idei naţionale, de stat, pentru propăşirea culturii pământene un duşman înverşunat al obscurantismului şi al politicei de înnăbuşire a Rusiei, un opoziţionist înflăcărat al lui Alexandru Ghica ce se lăsà a fi îmboldit de guvernul din Petersburg; mai găsim apoi un Alexandrescu, şi desigur tot prin înrâurirea lui Câmpineanu, poet umanitar, care vibrează pentru ideile apusului de libertate, de egalitate, de înfrăţire, care vesteşte prefaceri

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 261.

sociale, care fulgeră mereu împotriva «tiranilor», în sfârşit, un premergător al revoluţiei din 1848...

În 1842 o împrejurare împrospătează isvorul de inspiraţie patriotică a poetului. În vara acestui an, Alexandrescu făcù împreună cu Ghica cunoscuta lui călătorie peste Olt, pe la mănăstirile Cozia şi Tismana, pe la Drăgăşanii stropiţi de sângele eteriştilor. Această călătorie prin atâtea locuri pline de poezia veacurilor îi redeşteptă inspiraţia de cântăreţ al trecutului, ce se părăginise după 1832, adică după părăsirea Târgoviştei, adevăratul leagăn al poeziei patriotice. Şi în adevăr, pe lângă *Memorialul* de călătorie, mai găsim în ediţia din 1847, trei din cele mai frumoase poezii ale lui Alexandrescu, inspirate de locurile sfinte ale patriei...

Nu fără emoţie ajungem la măreaţa evocaţie patriotică, a *Umbrei lui Mircea la Cozia,* gândindu-ne la versurile maiestoase cu care începe, la mersul ei solemn, impunător...

Un mormânt se desvăleşte, şi din el se înalţă o fantomă încoronată, la a cărei poruncă oşti, tabere se ridică chemate la

viață. Cine e fantoma îmbrăcată în zale? E Traian? e un cavaler al evului mediu? Nu. Dealurile se clătesc răspunzând: Mircea. Oltul le fură cuvântul și-l repetă, lovindu-se de matcă și ducându-l pe undele late ale Dunării până la Mare. Salutare, umbră măreață! Închinare, erou slăvit! Amintirea ta a rămas neștearsă printre noi...

Dar după un astfel de avânt măreț și o evocare atât de înaripată, intelectualul și criticul ce erau în poeți și cer dreptul la viață; dela larga plăsmuire poetică a figurii uriașe a lui Mircea, cădem în cercetarea «istorică» a faptelor Voevodului; entuziasmul lui se cumpătează o clipă din pricina criticismului, ce cântărește nu numai faptele ci și rezultatul lor [1]):

Râvna-ți fù neobosită, îndelung'a ta silință:
Până l'adânci bătrâneţe pe Români îmbărbătași;
Insă, vai! n'a ertat soarta să 'ncununi a ta dorință,
Și-al tău nume moștenire libertății să îl lași.

Dar cu slabele-ți mijloace faptele-ți sânt de mirare:
Pricina nu rezultatul, laude ți-a câștigat;
Intreprinderea-ți fù dreaptă, a fost nobilă și mare;
De aceea al tău nume va fi scump și nepătat.

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 33.

Dualitatea poetului se arată şi aici; din evocator îl vedem deodată cercetând cu scumpătate activitatea lui Mircea în «pricini şi rezultate»... Din fericire, vulturul îşi ia apoi din nou sborul său în seninătăţile entuziasmului...

In *Răsăritul lunei la Tismana* ni se dă mai întâi un vaporos tablou al mânăstirii Tismana, văzută sub razele lunii, ce poleesc firea, învăluindu-o într'o atmosferă de taină, prefăcând mânăstirea într'un fantastic palat osianic.

Acest reuşit tablou e cu atât mai de preţuit cu cât talentul lui Alexandrescu nu e făcut în genere din taină şi fantastic: talentul lui e luminos, vioiu, sbucnitor ; poeziile lui sânt pline de idei generale, de observaţii ascuţite. Alexandrescu nu e un poet al umbrelor ci al luminii, el un adevărat latin. Inceputul din *Răsăritul lunei la Tismana* e totuş o încercare isbutită de a zugrăvi în umbre una din acele icoane fantastice, în care reuşeau atât de bine poeţii romantici.

Alexandrescu nu puteà însă stărui prea mult în această lume de fantome ; spiritul

lui pornit spre idei, spre cercetare, îşi căută repede o ieşire către lumină... Poetul stă cercetându-şi simţirea dinaintea acestor vedenii glorioase :

Noaptea, totul astei scene colosală de mărire,
Două nobile instincte cu putere deşteptă :
Un, a cerului credinţă, alt, a patriei iubire,
Ce-odată 'n aste locuri pe strămoşi ii însuflă [1])

Aşa, dar, două sentimente îl cuprind : credinţa în Dumnezeu şi iubirea de patrie. Spirit analitic, limpede, dialectic, el îşi întrerupe avântul liric pentru desfăşurarea acestor idei, intrând în amănunte de ordin istoric şi chiar practic. Munţii ce adineoară erau nişte fantasme, ai căror stejari se înălţau ca nişte «piramide de verdeaţă», ajung un «scump azil de libertate» a Românilor în trecutul lor vijelios :

Munţii noştri-au fost adesea scump azil de libertate,
Şi din vârful lor Românii, torent iute furios,
S'aruncau : mulţimi barbare pentru pradă adunate,
Lei, sosind, erau la fugă ca un cerb, rănit, fricos.

Poemul se prelungeşte apoi printr'o frumoasă descriere a luptei Ungurilor cu Ion Basarab, — pentru a arătă mai întâi gloria

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 36.

străbună şi pentru a lovì apoi în nimicnicia noastră de astăzi, în domniile fanariote distrugătoare de tot ce erà bun. Poezia începând printr'un tablou fantastic, trece aşa dar la larga descripţie istorică, pentru a se sfârşi apoi printr'o aprigă satiră împotriva vremei de azi, împotriva Grecilor «mândri de vechi mea lor de eri», ce au pus mâna pe toate demnităţile, pe când strănepoţii eroilor de odinioară au rămas nişte umiliţi plugari:

Dar Românii, fii ai celor ce'n vechime se luptară,
Cu sudori adăp pământul, câştig hrana în dureri;
Sânt plugari; şi alte nume, oameni noi se înălţară,
Oameni ne'nsemnaţi, şi mândri de vechimea lor de eri.

Streini prinţi ce ne-apăsară, au dat lor drept mângâere
Averi, cisnti, care odată se 'mpărţeau drept răsplătiri;
Monopol fac azi de drepturi; în a lor scurtă vedere
Propăşirei neînvinse pun ei dese 'mpotriviri.

Nu-i aşa legea naturei, nu-i aşa a ţărei lege:
Ca tot ce nu e la locu-i va cădeà trufia lor;
Al sudorilor străine rod ei nu-l vor mai culege;
Va fi mare tot Românul, ţărei lui folositor [1]).

Ceva din structura acestei poezii a trecut şi în satira III a lui Eminescu: minunata descriere a luptei dela Rovine, urmată de straşnica satiră a vremilor de azi, se găseşte

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 38.

în germene în *Răsăritul lunei la Tismana*. Ioan Basarab înlocueşte pe Mircea, iar versul:

Oameni ne'nsemnaţi şi mândri de vechimea lor de eri.

înlocueşte pe :

Voi sunteţi urmaşii Romei ?

Aceste două poezii, *Umbra lui Mircea la Cozia* şi *Răsăritul lunei la Tismana* fură scrise în timpuri turburi pentru ţară. Puţin după aceea, Rusia şi Turcia, în urma unei plângeri a Adunării Obşteşti, depuseră din scaun, pe Alexandru Ghica. Cu acest prilej încetează şi atitudinea războinică a lui Alexandrescu. In adevar, în ediţia din 1847, deşi găsim nota eroico-patriotică, nu mai găsim însă nici nota politică opoziţionistă şi nici nota «umanitară», pe care le găsisem în preajma anului 1840 ; tiranii sunt lăsaţi în pace.

In locul lui Alexandru Ghica, după cum ştim, fù ales Gheorghe Bibescu, ce se arată binevoitor literaţilor. Alexandrescu intră ca impiegat la postelnicie, la masa jălbilor.

Bibescu, mulţumit de poet, îl luà chiar uneori, vara, la dânsul, la Breaza ; la 1846 din serdar el fù înaintat paharnic. Crâncenul

opozant al lui Vodă-Ghica nu era departe de a fi ajuns un poet de curte, un *poeta laureatus*. Pentru aceea, deşi domnia lui Bibescu fù sguduită de afacerea Trandafiloff, nu găsim în ediţia din 1847 nici un vers care să ne-o amintească, şi nici o fabulă care să fie o împrospătare a fabulei *Lebăda şi puii de corb,* din 1838.

În aceeaş culegere dela 1847, trebuie să ne oprim şi asupra poeziei *O impresie dedicată oştirei române,* cu prilejul venirii la Bucureşti a domnului Moldovei, Mihail Sturdza (22 Aprilie 1846). La vederea ostaşilor români, inima poetului tresare de sentimente patriotice, de mândrie şi de nădejde, înflăcărată ca de o

... electrică scântee

După procedeul întrebuinţat şi în *Răsăritul lunei la Tismana,* poetul ne evoacă şi de data aceasta pe Mihai-Viteazul, pe Buzeşti, Călugărenii, pentru a ajunge la vremile de azi a căror ticăloşie o biciueşte, încheind apoi cu un imn de nădejde la vederea «tinerilor războinici» a «dragelor batalioane», fiicele vestitelor legiuni romane.

Ştim că după 1847 poetul intră în epoca de scădere a talentului. Poeziile publicate în răstimpuri — mai ales prin ziare şi apoi adunate în parte în ediţia din 1863 — sânt cu mult mai pre jos de înaintaşele lor, părând ca nişte palide umbre, ieşite din Hades, pentru a rătăci pe aceste tărâmuri de lumină. Totuş, şi în această epocă de scădere putem urmări vâna lui de inspiraţie patriotico-politică din actualitatea zilei de faţă ; dacă talentul nu mai e acelaş, motivele de inspiraţie rămân adesea aceleaşi.

Plecarea din ţară a «proconsulului» Halcinski îi dădù prilejul să scrie cunoscutul său *Adio* (din 1854), în care tăria crudă a expresiei înlocueşte arta pe care o găsim în toate satirile lui : «pocit, faimos proconsul», «schelet fantasmagoric», «fiinţă infernală», «tiran omeopatic»,— iată vocabularul de care se slujeşte poetul în acestă trivială invectivă, ce se încheie cu :

Pământul să te 'nghiţă şi dracul să te ia ! [1])

Unirea Principatelor îi inspiră o poezie

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 228.

«dedicată fiitorilor deputaţi ai României» [1]) în care într'o limbă destul de pestriţă *(popol, atestând, baseţa, balotaţi, meschine interese* etc.), cu un talent vădit sleit, mai cântă încă odată gloria străbună:

Când citim în vechea carte a istoriei străbune,
Virtuţi mari, ilustre fapte, ale naţiei române,
Care inimă stă rece? Care suflet nemişcat?
Cine n'are dor să vază ţara sa în fericire;
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie şi 'n unire,
Cultivând artele păcei, pe al său pământ bogat?

ne evoacă încă odată pe Bogdan şi pe Mircea pentru a îndemna la urmă pe «fiitorii» deputaţi să lucreze la ridicarea patriei.

Nu ştim la ce dată a fost scrisă *Noaptea Sfântului Botez*, dar e văzut că ne vine din epoca de decadenţă a poetului. Plecând dela credinţa populară că în noaptea de botez a Mântuitorului cerul e deschis oricărei rugăminţi sau cereri, poetul se roagă pentru binele ţării lui — într'o limbă atât de stricată şi cu o lipsă de artă atât de vădită, încât Dumnezeu, care trebuie să aibă şi gust literar, nu-i va fi ascultat rugăciunea numai din pricina aceasta:

[1]) Publicată în *Concordia* din 30 Martie 1857.

Eu din parte-mi rog ferbinte
Pe acel A-tot putinte,
Eu îl rog şi îl implor
Ca să scape astă ţară
De intrigă din afară,
D'umilinţă, de ocară
Şi de orice apăsător [1]).

Sau :

Să peară favoritismul,
Să se schimbe egoismul,
In simţimânt blând, divin,
S'avem o dreaptă balanţă
S'avem strânsă alianţă,
Care inimile 'nalţă
Cu tot poporul creştin.

Am dat câteva fragmente din aceste palide poezii nu pentru meritul lor literar ci pentru a arătà statornicia inspiraţiei patriotico-politice. Mai amintim alte câteva încercări poetice ce se leagă de marile evenimente, pe care le străbate patria noastră: intrarea lui Cuza în Bucureşti e salutată în poezia «*Măriei Sale Domnului Alesandru Ioan I, anul 1859, pentru ziua intrărei sale în Bucureşti*»; proclamarea regatului e cântată în cele două poezii «*Majestăţii Sale*

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 138.

Carol I regele României» — slabe licăriri ale unui frumos talent în stângere.

Vedem aşa dar în Alexandrescu un poet al cărui suflet e larg deschis la toate şoaptele ce adie, la toate vânturile ce se deslănţue, la toate mişcările sociale ale vremii, la toate avânturile patriotice ale neamului. Minte limpede, vioae şi ageră, talent latin, cu o pornire firească pentru idei generale, pentru fapte hotărâte, spirit nu numai sintetic, ca orice poet, ci şi analitic, inteligenţă iubitoare de lumină şi nu de umbre, de taine şi de simboale, simţire ce răsuna şi la durerile altora, ale unui neam întreg, fire isteaţă, observatoare, muşcătoare, răpită lesne spre satiră—acesta a fost Grigore Alexandrescu. Erà deci firesc ca poetul să se inspire din actualitatea zilei, din năzuinţele şi îndemnurile clipei, ca şi din larga comoară a slavei strămoşeşti; erà deci firesc ca, alături de Câmpineanu, să-l găsim democrat, liberal, umanitar, luptător de opoziţie, patriot, evocator al glorioaselor vremi ale Voivozilor noştri, cântăreţ al zilelor de serbătoare ale neamului nostru.

Intocmai ca şi Eminescu el fù un poet

al trecutului, cu largă inspiraţie istorică. Crescut printre ruinele Târgoviştei, el începù prin a le slăvi, stăruind până la sfârşitul vieţei să cânte pe toţi eroii panteonului nostru naţional, pe Basarabi, pe Mircea, pe Bogdan, pe Ştefan, preamărindu-le faptele, nu din zădărnicia de a le preamări, ci pentru a le da ca o pildă vie vremilor noastre, lipsite de ideal, de avânt, de eroism. Până aici nu găsim nici o deosebire între Alexandrescu şi Eminescu, care evoacă figura măreaţă a lui Mircea pentru a strivi pe fantele dela Bal-Mabil, şi preamăreşte pe Cichindeal pentru a se scoborî pe sine.

Asemănarea între cei doi poeţi se opreşte însă aici: dacă amândoi se inspiră din trecut şi osândesc prezentul, Eminescu se opreşte la această osândire, nevăzând nimic mai departe, pe când Alexandrescu crede într'un viitor mai fericit, într'un viitor de aur, pe care îl aşteaptă, chemându-l din toate puterile lui.

Ne aducem aminte de *Anul 1840*, din care se desprinde o putere de iluzie şi un optimism atât de puternice, dar pe care l'am cercetat cu deamănuntul aiure. Trecem

de aceea, de pildă, la *Umbra lui Mircea la Cozia.*

După-ce preamări gloria străbună şi pe acel minunat Mircea, poetul ştie să recunoască şi progresele făcute de omenirea dealungul veacurilor. Trecutul are de sigur măreţia lui, dar şi timpurile noastre se bucură de nişte moravuri mai dulci, mai liniştite; prin bogata desfăşurare a artelor şi a ştiinţelor, omenirea îşi pregăteşte un viitor mai fericit, prin înfrăţirea popoarelor, — care deşi e numai o arătare, face cinste celui ce o vede ca o înfăptuire cu putinţă:

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Insă triste şi amare; legi, năravuri se 'ndulcesc:
Prin ştiinţe şi prin arte naţiile înfrăţite
In gândire şi în pace drumul slavei îl găsesc.

Căci războiul e biciu groaznec, care moartea îl iubeşte,
Şi-ai lui sângeraţi Dafini naţiile îl plătesc;
E a cerului urgie, este foc care topeşte
Crângurile înflorite şi pădurile ce-l hrănesc.[1])

Dragostea lui de trecut nu merge aşadar nici până a dorì întoarcerea vremii când oamenii trăiau în caverne, precum o dorià Rousseau, iar dragostea lui pentru istoria

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 34.

neamului nostru nu merge până la fanatismul lui Eminescu.

Poet al viitorului — şi prin acesta superior lui Eminescu, — el crede în civilizaţie, în propăşire, în îmblânzirea moravurilor, în ştiinţă şi în artă, în înfrăţirea obştească...

In *Răsăritul lunei la Tismana* — această satiră a III-a a lui Alexandrescu — în care găsim o atât de puternică evocaţie a trecutului faţă de prezent — care e mic fiindcă îl vedem de aproape — Alexandrescu nu se opreşte numai la acest contrast cum făcuse Eminescu, ci ne îneheagă şi o icoană a viitorului, în care el, ca poet meliorist, credeà:

Cugetări adânc ascunse, idei drepte şi înalte,
Ce în inimile-alese ura lor le apăsă,
Vor vedea lumina zilei; şi în formă de mari fapte,
Subt privirea provedinţei, lumei se vor arăta [1])

Tot astfel în o *Impresie dedicată oştirei române*, după aceeaş punere faţă în faţă a trecutului şi a prezentului, poetul se cumpăneşte o clipă, îngăduind că mai sânt încă virtuţi printre noi, în care putem zări aurora unor vremi mai fericite :

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 38.

Dar tot se află încă virtuţi, şi viitorul
In ele se încrede, aşteaptă ajutorul
Ce îl aduc la naţii bărbaţi mântuitori:
Insuşi Domnul naturei zisese altă dată,
Ca pentr'un drept el iartă Gomora vinovată:
Dreptatea şi virtutea în ceruri sânt surori.

Iar voi războinici tineri, drage batalioane,
Fiice ale acelor vestite legioane.
Care între noroade un nume ne-au lăsat;
Voi, căror acest nume e dat el în păstrare,
Cu cinste veţi răspunde l'a patriei chemare,
Când vechiul nostru sânge nu poate fi schimbat[1]).

Aceste mărturii ne sunt îndestulătoare pentru a ne arătă în Alexandrescu, nu numai un cântăreţ al trecutului, ci şi un poet al viitorului, al progresului, al prefacerilor sociale — ceeace îi dă, în această privinţă, o superioritate asupra lui Eminescu...

---

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 45.

§ 5. ELEMENTUL SATIRIC
ÎN POEZIILE LUI GRIGORE ALEXANDRESCU

§ 5. Elementul satiric în poeziile lui Grigore Alexandrescu

Observator ager al împrejurărilor din afară, în deosebi politice şi sociale, Alexandrescu mai era înzestrat şi cu un spirit fin, muşcător, satiric, care, după cum singur ne-o spune undeva, ajunsese destul de cunoscut şi de temut. Era deci firesc că această puternică însuşire a lui să găsească o vădire artistică, fie în satiră, fie în fabule, fie chiar în scurte scăpărări, în mijlocul unor poezii de alt gen: nu e fără folos s'o cercetăm şi noi în desfăşurarea şi mai ales în obiectele asupra cărora s'a îndreptat.

In 1832, Alexandrescu aproape copil şi în împrejurările de viaţă în care se află, nu

avea cum să cunoască oamenii spre a-şi îndreptă împotriva lor isteţimea lui firească. Totuş, chiar şi în aceste împrejurări atât de neprielnice, talentul satiric al poetului se lasă bănuit în câteva fabule, de altminteri traduse.

Venit din Târgovişte la Bucureşti, tânărul poet cunoscù pe cei mai însemnaţi bărbaţi ai mişcării politice şi culturale, putând să-şi deà seama, pe cât îl ajută vârsta, de unele scăderi, de unele micimi de suflet... De pe atunci scrise el *Vulpoiul predicator*, despre care ne vorbeşte Ion Ghica. Fabula, deşi luată din Florian, se potriveşte şi cu atmosfera politică a vremii; poetul se gândeşte la liberalismul prefăcut al unora, pe care îl întrupează în şireata vulpe ce se laudă că e idealistă, închinându-se în numele libertăţii şi al cinstei, fără a i se da ascultare; mai pricepută apoi, ea se pogoară din lumea înaltă a desăvârşirii morale pentru a ajunge la realităţi: nu se mai luptă pentru bunuri ideale, ci propovăduieşte duhul de răsvrătire împotriva obladuirii, care năpăstuieşte pe cei mici; prefăcându-se din idealistă în demagoagă, ea e îmbrăţişată de toţi cei slabi

cari sânt şi cei mulţi. Observaţia e minunată: atât timp cât luptăm pentru lucruri abstracte, nimeni nu ne ascultă, de oarece mişcarea masselor adânci nu se face decât pe temeiuri economice şi sociale. Fù de ajuns ca vulpea să vorbească de nedreptate şi de impilare pentruca cerbii, ciutele să se ridice împotriva asupritorilor: a tigrilor, a leilor, a urşilor, a pardoşilor. Leul, domnul acelui ţinut, mai şiret, în loc să se supere, în loc să înfrâne cu puterea această mişcare populară, veni să asculte o cuvântare a vulpii, întrebând-o la urmă cam ce-ar dori pentru osteneală: slujbă, rang sau bani? Vulpea îi răspunse:

Prinţule, în loc de plată,
Aşi pofti câţiva curcani.

Toată filozofia revoluţiilor se încheagă în această satiră: e destul să câştigi pe conducători pentru ca massele să se risipească apoi. Fabula zugrăveşte şi starea politică a ţării sub Regulamentul organic. Leul e Rusia ce întrebuinţă pe lângă boerii agitatori toate mijloacele de conrupţie, ca banii şi slujbele, spre a-i ademeni de partea ei. Mergând pe

urma lui La Fontaine, poetul mai trimete o săgeată împotriva acelor ce se laudă cu strămoşii, în *Catârul ce-şi laudă nobilitatea*.

In ediţia din 1838, latura satirică se desfăşură şi mai mult, fie în fabule, fie în epistole.

Cunoaştem un Alexandrescu elegiac, lamartinian, un Alexandrescu satiric, dar puternic satiric, cu observaţia muşcătoare şi ascuţită, cu un zâmbet despreţuitor. In *epistole* descoperim însă şi un alt Alexandrescu, mai mult spiritual decât muşcător, ironic, glumeţ, cu o glumă ce se îndreaptă mai întâi asupra lui însuşi:

Şi în versuri de un stânjin lucruri de nimic să-ţi scriu...

Iată de pildă *Epistola familiera*, în care verva lui isteaţă se cerne asupra Focşanilor pustii, nevinovată aici şi mai înţepătoare dincolo, când e vorba de «cei mari»:

Se preumblă peste câmpuri milioane de ţânţari,
Care după răutate, seamănă a oameni mari;
Muşcă cât îi iartă gura, şi cu câte au puteri,
Prin cântări mă desfătează, parc'ar fi paracliseri [1].

In Focşani, numeroase turme de oi pasc pe ţărmurile Milcovului, mânate de «nimfe

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 190.

desculţe» şi îmbrăcate în pei de oi, ceeace dă prilej poetului de a satiriză genul literar al «bergeriilor», atât de gustat în veacul al XVIII, în care se idealiză viaţa de păstor[1]):

Nimfele le văz desculţe; îmbrăcate 'n piei de oi,
Păstoriţele, pe viscol, pe furtune şi pe ploi.
De a lor ticăloşie ocolite ca d'un lanţ
Îţi ridică toată pofta de a face un romanţ.
Mie-mi pare rău din suflet, căci de aş fi nemerit,
Ciobăncuţe, cum văzusem într'o carte ce-am cetit,
Ca un om care din fire nu am fost Aristocrat,
Fără perdere de vreme m'aşi fi şi amorezat.
Acum însă, ce pociu face cu ce mijloc să suspin,
Când nimica nu mă doare şi când nu simţ nici un chin?

Ironia poetului se îndreaptă apoi asupra proprietarilor din împrejurimi, mărginiţi şi superstiţioşi:

P' în prejur sânt câţiva nobili de moşii stăpânitori,
Care din copilărie aici s'au obişnuit,
Ş'ale lui Avraam bunuri din strămoşi au moştenit,
Dar vorbesc numai de vreme, n'a 'nvăţat a se gândi.
Şi de cât zilele lunei, alta nu doresc a şti.
Poate vrei să-i' afli anume, însă alt nu pociu să-ţi spuie
De cât că fieşte-care e copil al mumei lui.
Nu de mult unul dintr'înşii, părăsise al său locaş.
Cu cuvânt că-l locueşte al cerurilor vrăjmaş;
Dar în zilele trecute, după cum am auzit,
C'o sfeştanie şi-o cruce pe toţi Dracii i-a gonit
Despre altele, buni oameni; ei sânt gata a arăta
Că, după sfînta Scriptură, cred tot făr' a cercetà...

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 191.

Epistola după cum vedem, e un model de versificaţie uşoară, spirituală, deşi încă departe de Boileau, pe urmele căruia se îndrumează.

In fabulă, talentul satiric al lui Alexandrescu, se vădeşte tot atât de ascuţit, îndreptându-se în chip firesc împotriva celor mari, a prostiei ridicată la loc de cinste, încrezătoare ca întotdeauna... In acest gen avem un adevărat capo d'operă în *Boul şi viţelul*, care ne zugrăveşte atât de bine îngâmfarea boului ajuns la post mare în cireada lui.

Fabula, fără morală la urmă, e o icoană vie, luminoasă a veşnicei prostii omeneşti, dar nu a prostiei liniştite, tăcute într'un colţ, ci a prostiei sgomotoase, obrasnice, care se mişcă, se opinteşte şi *ajunge* în sfârşit, pentru a fi apoi mândră, despreţuitoare, a prostiei care îngraşă, care loveşte în dreapta şi în stânga, pentru a se înţepeni apoi într'o înfăţişare măreaţă, făcându-şi ochii mici ca să privească pe cei din prejur... Ridicată de jos, îşi uită de obârşie, umileşte tot ce i-a fost mai aproape

odinioară: e prostia boului ajuns «boer mare», care nu vrea să mai ştie de ai săi:

«Boerule» zice, «aşteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu».
— Cine? a mea rudă? mergi de'l dă pe scară:
«N'am astfel de rude şi nici vreau să-l ştiu»[1]).

Aceeaş prostie e biciuită şi în fabula *Vulpea, calul şi lupul,* dar în altă înfăţişare a ei; de data asta avem a face cu prostia nevinovată, ce se lasă înşelată de cel dintâiu şiret. Calul, întrebat de nume, spune că-l are scris pe copită; vulpea, simţind viclenia, se preface că nu ştie carte, pe când lupul se apropie spre a-şi primi pedeapsa:

Lupul umflat în sine, de lauda vulpească,
Veni până aproape, numele să-l citească.
Calul care sta gata, c'un picior în vânt,
Îi dă o lovitură, şi-l culcă la pământ[2]).

O luminoasă satiră a linguşirii faţă de cei puternici — atât cât sânt puternici — şi a celei mai negre nerecunoştinţe, când nu mai sânt nimic, ne schiţează poetul în *Câinele izgonit.* Lupul, împăratul dobitoa-

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 297.
[2]) » » » p. 270.

celor, auzind că domnul câine i-ar fi criticat lăcomia, îl goni din slujbă, sub cuvânt că nu e bun la nimic. Toate animalele, vulpile, şerpii, broaştele se grăbiră să laude hotărârea lupului, mirându-se chiar că lăudase până acum:

Pe un câine ticălos,
A cărui toaiă treabă
E să mănânce degeaba,
Făr' a face vr'un folos.

Vremea trecù, şi împrejurările se schimbară. Câinele fu primit din nou la curte; cinstele, averile începură să'l pridideascâ din nou şi odată cu dânsele începù să fie socolit de duh, deştept şi de mare ispravă. Animalele întrebate ce părere aveau despre dânsul nu mai conteneau cu laudele[1]:

— «Înălţime să trăţi!
Tutulor este plăcută
Cinstea cea cu drept făcută
Astui vrednic dobitoc.
Al lui cap, a lui ştiinţă
Glas, putere, iscusinţă
Pentru noi sânt un noroc
De trup este prea puternic.

[1] Alexandrescu-Gârleanu, p. 264.

De slujbi multe este vrednic,
Şi în lupte e vestit»
— «Astea le ştiam prea bine,
Ştiam ce i se cuvine,
Dar atunci era gonit.»

Poetul nu puteà ascuţi o satiră mai fină a felului de a judecà pe oameni după slujba în care sânt, de cât zugrăvindu-ne aceste animale, întrecându-se să linguşească pe câine, după ce odinioară nu ştiau cum să-l ponegrească mai mult.

O înaltă învăţătură morală, prin mijlocirea unei satire, ne mai dă Alexandrescu în *Ursul şi lupul*, în care ne arată cum ursul ajuns împărat în locul leului, e linguşit de lup ce-i aduce plocon doi mei:

Într'o frumoasă precuvântare,
Ii dovedeşte c'ar fi având
Nişte hrisoave arătătoare
Ce-au făcut urşii, zău nu ştiu când. [1])

Fù însă de ajuns ca leul să se ridice cu războiu spre a-şi căpătà tronul, pentru ca lupul să treacă de partea lui, pe când taurii, pe care ursul nu-i luase în seamă, să sară şi să alunge pe leu. Însuş poetul trage învăţătura dintr'o astfel de purtare:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 293.

Prea cu lesnire omul se înşală
Dar foarte mare face greşală.
Cine la vorbe dă crezământ.
Faptele numai ne dovedeşte,
Fieşte cine cât preţueşte.
D'avem prietini şi care sânt.

Satira ipocriziei e deasemenea minunat închegată — după La Fontaine — în *Şoarecele şi pisica*, în care pisica, după ce se împrietini cu şoarecii, le dădu cea din urmă îmbrăţişare:

Ce fel de îmbrăţişări! Ce fel de sărutat!
Pe câţi gura punea
Indată îi jertfia;
In cât abia doi trei, cu fuga au scăpat.

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.[1])

In ediţia din 1842 putem urmări acelaş spirit satiric, când uşor, vioiu, şi glumeţ, ca în *Viaţa câmpenească*, când mai energic, mai biciuitor, ca în fabule. In săltăreaţa *Viaţă câmpenească*, ce păgubeşte dealminteri prin prea marea risipire a ideei în versuri prea scurte — inspiraţia lui Alexandrescu, plină de gândiri grele, desfăşurându-se mai firesţe în versuri de 12 sau 14 silabe, —

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 267.

poetul aruncă o săgeată, de alminteri nevinovată, împotriva «boerilor» ce nu plătesc nici o dare, ast-fel de poveri fiind bune numai pentru norodul de rând:

Spre patru părţi ale lumei
Patru ferestre privesc
Şi, dacă pe tonul glumei
Slobod îmi e să vorbesc,
A lor număr, micşorime,
Cu a cărei înălţime,
Atât nu se învoesc,
În cât ochiul ce le vede,
Cu lesnire poate crede,
Că se plătea altădată,
Vre-o dajdie însemnată,
Sub nume de ferestrit;
Măcar că nu-mi se pare,
Nici undeva am citit,
Că la vre-o întâmplare
Nobilii să fi plătit.
Ast-fel de năravuri proaste,
Dacă vre-o dat' au fost,
N'au putut fi ale noastre
Ci-ale norodului prost.
Numai el singur plăteşte,
Fiind mai obişnuit[1])...

O satiră minunată, dar de data asta mai mult hazlie şi numai uneori usturătoare, a împrejurărilor sociale din aşa zisa «lume

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 144.

mare», ne dă poetul în *Satira duhului meu*. Viaţa de salon, cu jocul de cărţi, cu spirite sărace, e fin satirizată; poetul se simte stingher într'o astfel de lume; el, a cărui memorie atât de încăpătoare e plină de lucruri frnmoase, nu poate învăţa jocul de cărţi:

> Mai lesne pociu a spune hoţiile urmate
> La zece tribunale sub nume de dreptate,
> Mai lesne pociu să număr pe degetele mele
> Câţi sfinţi avem pe lună şi cîte versuri rele,
> De cât să bag de seamă ce carte nu e dată.
> A cui este mai mică, şi cine o să bată.[1])

Comparaţia se stabileşte lesne între dânsul, aşa de stângaciu la dans, la jocul de cărţi, într'un cuvânt la tot ce face la un loc «micile talente» atât de preţuite în lume şi în salon, şi intre «domnişorul» acela, care îşi învârteşte cu graţie lorneta, care e sclivisit şi se pricepe să înşire atâtea nimicuri. In schimb poetul îşi găseşte şi lui oarecare uşurinţă de a face versuri, uneori de duh, de cele mai multe ori pline de ascuţită observaţie, — slabă mulţumire pe lângă atâtea alte «talente» ce-i lipsesc:

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 212.

Aşa, în loc să critici greşalele străine,
În loc să râzi de alţii, mai bine râzi de tine,
Învaţă dansul, vistul, şi multe d'al de alea.
Iar de vrei să faci versuri, ia pildă de la Pralea [1])

Spiritul lui satiric, cu o largă pornire moralizatoare, îl mai găsim apoi in fabule ca *Elefantul,* biciuind administraţia care, în loc de a ocroti pe cei năpăstuiţi, sub broboada bunei-voinţi, dă totdeauna dreptate celori mari. Elefantul ajuns împărat primeşte o plângere a oilor împotriva lupului, ajuns ministru. Craiul ascultă cu bunătate plângerea oilor, chemând pe lup să se desvinovăţească; acesta strigă însă că e năpăstuit, deoarece n'a cerut nici o dată mai mult decât o piele dela fiecare oaie. Elefantul, mintos ca totdeauna, cuvântă atunci, dând de trei ori din cap :

«Ascultă», zice, «şi ia aminte:
La ale noastre crăeşti cuvinte.
Cât pentru o piele treacă şi meargă,
Fiind că singur spui c'ai dreptate.
Dar pentru c'astăzi oaea aleargă
La mila noastră care mult poate.
O iert: de dajdii fie scutită,

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 216.

Ale ei plângeri voiu să le ascult,
Şi de cât pielea obişnuită
Să nu poţi cere un păr mai mult.[1])»

Impotriva dreptăţii celui tare se ridică de-asemenea şi în *Dreptatea leului*. Isbucnind războiu între leu şi pardos, cei doi crai ai animalelor, măcelul nu mai aveà nici o margine; pretutindeni vedeai stârvuri de animale aruncate pe drumuri. Leul ca să pună capăt războiului, întrebă pe maimuţă ce e de făcut; aceasta îi răspunse că zeii cer jertfirea animalului celui mai puternic şi mai vestit în războae. Toate lighioanele se dădură îndărăt, spunând că sânt slabe şi bolnave, când de-odată, se ivì şi iepurile la adunare. «El este cel mai tare» strigară dobitoacele într'un glas, jupuindu-l:

Se află vre-o ţară, unde l'aşa 'ntâmplare
Să se jertfească leul? Nici una, mi se pare,
Nu ştiu cum se urmează, nu pricep cum se poate.
Dar văz că cei puternici ori unde au dreptate[2]).

Satira cârmuitorilor, cu duhul blândeţei şi al dreptăţii în vorbă, deşi sânt cei mai aprigi la despoeri, e fin schiţată în *Lupul*

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 259.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 281.

moralist, care vorbeşte tuturor dobitoacelor de datoriile slujbei, de dreptate, de cinste, deşi poartă pe umeri o blană de oaie, ceea ce face pe poet să zică :

Când mantaua crăiască este de pei de oae,
Atunci judecătorii fiţi siguri că despoae [1]).

Fala zădarnică cu strămoşii, pe care o biciuise după La Fontaine, în 1832 în *Catârul ce-şi laudă nobilitatea,* e pusă din nou la o ironică încercare în *Pisica sălbatecă şi Tigrul.* Pisica urcată în vârful unui copac se lăudă către tigru că e de neam mare, ba că se trage chiar din zei, de oarece Egiptenii se închinau odinioară unei pisici. Această îngâmfare făcù pe tigru să-i răspundă atât de cuminte :

— «Dacă strămoşii tăi cu tine semănă,
«Negreşit erau proşti câţi lor se închină»
Răspunse tigrul meu : «iar dacă au avut
Vr'un merit cunoscut,
Ceva dumnezeesc,
Atunci eu te căesc,
Şi pentru starea ta de milă sânt pătruns,
Căci d'ar fi câte spui, zău, prea rău ai ajuns» [2]).

Satira «egalităţii ne-o dă minunat poetul

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p 284.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 276.

în *Cânele şi cățelul.* Cânele e demagogul ce propovăduește egalitatea, — însă egalitatea cu cei mari, cu leii, cu urşii, cu lupii, şi nu cu cei mici, cu cățeii. Mult mai târziu Alexandrescu ne dă şi satira libertății, dar a unei libertăți mărginite şi condiționate, în *Porcul liberat.* Ţiganii, fiind desrobiți, unul dintre dânşii pentru a se arătà mărinimos voi să'şi libereze şi porcul; dar acesta îl întrebă [1]):

— «Să trăeşti! însă stăpâne, în grădini poci eu intrà.
«Pepeni, dovlecei şi verze fără grijă a mâncà».
— «Ba nu, astea sânt oprite».

Atunci porcul îi răspunse: tot mai bine în robie, acolo unde au stat şi strămoşii mei.

Am puteà cercetà nota satirică în poeziile lui Alexandrescu şi după 1842, însă fabulele şi satirile publicate de poet cu deosebire în ziare şi adunate apoi în ediția din 1863, deşi scapără uneori de idei drepte, fine, isteţe, nu mai sânt nici atât de puternice, şi nici nu mai sânt îmbrăcate într'o haină artistică deosebit de frumoasă.

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 323.

O satiră a candidatului la alegeri găsim în *O profesie de credință*, din 12 August, 1857, plină de ironie și de vervă, tot așa precum găsim satira renegatului în *Confesiunea unui renegat*, apărută în *Independența* din Maiu 1861. Deșărtăciunea e biciuită în *Bursucul și Vulpea ;* dreptatea celui tare în *Ogarul și Iepurile,* o fabulă, de astădată, plină de firesc, de vioiciune ca din cele mai bune timpuri ale lui Alexandrescu; lăcomia celor ce se îngrașă pe ruinile neamului lor ne-a dat-o poetul în *Corbii și barza.*

*

Vedem așadar în Alexandrescu un foarte fin spirit de observație nu numai al naturii ci și a împrejurărilor sociale, și un ascuțit simț moral, ce făcù dintr'însul un biciuitor al tuturor scăderilor și viților, pe care le zăreà cu prisosință în jurul lui.

§ 6. MORALA
LUI GRIGORE ALEXANDRESCU

§ 6. Morala lui Grigore Alexandrescu

După acest ocol în largul coprinsului emoţional al operii lui Alexandrescu, e timpul să aruncăm o privire asupra concepţiei morale la care s'a ridicat poetul.

Incepem această cercetare prin ceeace ar trebui să facă încheierea ei: morala lui Alexandrescu e întipărită de o nobilă lepădare de sine şi de cel mai desăvârşit altruism. Chiar din cele spuse până acum am fi putut aveà această părere. Am văzut anume în Alexandrescu un poet social ale cărui isvoare de inspiraţie nu vin numai din nisipurile neroditoare ale sufletului său, ci ţâşnesc şi din pânza de apă vie şi proaspătă a neamului şi chiar a omenirii; am

văzut cum nimic din ce se întâmplă în jurul lui nu-l lasă rece. Poet umanitar, patriot, social, toate aceste cuvinte ne arată un om ce rupe zăgazurile durerilor şi bucuriilor lui pentru a-şi le amestecà cu durerile şi bucuriile neamului şi ale omenirii.. Acesta e dealtminteri după dânsul, şi rolul poetului: de a înălţà sufletele, de a le înnobilà, de a le împodobì cu simţiminte frumoase, de a le smulge din egoismul vieţii înguste pentru a le aruncà în marea intereselor naţionale şi obşteşti:

«Retipărindu-le acum, scrie el despre versurile lui, în prefaţa ediţiei din 1847, am şters pe unele, am avut să îndreptez pe altele, şi am adăogat câteva, între care unele sujeturi istorice de un interes naţional, şi prin urmare şi mai puţin egoist, căci eu sânt din numărul acelora cari cred că poezia pe lângă neapărata condiţie de a plăceà, condiţie a existenţei sale, este datoare să exprime trebuinţele societăţii şi să deştepte simţiminte frumoase şi nobile care înalţă sufletul prin idei morale şi divine până în viitorul nemărginit şi în anii cei veşnici».

Virtuţi, trebuinţe sociale, simţiminte morale, — cuvinte pline de înţeles, ce trebuie lămurite din cuprinsul poeziilor sale.

*

Chiar în ediţia din 1838 în lamartiniana lui *Rugăciune*, putem vedeà idealul moral al poetului. In adevăr, în clipa de estaz divin, când ne revărsăm tot sufletul fără prefacere, când ne mărturisim toate greşelile, toate năzuinţile, când ne îndreptăm către *El* toate dorinţele, toate rugile ferbinţi, ce găseşte potrivit să ceară Alexandrescu ? Cere el bogăţie ? Nu. Situaţii sociale ? Nu :

Dacă la cer s'aude glasul făpturii tale,
Fă ca în totdeauna pe a virtuţii cale
Să merg nestrămutat.
Când soarta mă apasă, cum şi când zâmbeşte,
Când veselă m'ajută, când apoi mă goneşte,
Să pociu fi neschimbat.

Mândria'n fericire să nu mă stăpânească,
Mâhnirea în restrişte să nu mă umilească,
Dreptatea să o ştiu.
Conştiinţa să-mi fie cereasca ta povaţă,
Prin ea tu mă'ndreptează, şi când greşesc mă'nvaţă
Cum trebue să fiu.

Fă să doresc de obşte al omenirei bine,
Să mă cnnosc pe însu-mi, şi p'altul decât tine
Să nu am Dumnezeu.

La oameni adevărul să-l spui fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de cela ce mă'nşală
Să nu îmi răzbun eu [1]).

In aceste minunate strofe se încheagă, în adevăr, tot crezul moral al lui Grigore Alexandrescu : caşi stoicii vechi, el nu cere decât cuget drept, neschimbat de pe calea dreptăţii şi a virtuţii, stăpân pe sine ; el nu se roagă decât ca dumnezeu să-l facă să dorească al omenirii bine. In acest vers se luminează toată morala lui altruistă şi umanitară.

De asemeni *Anul 1840* nu e numai o pildă de înflăcărat meliorism ci mai e şi o mărturie de înaltul ideal moral al poetului. După cum în *Rugăciunea*, cereà virtuţi şi dragoste de omenire, tot astfel de la acest mult aşteptat *an,* uitându-se pe sine, el nu cere decât prefaceri sociale :

Eu nu îţi ceiu în parte nimica pentru mine :
Soarta-mi cu a mulţimii aş vrea să o unesc :
Dacă numai asupră-mi nu poţi s'aduci vr'un bine,
Eu râd d'a mea durere şi o despreţuesc [2]).

strigă poetul : şi trebuie să mărturisim că acest strigăt, nobil, altruist, e minunat. Ce-i păsà de dânsul ? Ce-i păsà de durerea lui ?

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 47.
[2]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 25.

Ce-i păsă de iubirea lui înşelată? Pe înălţimea morală, la care a ajuns, poetul se leapădă de sine, de orice grijă personală, ne trăind decât pentru alţii, pentru această mulţime ce se luptă şi se sbuciumă în setea unei vieţi mai fericite, a unor orânduiri mai drepte, a unei stări materiale mai largi.

Astfel şi-a înţeles rolul său social şi umanitar Grigore Alexandrescu: pristav al unei vremi ce va să vie, al viitorului, al propăşirii, al îndulcirii moravurilor, al înfrăţirii neamurilor, el se simte o parte neînsemnată a acestui univers, dinaintea căruia se şterge. Nimeni n'a închegat la noi mai bine şi în versuri mai nobile acest sentiment al nimicirei personale dinaintea totului viu, faţă de care avem datorii de împlinit:

Natura p'a mea frunte a 'ntipărit gândirea;
A cugetà mari fapte este povara mea:
Cel ce numai în sine şi-a mărginit simţirea
E nevrednic de ea.

La soarta omenirii tot omul ia o parte:
Astfel legile firii pe noi ne'ndatorez;
Destule vieţi triste de interes deşarte
Pământu'mpovorez [1]).

[1]) Alexandrescu-Gârleanu, p. 68, notă. Strofele aceste au fost înlăturate din ediţiile din 1847 şi 63.

Aceste frumoase versuri şi mai ales:

Cel ce numai în sine şi-a mărginit simţirea
E nevrednic de ea.

pot face încheierea acestei scurte cercetări, arătându-ne înălţimea morală la care a ajuns poetul, ca nici un altul dintre poeţii noştri.

§ 4. ÎNCHEIERE.

IV. INCHEIERE

Ne rămâne acum să închegăm în câteva rânduri sintetice figura literară a lui Grigore Alexandrescu.

«Poeziile lui, scrie Ion Ghica în cunoscuta lui *Scrisoare*, se deosebesc prin mari calităţi de stil, de cugetare şi de simţire, care-l pun între fruntaşii poeziei române.

Meditaţiile au un sbor înalt, care le ridică alături cu acele ale lui Lamartine.

Satirele lui sunt înarmate cu împunsături de felul lui Boileau.

Fabulele, care formează o parte însemnată şi originală din scrierile lui Alexandrescu, multe, precum *Lebăda şi puii Corbului, Pădurea şi Toporul, Vulpea liberală*

şi altele, le-ar fi subsemnat însuş La Fontaine.

A zice de dânsul că a fost poet, şi poet de un talent superior, nu este destul.

El a fost un suflet mare şi nobil, o inimă curată şi generoasă, vesel şi glumeţ; îi plăceà societatea aleasă, şi dacă câteodată căutà singurătatea erà mai mult ca o alinare la amărăciunile vieţii, de aceea şi scrierile lui dintr'acele momente respiră o stare de întristare melancolică a sufletului său».

Această laudă a lui Ion Ghica, oricât ar părea de prietenească, nu trece cu mult măsura cuvenită şi nu e deşartă.

Mai întâi în privinţa firii poetului, Ghica, care de altminteri aveà cum s'o cunoască mai bine, nu se'nşală. Deşi cele dintâi culegeri ale lui Alexandrescu, răsună de o durere sfâşiitoare, de o veşnică chemare a morţii isbăvitoare, firea poetului erà veselă, deschisă, bucuroasă de a trăi şi a se răspândi în ritmul sgomotos al vieţii. Melancolia din preajma anului 1832, şi chiar din 1838, erà firească sinceră; n'o punem la îndoială. Când am cercetat împrejurările vieţii

lui din acele vremuri, am văzut ce nenorociri timpurii isbiseră pe poetul abiă copil; părinţii îi muriseră, lăsându-l singur pe lume şi fără nici un ajutor; ceva mai târziu, viaţa nesigură petrecută în Bucureşti, cu umilinţile, pe care le aduc lipsurile şi nevoile, întristă pe poet, făcându-l să-şi ridice glasul împotriva Atot-făcătorului şi a firii. Dar nu trebuie să uităm totodată că sântem în preajma anului 1830, când valul romantic se ridicase ca un braţ de mare, pentru a cotropi întreaga literatură a lumii; Byron îşi împrăştia blestemul şi desnădejdea lui în versuri răsunătoare; Lamartine, mai dulce, îşi cântă durerea unei vieţi ce se stinge încetul cu încetul ca o flacără. Nu puţină înrâurire au avut aceşti doi poeţi asupra celei dintâi faze a poetului nostru. Ceva mai apoi, când nevoile începură a se mai risipi, şi când caracterul lui firesc nu mai erà înnăbuşit de atâtea împotriviri şi nemulţumiri din afară, găsim un Alexandrescu isteţ, ager, muşcător, observator ascuţit şi plin de humor, — Alexandrescu epistolelor, al fabulelor şi al satirelor...

Iată-l mai întâi ca poet liric...

Din cele mai multe poezii, vedem în Alexandrescu o pornire firească spre o cugetare mai înaltă, mai abstractă, spre meditație ; și dacă adeseori versurile lui sânt încete și greoae, de odată o lovitură de aripă ne vestește urcarea apropiată. Și în adevăr poetul se avântă înălțându-se într'un sbor falnic, pentru a pluti apoi în văzduhul liniștit: de acolo, pământul acesta i se pare ca o jalnică vale de plângeri, departe, departe, în care ne frământàm în zădarnice și neputincioase svârcoliri. Pentru a pluti așa de sus, Lamartine îi mai împrumută câte odată puternica lui aripă. Incet sau deodată poetul cade apoi din nou pe pământ...

Dar mai toate poeziile lirice ale lui Alexandrescu poartă întipărirea celor două personalități ale poetului, ce se luptă și se înlocuesc una pe alta. Avem mai întâi un Alexandrescu plin de avânt, plin de nădejde, un iluzionist, un meliorist ce aruncă blestemul asupra zilei de azi pentru a preamări pe cea de mâine, bogată'n fericiri și în prefaceri, un Alexandrescu, *cupidus re-*

rum novarum, nu numai doritor ci si vestitor, cântăreț inspirat al anului 1840, poet al nădejdei înaripate și totdeauna înșelate,— și alături un Alexandrescu, înzestrat cu un bănuitor spirit critic, ce-i împiedecă deodată sborul, un Alexandrescu cu plumb în aripă, un Alexandrescu cumpănit, cercetător, minuțios, și desamăgit uneori înainte de a fi avut vreme să fie înșelat în speranțele lui. Cele mai bune dintre poeziile sale poartă urma acestei întorsături de spirit. Poetul vestește, premărește, evoacă, și pe urmă se oprește de odată. Părându-i-se c'a mers prea departe, bănuiala îi muscă sufletul și-l face să se întrebe: dar dacă nu se va întâmplà? Farmecul e rupt. Plumbul din aripă atârnă și vulturul cade din înălțimea albastră a nădejdilor, pe pajiștea verde a bănuielilor...

In afară de asta, Alexandrescu mai e și un intelectual, un cugetător îndrăgostit nu numai de largi gânduri, ci pornit și spre o cercetare mai amănunțită. Am avut prilejul în delungul studiului nostru, să arătăm amestecul acesta de sentiment și de cugetare dreaptă, dar adesea prea didactică și ori-

cum nepotrivită pentru poezia lirică. Avântul se răcește, iar poetul se oprește la cercetarea măruntă a unei idei, de cuprins filozofic sau istoric; poezia pierde din tăria ei.

Acest amestec de însușiri și de scăderi, l'au făcut pe Alexandrescu, să reușească în meditație, în poezia patriotică care evoacă mari figuri naționale din giulgiul veacurilor pentru a le da ca o pilduire vremilor de azi, dar l-au împedecat de a reuși pe deplin, de pildă în poezia erotică. Spiritul lui îndreptat spre mare, spre înalt și mai ales spre măreț, nu se simte la locul lui în cadrul restrâns al unor sentimente dulcegi; numai în câteva poezii ca de pildă în *Când dar o să guști pacea*, poetul se ridică prin sbucnirea sentimentului și înălțarea trufașă a cugetărei — pentru a cădea din nou, spre sfârșit...

Dar *intelectualismul* poetului, unit și cu darul firesc de observație, l-au făcut să isbutească și să rămână neîntrecut în fabulă și în epistolă. Aici Alexandrescu e un adevărat maestru.

Talentul lui de cercetare, de analiză, por-

nit spre idei, spre pilduiri, sprijinit și de o mare putere de observație a împrejurărilor din afară, și mai ales de un puternic simț moral au făcut din el un fabulist și un satiric, de un însemnat înțeles social...

Am văzut curățenia sufletească la care se ridicase poetul; am văzut la ce altruism ajunsese morala lui: totul pentru alții și nimic pentru dânsul. — Acest ascuțit simț moral, a făcut din Alexandrescu un apărător al dreptății, un aprig dușman al celor mari, al asupritorilor, al stăpânitorilor, un poet social și politic, ce se împotrivi guvernului, Rusiei, obscurantismului, luptând pentru patrie, pentru dreptate și uneori chiar pentru umanitate. Spiritul lui de observație prinse toate scăderile societății din timpul lui, toate micimile sufletești, biciuindu-le: ipocrizia, prefăcutul liberalism, prostia îngâmfată, samavolnicia celor puternici, mândria neîndreptățită, și atâtea alte vițiu găsiră, după cum am văzut, în Alexandrescu, un biciuiter nemilos, și veșnic pornit a le urmări...

In această aprigă satiră, ca și în ironia mai ușoară a epistolelor, în acest gen cu desăvârșire *intelectual*, Alexandrescu e stă-

pân pe sine, ne mai găsind într'însul acel amestec de entusiasm şi de critică, de sentiment şi de intelectualism ca în poeziile lui lirice. Forma chiar îi îmbracă mai bine ideile, le urmăreşte cu versificaţia ei liberă în toate cotiturile cugetărei, dă viaţă animalelor, leului ca şi iepurelui, e mai mlădioasă, mai firească, mai vioae...

Acesta fù Grigore Alexandrescu: figură măreaţă a literaturii noastre, şi după Eminescu, poate cea mai trainică. Dacă în aripa inspiraţiei lui n'ar fi purtat plumbul criticei, ar fi fost un poet liric şi mai mare, dar atunci n'ar fi ajuns fabulistul şi satiricul care e; iar dacă nobila lui cugetare, simţirea lui sguduitoare, puternicul lui dar de observaţie ar fi fost ajutate şi de un simţ mai fin al formei, de o înţelegere mai adâncă a ritmului, a muzicalităţii versului, de o plasticitate mai desăvârşită, atunci ca şi Eminescu el ar fi putut pune stăpânire pe sufletul neamului, şi n'ar trăi numai în conştiinţa câtorva, ci în conştiinţa tuturor Românilor...

VERIFICAT 1987

VERIFICAT 2017

TABLA DE MATERIE

	Pagina
Prefaţa	5
I. Viaţa lui Grigore Alexandrescu	9
II. Opera lui Grigore Alexandrescu:	
§ 1. Ediţiile şi cronologia poeziilor lui Grigore Alexandrescu	71
§ 2 Inrâuririle literare în opera poetului . .	105
§ 3. Limba şi forma poeziilor lui Grigore Alexandrescu	121
III. Cuprinsul emoţional şi de idei al operii lui Grigore Alexandrescu:	
§ 1. Melancolie, Meliorism şi Criticism . . .	129
§ 2. Poezia erotică: cele două romane de dragoste ale poetului	159
§ 3. Sentimentul religios în poeziile lui Grigore Alexandrescu	191
§ 4. Poezia socială şi patriotică a lui Grigore Alexandrescu	203
§ 5. Elementul satiric în poeziile lui Grigore Alexandrescu	243
§ 6. Morala lui Grigore Alexandrescu	563
IV. Încheiere	271

DIN LUCRARILE D-LUI E. LOVINESCU

1. *Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire*, avec une préface de M. Emile Faguet, membre de l'Académie française. Paris, Champion édit. . . . 3.50 fcs.
2. *Le voyageurs français en Grèce*, avec une préface de M. Gustave Fougères, professeur à l'Université de Paris, Champion-édit. . . . . 4 fcs.
3. *Critice*, vol. I, ed. Socec & C-ie . . . . . 3 lei.
4. *Grigore Alexandrescu, viața și opera lui*, editura «Minerva» . . . . . 1.50 lei.
5. *Pași pe nisip*, vol. I, edit. Librăria Națională 2 lei.
6. *Pași pe nisip*, vol II, edit. Librăria Națională 2 lei.
7. *Nuvele*, edit. Socec & C-ie . . . . . 2 lei.
8. *De peste prag*, dramă în 3 acte, edit. Librăria Națională . . . . . 1 leu.
9. *Românii*, traducere după James Caterly, cu fotogravuri executate la Paris, edit. Socec & C-ie . 2.50 lei.
10. *O chestie de sintaxă latină*, studiu . . . . 1 leu.
11. *Pronunțarea latină în epoca clasică*, studiu . 1 leu.